

พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538

วิทยานิพนธ์

ของ

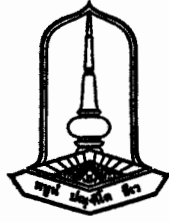
นายดาบตำรวจ ทวาร พันธุ์สุรินทร์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

พฤษภาคม 2542

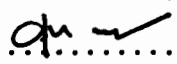
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

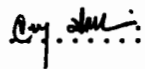
ISBN 974-543-523-6

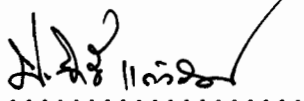

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายคาบศักรวจ ถาวร
พันธ์สุรินทร์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

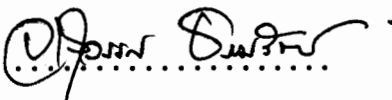
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

..... ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
(อาจารย์บุษดี ตบไยกร)

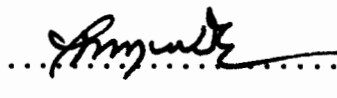
..... กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
(ผศ.ดร.อรรถ นันทจักร์)

..... กรรมการ
(ผศ.ประสิทธิ์ แก้วสิงห์)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. จารุวรรณ ธรรมวัตร)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(รศ.ดร. ไชยทรัพย์ สุขศรีงาม)

รองอธิการบดีฝ่ายบัณฑิตศึกษา

วันที่ 12 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลง ได้ด้วยความกรุณาและช่วยเหลืออันดีเยี่ยมจากอาจารย์
ยุวดี ตปนียากร ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรถ
นันทจักร กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และตรวจแก้ไข
ข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่อยู่เสมอ

ขอขอบพระคุณ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่กรุณาอนุเคราะห์
ทุนอุดหนุนในการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีขวัญและกำลังใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกท่าน
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประสิทธิ์ แก้วสิงห์ ที่ให้คำแนะนำและเสนอแนะ
ทางในการศึกษาค้นคว้าด้วยดีเสมอมา

ขอขอบพระคุณ ผู้รู้ในพื้นที่ที่ได้อนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่า
ให้กับผู้วิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นวมินทร์ ประชานันท์ คุณฤกษ์ผา คนเพ็ชร คุณอภิสิทธิ์
กิจเจริญสิน คุณนิภาพร กุลมาตย์ คุณธีรวัชร ประนัดสุดจำ คุณปฐมรัตน์ อติชาติ ตลอดจน
เพื่อนสาขาวิชาประวัติศาสตร์ รุ่น พ.7 และน้องสาขาวิชาประวัติศาสตร์ รุ่น พ.9 ทุกคน
ที่ช่วยเหลือในด้านข้อมูล และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขอบคุณสำหรับความรักความห่วงใยและกำลังใจอย่างสูงส่งจากอาจารย์อมรศรี
พันธ์สุรินทร์ และลูกกระต่าย (นางสาวพันทิพา พันธุ์สุรินทร์)

ท้ายสุดคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมอบแก่บิดามารดาผู้มีพระคุณยิ่ง

นายคานตํารวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์

พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538

นายคานต์คำรจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ 2540

ชื่อเรื่อง พัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538

ผู้วิจัย นายคาบคำรวัจ ถาวร พันธุ์สุนทร

กรรมการควบคุม อาจารย์ยุวดี ตบนิยากร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถ นันทจักร์
ปริญญา กศ.ม. สาขาวิชาประวัติศาสตร์

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2542

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาพัฒนาการชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538 โดยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรอง และข้อมูลจากการบอกเล่า แล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนเมื่อปี พ.ศ. 2425 มีกลุ่มชาวพุทธ 2 กลุ่ม เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้ คือ กลุ่มของขุนอินทร์หรือขุนทัย อพยพมาจากบ้านนาคำ น้ำคำ และกลุ่มของนายแก้วทวงศ์ อพยพมาจากเมืองพลาการภูมิ ครั้งแรกมีประชากร 10 ครอบครัว ขึ้นการปกครองกับเมืองพลาการภูมิ ต่อมาเกิดการเจ็บป่วยเนื่องจากไข้มาลาเรีย แต่ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี จึงเชิญบาทหลวงมาปราบผี วิธีการรักษาคือให้ทั้งยาและแจกคำสอนเป็นคาถากันผี เมื่อรักษาหายแล้วชาวบ้านเชื่อและศรัทธา จึงเข้านับถือศาสนาคริสต์ด้วยในปี พ.ศ. 2432 หลังจากนั้นก็มีประชากรกลุ่มที่ถูกล่าหว่านเป็นผีปอบ ได้เข้ามารับการรักษา และกลุ่มทาสซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เข้ามาอาศัยบารมีของบาทหลวง เพื่อให้หลุดพ้นจากความเป็นทาส ทำให้มีประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็น 200 คน ในปี พ.ศ. 2450

ชุมชนนี้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนหลายกลุ่ม มีสภาพความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากพื้นฐานที่มาจากแตกต่างกัน ประชากรกลุ่มที่มีปัญหาเหล่านี้ได้อพยพเข้าสู่บ้านสองคอนเรื่อยมาในปี

พ.ศ. 2483 มีประมาณ 500 คน ในปีนี้ได้เกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา ทำให้ผู้มั่งคั่งศาสนาคริสต์ถูกยิงเสียชีวิต 7 คน ส่งผลให้การขยายตัวของชุมชนหยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่ง เริ่มอีกครั้งหลังจากสิ้นสุดเหตุการณ์ การฟื้นตัวครั้งนี้ของชุมชนคาทอลิกปรับตัวเข้าสู่สังคมรอบข้างตามนโยบายในการสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2 มีผลทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้นในปี พ.ศ. 2507 มี 892 คน แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10 และ 11 สภากาชาดเริ่มทำงานในช่วงหลังนี้ดีขึ้น เนื่องจากมีการติดต่อค้าขายกับประเทศลาว มีการขายอาหาร จัดที่พักให้กับคนป่วยที่มารักษาที่บาทหลวงและเริ่มมีผลิตผลจากปอและมันสำปะหลังเข้ามาเสริมรายได้ให้กับชุมชน ในปี พ.ศ. 2525 ได้แยกการปกครองออกไปอีก 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 3 หมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2532 ผู้เสียชีวิตทั้ง 7 คน ในเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา ได้รับการสถาปนาเป็น "นุรราศีมรณสักขี" ทำให้ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนกลายเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของนักแสวงบุญชาวคาทอลิกทั่วไป ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น จากเงินที่ได้ในการบริจาคของนักแสวงบุญออกสู่ประชาชนในรูปของค่าจ้างแรงงานในการก่อสร้างศาสนสถานต่าง ๆ รวมมูลค่าเป็นหลายล้านบาท ในปี พ.ศ. 2533 ประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงได้แบ่งการปกครองออกไปอีกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 3, 10 และ 11 ขึ้นการปกครองกับตำบลปางงาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

TITLE The Development of Ban Song Khon Catholic Community
 Tambon Pong Kham, Amphoe Wan Yai, Mukdahan Province
 between 1887 and 1995

AUTHOR Pol. Sn. Sgt. Thawon Phansurin

ADVISORS Yuwadee Tapaniyakorn and Asst. Prof. Dr. Artha
 Nantachukra

DEGREE M.Ed. MAJOR History

UNIVERSITY Mahasarakham University DATE 1999

ABSTRACT

This study aimed to examine the development of Ban Song Khon Catholic community, Tambon Pong Kham, Amphoe Wan Yai, Mukdahan province between 1887 and 1995 by the uses of primary and secondary documentary data and oral data. The study results were presented in a descriptive analysis form. The results were as follows:

For Ban Song Khon Catholic community, people moved to settle down in 1882. The two groups of Buddhists that moved in and settled down in this area were Khun Indra or Khun Thai's group from Ban Na Kham-Namkam and Nai Kaeo Ha wang's group from Phalukakoraphum. At first the population was 10 households that were subjects of Muang Phalukakoraphum. Later, there was illness of malaria, but the villagers believed that the illness was caused by spirits. So they invited the Catholic priest to suppress the spirits. Methods of healing were giving medicines and distributing

teachings to be used as incantations to prevent spirits. When they were cured, the villagers had belief and faith in the religion. They were also baptized in Christianity in 1889. After that, the people accused of being phi pop (evil spirits believed to reside in human bodies and eat all their intestines) came to be healed and a large group of slaves came to live under the Catholic priest or father's divine power in order to be saved from slavery. This made the population increase to 200 people in 1907.

This community was the place of settlement for various groups of people. Their state of being was simple and they earned their livings chiefly by farming. Most of these people were rather poor because of different backgrounds. These groups of people with problems kept on moving to Ban Song Khon, and in 1940 there were approximately 500 people. That year a critical religious event occurred and seven Christians were shot dead, resulting in a standstill of the community expansion for a period of time. It began to expand again after the event ended. This time the community had to adjust itself to the society around it according to the policy of Vatican Revision II, resulting in an increase of the population to 892 people in 1964. This community divided into two mu (village zones), i.e. Mu 10 and Mu 11. Economic conditions during the later period became better because there were trades with Laos, food selling, provisions of shelters for patients being treated by the Catholic priest. They began to have jute and cassava products as supplementary incomes for the community. In 1982 one more mu was administratively divided with a total of 3 mu.

In 1989 all the seven people who died in the critical religious event were established "Witnesses of Death Merit". This caused Ban Song Khon Catholic community to become a cultural center for Catholic pilgrims in general, and economy became better with money donated by pilgrims. The money went to the people in the form of wages for constructions of different religious places, totalling millions of baht. In 1990 the population increased, local administration was divided into four mu, i.e. Mu 2, Mu3, Mu 10, and Mu 11 under administration of Tambon Pong Kham, Amphoe Wan Yai, Mukdahan province.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	7
ความสำคัญของการวิจัย	7
วิธีการวิจัย	8
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
แหล่งที่ใช้ในการวิจัย	9
เอกสารที่ใช้ในการวิจัย	9
2 บ้านสองคอนก่อนปี พ.ศ. 2430	12
ประวัติการก่อตั้งบ้านสองคอน	12
การตั้งชื่อหมู่บ้าน	15
สภาพทางภูมิศาสตร์	15
สภาพทางการปกครอง	18
สภาพทางเศรษฐกิจ	21
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	23
3 ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2488	27
สภาพทางการปกครอง	27
สภาพทางเศรษฐกิจ	31
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	34

บทที่	หน้า
การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม	36
สาเหตุของการเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา	43
4 ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2489-2538	59
สภาพทางการปกครอง	59
บุรุษาคีมรดกสักปี	62
สภาพทางเศรษฐกิจ	63
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	67
สภาพทางการศึกษา	72
5 บทสรุป	76
บรรณานุกรม	80
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก ภาพประกอบ	89
ภาคผนวก ข สำเนาจดหมายของซิสเตอร์อักเนสสิลา (สุگیر) ทิพย์สุข	94
ภาคผนวก ค แสดงจำนวนประชากรคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2538	96
ภาคผนวก ง แสดงจำนวนประชากรรับศีลล้างบาปที่วัดบ้านสองคอนระหว่างปี พ.ศ. 2503-2538	98
ประวัติย่อของผู้วิจัย	101

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนประชาบาลตำบลหัวน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร) ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2482	39
2 แสดงจำนวนประชากรคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2538	97
3 แสดงจำนวนประชากรรับศีลล้างบาปที่วัดบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2538	99

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่สังเขปแสดงเส้นทางอพยพ และการตั้งหมู่บ้านของประชากรกลุ่มแรก .	14
2 แผนที่สังเขปแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร	17
3 แผนที่สังเขปแสดงเขตการปกครองของเมืองพลาฎการภูมิ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2409-2442	20
4 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร แบ่งเขตการปกครองเป็นอำเภอ	90
5 แผนที่อำเภอหว้านใหญ่ แบ่งเขตการปกครองเป็นตำบล	91
6 แผนที่ตำบลป่งขาม แบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้าน	92
7 แผนที่ชุมชนชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร	93
8 สำเนาจดหมายของซิสเตอร์อักแนสสิลา (สุภีร์) พิพย์สุข	95

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้เข้ามาเผยแพร่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2424 โดยพระสังฆราชเวย์ (Mgr.Vey) ได้ส่งบาทหลวงโปรดอม (Prodhomme) และบาทหลวงซาเวียร์ เกโก (Xavier Guego) ให้เดินทางไปเผยแพร่ศาสนาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างจริงจังและเริ่มต้นที่เมืองอุบลราชธานี ได้ก่อตั้งศูนย์คริสตังขึ้นเป็นแห่งแรกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วได้ขยายไปที่ศูนย์ท่าแร่ สกลนคร และนครพนม ในปี พ.ศ. 2427 ซึ่งต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่คำกั่มในเดือนมกราคม พ.ศ. 2428¹

หลังจากเปิดศูนย์คาทอลิกขึ้นมาถึงสามแห่งแล้ว การเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ก็ได้แพร่กระจายไปตามหมู่บ้านและชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี นครพนม สกลนคร ได้มีประชากรที่มีความเชื่อและศรัทธา ยอมเข้าศาสนานี้ขึ้นเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ กัน คือ ชุมชนที่ราษฎรมาขอสมัครเข้ารับศาสนาคริสต์เองเนื่องมาจากสาเหตุความยากจน เป็นชาวอีสานและชาวลาวเกือบทุคนถือผีและอยู่ได้อิทธิพลของความเชื่อนี้จะเป็นที่รังเกียจของสังคมคือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกับกลุ่มอื่นไม่ได้ขึ้นเนื่องมาจากเป็นผู้ที่ เป็นโรคร้ายมารังเกียจหรือเป็นผู้ที่ถูกสังคมประนามว่าไม่ดี เช่น ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ นอกจากนี้

¹R.P. Robert Costet. คณะมิชชันนารีรุ่นบุกเบิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2424-2442. 2535. หน้า 11-36.

- ผีปอบ น. คือผีที่สิงอยู่ในตัวคนกินตับไตไส้พุงจนหมด เมื่อออกไปผู้นั้นก็จะตาย ; ทวีศักดิ์ ญาณประทีป และคนอื่น ๆ. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. 2531. หน้า 357.

ยังมีกลุ่มผู้ร้าย นักเลงหลบหนีการจับกุมมาอาศัยอยู่ในความคุ้มครองของบาทหลวง ชุมชน
ที่เกิดจากทาส ซึ่งบาทหลวงจะเป็นผู้ที่ไม่ทาส และชุมชนที่เกิดจากการขายตัวของชุมชนใหญ่¹

บ้านสองคอนก่อตั้งมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2425 เมื่อแรกตั้งยังไม่มีวัดพุทธศาสนา
มาก่อน การก่อตั้งชุมชนคริสต์ตั้งที่บ้านสองคอน มีสาเหตุความเป็นมาเช่นเดียวกับที่กล่าวมา
ข้างต้น กล่าวคือในราวปี พ.ศ. 2430 ชาวบ้านของหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ฝั่งแม่เฒ่าโขง ห่างจาก
เมืองมุกดาหารไปทางทิศเหนือสามสิบกิโลเมตร โดมผีร้ายรังควาน²หนัก จึงพากันไป
เชิญบาทหลวงมาเพื่อปราบผี บาทหลวงซาเวียร์ เกโก เป็นผู้รับเชิญ เมื่อได้มาเห็นเจตนาธรรม
ของชาวบ้านจึงได้จัดสร้างวัดคริสตศาสนาขึ้นหลังหนึ่ง และได้เริ่มสอนศาสนาให้กับชาวบ้าน
สองคอน ได้มีการโปรยศีลล้างบาป³ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2432² ซึ่งมีประชากรคาทอลิก
ประมาณ 50 คน³

¹พรณี พลไชยา. บทบาทของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกในอีสาน พ.ศ. 2424-2496.
2536. หน้า 122-132.

²รังควาน ก.รบกวน, ทำให้รำคาญ น.ผีที่ประจำป่าช้า ผีร้ายที่สิงอยู่ในกายคน ;
ทวิศักดิ์ ญาณประทีป และคนอื่น ๆ. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. 2531.
หน้า 447.

³ศีลล้างบาป (Baptism) เป็นศีลศักดิ์สิทธิ์ประการแรกทำให้ผู้รับเข้าสู่อาณาจักร
พระเจ้าเป็นทางการ เข้าสู่กระบวนการของพระคริสต์ได้รับการยกบาปทุกประการ ศีลล้างบาป
เป็นพิธีกรรมทางศาสนา โปรยให้เฉพาะผู้ตัดสินใจตอบสนองกระแสเรียกให้มาเป็นศิษย์ติดตาม
พระเยซูเจ้า พระศาสนจักรจะไม่ยอมโปรยศีลล้างบาปให้กับเด็กที่พ่อแม่แต่งงานไม่เรียบร้อย
หรือพ่อแม่ที่ไม่รับผิดชอบไม่มีอะไรเป็นประกันว่าจะเอาใจใส่ให้การศึกษาการอบรมให้เด็กนั้น
เติบโตในความเชื่อ เป็นคริสตชนที่ดีได้ด้วยเกรงจะเสียศีลหรือทูลาจารย์ศีล ; มนัส จวบสมัย.
สารานุกรมศาสนาคริสต์คาทอลิก (ฉบับย่อ). 2526. หน้า 155.

²R.P. Robert Costet. คณะมิชชันนารีรุ่นบุกเบิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2424-2442. 2535. หน้า 41.

³คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรณราศีแห่งประเทศไทย. บูรณราศี
ทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 11.

หลังจากบาทหลวงซาเวียร์ เกโก ได้สร้างวัดขึ้นที่บ้านสองคอนและรักษาคนป่วย ให้หายได้แล้ว ได้มีประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดความเชื่อและศรัทธา มีความสนใจที่จะ เข้าสู่คริสตศาสนาด้วย คือ พวกที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ อยู่ร่วมกับสังคมอื่นไม่ได้ อีกกลุ่มหนึ่ง คือพวกทาสที่ถูกไต่ตัวมาจากที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะจากเมืองมุกดาหาร เป็นสาเหตุให้เปลี่ยนชื่อ วัดนี้ในเวลาต่อมาว่า "วัดแม่พระไต่ทาส" เมื่อปี พ.ศ. 2460¹

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430-2483 ได้มีมิชชันนารีหนุ่ยเวียนกันเข้ามาอยู่วัดบ้านสองคอน เพื่ออนุบาลกลุ่มคริสตังตามลำดับ คือ บาทหลวงซาเวียร์ เกโก บาทหลวงมาซี บาทหลวงกุลิเย บาทหลวงการ์เซีย บาทหลวงซู บาทหลวงโบเบอร์ (Bober) บาทหลวงอักแทน บาทหลวงเปาโล ฟิเก² (Figet M.E.P.)

ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่บ้านสองคอนได้แพร่ขยายออกไปมากขึ้น กลุ่มที่ถูก กล่าวหาว่าเป็นผีปอบ และกลุ่มทาสได้เข้ามาอยู่มากขึ้น ทำให้ประชากรคาทอลิกเพิ่มมากขึ้น คือ ในปี พ.ศ. 2450 มีประมาณ 200 คน และมีเข้ามาเพิ่มเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2483 มีประชากรคาทอลิกถึง 71 ครอบครัว จำนวนประมาณ 500-600 คน³

การเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทยุคชะงักลงเนื่องจากกรณีพิพาทดินแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส เกิดสงคราม อินโดจีน และต่อเนื่องถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ตั้งแต่ครั้งหลังของปี พ.ศ. 2483 ประเทศไทยได้ประกาศสงครามเข้าร่วมกับฝ่ายอักษะคือ ประเทศเยอรมันนี อิตาลี ญี่ปุ่น โดยถือว่า ฝรั่งเศสเป็นศัตรู ดังนั้นรัฐบาลไทยต้องประกาศทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2483 เวลา 20.00 น. ให้ชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ออกไปจาก

¹คุณพ่อสำราญ วงศ์เสงี่ยม และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์พิธีเสก สักการสถานพระมารดา แห่งมรดกสักปี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 49.

²น.อ.พิเศษ ไมตรี ไตรภพ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถาน พระมารดาแห่งมรดกสักปี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 49-50.

³คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย. บุญราศีทั้ง เจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 12-21.

ประเทศไทยภายใน 48 ชั่วโมง คังโนมิซันนารีที่เป็นชาวฝรั่งเศสทั้งหมดที่อยู่ในเขตมิสซัง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องเดินทางออกจากประเทศไทยตามกำหนด เมื่อมิซันนารี ฝรั่งเศสเดินทางออกไปจากประเทศไทย หน้าที่รับผิดชอบมิสซังในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งหมด จึงอยู่ในความรับผิดชอบของบาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล¹ (R.P. Sinuen) สำหรับ ที่ที่บ้านสองคอน เมื่อบาทหลวงเปาโล พิเก ได้เดินทางออกนอกประเทศไทยไปแล้วคงเหลือ แต่ครูสีฟอง อ่อนพิทักษ์ และซิสเตอร์อีก 2 รูปซึ่งเป็นชาวไทย

จากเหตุการณ์นี้ทางฝ่ายศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเห็นว่ารัฐบาลไทยใน ขณะนั้นมีการกระทำที่เป็นการเบียดเบียนศาสนา เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ ปลายปี พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา ความประสงค์ของทางราชการก็คือให้ชาวไทยทุกคนที่นับถือ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกลับมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติและ ไม่ให้ นับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศาสนาของต่างชาติ เหตุการณ์นี้ได้ส่งผลกระทบต่อทุกเขตมิสซัง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือบาทหลวงซึ่งเป็นชาวไทยก็ถูกจับขังคุกและวัดคริสตศาสนา ก็ถูกปิดหมดเป็นเวลาหลายปี²

สำหรับวัดคริสตศาสนาที่อยู่ในจังหวัดสกลนครและนครพนมก็เช่นกัน นอกจากวัด ถูกปิดแล้ว เอกสารต่าง ๆ ของวัดก็ถูกทำลาย ส่วนบาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ถูกจับขัง ที่สกลนครระหว่างวันที่ 5 กุมภาพันธ์ถึง 18 มีนาคม 2484 เมื่อบาทหลวงและซิสเตอร์ซึ่งเป็นชาวไทยอยู่ในพื้นที่สองจังหวัดนี้ไม่ได้แล้ว จึงต้องไปช่วยงานอภิบาลตามวัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพราะในพื้นที่ของจังหวัดนี้เหตุการณ์ไม่รุนแรงเท่ากับจังหวัด

¹ พระสังฆราช เกลาดิอัส บาเย. ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและ ประเทศลาว. แปลโดย พระสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์. 2527. หน้า 201-202.

² เรื่องเดิม. หน้า 203.

สกลนครและนครพนม ส่วนในจังหวัดนครพนมที่บ้านสองคอน อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นหมู่บ้านคริสตัง ได้ถูกตำรวจชุดคุ้มครองหมู่บ้านยิงทิ้งจำนวน 7 คน โดยมีครูศาสนา 1 คน ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2483 ชิสเตอร์ 2 รูป และประชาชนอีก 4 คน ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483 เพราะไม่ยอมละทิ้งศาสนา โดยตำรวจรักษาหมู่บ้านไม่ได้รับคำสั่งจากหน่วยเหนือขึ้นไป หากแต่กระทำไปโดยพลการ¹

หลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สังหารผู้ไม่ยอมละทิ้งศาสนาไปแล้ว ให้รีอวัดที่บ้านสองคอนทิ้ง บังคับให้ประชาชนที่นับถือนุญตามแบบประเพณีของชาวไทยที่มีถือศาสนาพุทธทั่ว ๆ ไป และได้มีมติพระสงฆ์มาเทศนาสั่งสอนด้วย ชาวบ้านจำใจทำตามเพราะความกลัว² และปิดโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเรียนอยู่ในบริเวณวัดสองคอนด้วย ให้นักเรียนบ้านสองคอนเดินทาง ไปเรียนร่วมกับนักเรียนที่โรงเรียนบ้านม่วงขาม โรงเรียนนี้ตั้งอยู่เหนือห้วยบุงแก อยู่ระหว่างบ้านสองคอนกับบ้านม่วงขาม เปิดสอนมาตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2482³

*บ้านสองคอน เดิมขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ต่อมาอำเภอมุกดาหารได้ยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดมุกดาหาร เมื่อปี พ.ศ. 2525 และได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเขตการปกครองขึ้นใหม่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ดังนั้นในปัจจุบัน บ้านสองคอนจึงขึ้นกับตำบลม่วงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ; "พระราชบัญญัติตั้งจังหวัดมุกดาหาร (ฉบับพิเศษ) พ.ศ. 2525," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 99 ตอนที่ 121. หน้า 14-17. 27 สิงหาคม 2525.

¹ พระสังฆราช เกลาคีอัส บาเย. ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว. แปลโดย พระสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์. 2527. หน้า 201-205.

² สอน ว่องไว อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลม่วงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2539. ; นางสอน ว่องไว เป็น 1 ใน 7 ที่เดินเข้าไปสู่ถนนประหารในป่าศักดิ์สิทธิ์ แต่นั่งอยู่คนสุดท้าย รูปร่างเล็กกระสุนไม่ถูก ตำรวจหมดกระสุนจึงกลับไปเอากระสุน นางสอน ว่องไว จึงหลบออกมาก่อน

³ โรงเรียนบ้านม่วงขาม. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านม่วงขาม. 2532. หน้า 1.

เป็นเวลาเกือบ 2 ปี ที่บ้านสองคอนไม่มีทั้งวัดและบาทหลวงอยู่ภูมิภาคลับบรูซ จนกระทั่งตำรวจถอนกำลังออกจากบ้านสองคอนจนหมด ความร่วมมือเป็นปึกติสุขจึงได้กลับมาสู่บ้านสองคอนอีกครั้ง ต่อจากนั้นบาทหลวงอัลเบิร์ต (R.P. Albert) จากจังหวัดอุบลราชธานี ได้มาเยี่ยมชาวคาทอลิกที่บ้านสองคอนเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2486 ยังความดีใจและปลื้มปิติต่อชาวบ้านเป็นอันมากซึ่งต่างก็เชื่อและมองเห็นว่าพระศาสนจักรคาทอลิกจะต้องเจริญรุ่งเรือง ณ บ้านสองคอน¹

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2486 บาทหลวงการ์โล กาชตตา (Casetta) ได้มาทำการสอบสวนเรื่องราวการถวายชีวิตของคริสตชนทั้ง 7 คน ที่บ้านสองคอน² โดยสอบสวนเรื่องราวจากผู้รู้เห็นและได้พบจดหมายของซิสเตอร์อักเนสสิลา (สุภีร์) ทิพย์สุข ที่เขียนถึงตำรวจยืนยันความเชื่อ ยอมตายแทนการทิ้งศาสนา หลังจากสอบสวนเสร็จแล้วนำเรื่องเสนอต่อพระศาสนจักรคาทอลิก อีกเกือบ 50 ปีต่อมาพระศาสนจักรคาทอลิกจึงได้ประกาศเทิดเกียรติบุคคลเหล่านั้นเป็นบุญราศี เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2532³

¹ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย. บุญราศีทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 7, 31-32.

² คุณพ่อสำราญ วงศ์เสงี่ยม และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์พิธิเสก สักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 50.

³ บุญราศี หรือตรงกับภาษาอังกฤษว่า (The Blessed) เป็นการใช้หน้าหน้ายกย่องคริสตชน คนที่ยอมตายเพื่อความยึดมั่นในพระเจ้า ไม่ยอมละทิ้งความเชื่อในพระศาสนาคาทอลิก ไม่ยอมแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นตามที่ผู้เบียดเบียนบีบบังคับแล้วไซ้ร้ ท่านผู้นั้นเป็น "วีรชน" ของชาวคาทอลิก พระศาสนจักรคาทอลิกได้เทิดเกียรติท่านผู้นั้นเป็น "บุญราศี" ; คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย. บุญราศีทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 7.

³ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย. หน้าเดิม.

เมื่อได้ประกาศเชิดชูเป็นนุสรราชกิจที่เจ็ดแห่งประเทศไทยแล้ว คณะกรรมการนุสรราชกิจแห่งประเทศไทย ได้พิจารณาวางโครงการจัดสร้างอนุสรณ์สถานขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นเกียรติและระลึกถึงคุณงามความดีของนุสรราชกิจที่เจ็ด โดยให้ชื่อว่า "สักการสถานพระมรคาแห่งมรดกสักขี" และจะจัดสร้างอาคารซึ่งใช้เป็นที่พักจำนวน 7 หลัง โดยใช้ชื่อนุสรราชกิจที่เจ็ดมาเป็นชื่ออาคารในปี พ.ศ. 2542 ได้สร้างเสร็จไปแล้วจำนวน 2 หลัง คือ อาคาร "พิลา" ก่อสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2531 และอาคาร "สีฟอง" ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2538 ถ้าสร้างเสร็จทั้ง 7 หลังแล้วจะสามารถใช้เป็นที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 20,000 คน

บ้านสองคอนในปัจจุบันได้กลายมาเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและศูนย์กลางของนักท่องเที่ยวของผู้นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกของชาวไทยและชาวต่างชาติ ในปี พ.ศ. 2438 บ้านสองคอนมีประชากรถึง 1,761 คน จำนวน 316 ครอบครัว แบ่งการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 และ 3 บ้านสองคอน หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ขึ้นการปกครองกับตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร¹

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2538
2. เพื่อเป็นข้อมูลของท้องถิ่นที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาต่อไปได้

¹ สภาตำบลป่งขาม. ข้อมูล จปฐ 2538. หน้า 2-6.

วิธีการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลักและใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นสอง (Secondary Sources) รวมทั้งการบอกเล่าของบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Oral History Sources)

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

พัฒนาการของชุมชนคาทอลิก หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

พัฒนาการของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก หมายถึง การเริ่มเข้ามา การแพร่ขยายการต่อต้าน และบทบาทของวัดคริสตศาสนาที่บ้านสองคอน

โรมันคาทอลิก หมายถึง ชื่อนิกายหนึ่งในศาสนาคริสต์ เป็นนิกายใหญ่มีพระสันตะปาปา ทรงเป็นประมุข นักบวชในนิกายนี้เรียกว่า "บาทหลวง"¹

บุญราศี (The Blessed) เป็นคำที่ใช้หน้าชื่อเพื่อยกย่องคริสตชนผู้ใดที่ยอมตาย เพื่อความยึดมั่นในพระเจ้า ไม่ยอมละทิ้งความเชื่อในพระศาสนจักรคาทอลิก ไม่ยอมแปรเปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่น ตามที่ผู้เบียดเบียนบีบบังคับแล้วไซ้ร้ ท่านผู้นั้นเป็นวีรชนของชาวคาทอลิก พระศาสนจักรคาทอลิกได้เทิดเกียรติผู้นั้นเป็น "บุญราศี"²

¹ ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. 2531. หน้า 694.

² คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุญราศีแห่งประเทศไทย. บุญราศีทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 7.

บุญราศีมรณสักขี (Martyr) คือ เป็นพยานของพระเจ้าด้วยชีวิตถือเป็นวีรกรรม
สูงสุด¹

สักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี หมายถึง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่ยาจาริก
แสวงบุญตามความเชื่อของผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

แหล่งที่ใช้ในการวิจัย

1. หอจดหมายเหตุแห่งชาติที่กรุงเทพมหานคร
2. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดอุบลราชธานี
3. หอสมุดแห่งชาติ
4. ห้องสมุดสยามสมาคม
5. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
6. หอสมุดกลาง และห้องสมุดสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฯลฯ
7. สิ่งพิมพ์ทั้ง 4 เขต ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อัครสิ่งพิมพ์ท่าแร่
หนองแสง สิ่งพิมพ์อุบลราชธานี สิ่งพิมพ์อุดรธานี และสิ่งพิมพ์นครราชสีมา
8. สักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี และชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ตำบล
ป่งขาม อำเภอรือไทย จังหวัดมุกดาหาร
9. แหล่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ใช้ในการวิจัย

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Sources)
เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ได้แก่

¹คุณพ่อสำราญ วงศ์เสงี่ยม และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถานพระมารดาแห่ง
มรณสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 26.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.81/1-23. เอกสารวิธีการชุด
กระทรวงการต่างประเทศ เรื่องอุปทูตฝรั่งเศสขอได้จงอย่าให้เจ้าหน้าที่จังหวัด
สถลนครบรรณาณภาพหลวงสต็อกเกือ. 23 ธันวาคม 2486.

โรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวานใหญ่ 4 (บ้าน่งขาม). สมุดหมายเหตุ
รายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวานใหญ่ 4 บ้าน่งขาม. 2494.

โรงเรียนบ้าน่งขาม. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้าน่งขาม.
เล่มที่ 27. 11 ธันวาคม 2532.

แผนกกรรมการอำเภอภูคคาหาร. หนังสือที่ 175/2481 เรื่องให้ครู
เข้า ไปประชุม. ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2481.

โรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวานใหญ่ 2 (พระกุมาร). สมุดหมายเหตุ
รายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวานใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479.

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์แล้ว ได้แก่

ประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2483.
ประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม 53. 2483.

2. เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นรอง

วิทยานิพนธ์ และหนังสือต่าง ๆ ได้แก่

ธีรชัย บุญมาธรรม. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหัวานเมืองกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2336-2450. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

พรณี พลไชยขา. บทบาทของมิชชันนารีคาทอลิกในอีสาน ปี พ.ศ.2424-
2496. ปรินฤกนิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,
2536.

R.P. Robert Costet. คณะมิชชันนารีรุ่นบุกเบิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พ.ศ. 2424-2442. 2535.

คุณท้อสำราญ วงศ์เสงี่ยม และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถาน
พระมารดาแห่งมรสักปี. 16 ธันวาคม 1995.

พระสังฆราชเกลาคีอุส บาเย. ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาใน
ภาคอีสานและประเทศลาว. แปลโดย พระสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์. 2527.

3. บทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง (Oral History Sources)

สอน ว่องไว อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตารวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอรวิธานี
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2539.

บทที่ 2

บ้านสองคอนก่อนปี พ.ศ. 2430

ประวัติการก่อตั้งบ้านสองคอน

จากข้อมูลที่คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนา บุณราศีแห่งประเทศไทย¹ สํารวจและบันทึกไว้ประกอบคำบอกเล่าของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เช่น นายจี ว่องไว² ให้ข้อมูลที่ตรงกันคือ บ้านสองคอน ตั้งมาครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2425 โดยมีขุนอินทร์ หรือขุนห้วย จากบ้านนาคำ น้ำก้ำ อำเภอรามัญ จังหวัดนครพนม ได้อพยพครอบครัวและพรรคพวกล่องเรือมาตามแม่น้ำโขง ลงมาทางใต้ห่างจากบ้านเดิมประมาณ 17 กิโลเมตร จึงเลือกทำเลที่จะจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน เมื่อล่องเรือมาถึงที่จะตั้งหมู่บ้านในปัจจุบันหยุดเรือขึ้นไป สํารวจบนฝั่ง ซึ่งเดิมเป็นที่รกร้างว่างเปล่าอยู่

ขุนอินทร์ หรือขุนห้วย เห็นว่า ตรงจุดนี้มาจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินได้ จึงตกลงเข้าจับจองเอาเป็นที่อยู่อาศัย และที่ทำมาหากินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนแถบนี้ตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงปัจจุบันขุนอินทร์ หรือขุนห้วย ชาวบ้านนาคำ ตำบลน้ำก้ำ อำเภอรามัญ จังหวัดนครพนม เป็นผู้นำชุมชน

เมื่อปี พ.ศ. 2430 ตรงกับสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) ได้มีขุนอินทร์ (บางครั้งเรียกขุนห้วย) อยู่บ้านนาคำน้ำก้ำในเขต

¹ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบุณราศีแห่งประเทศไทย. บุณราศี ทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 8-9.

² จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอรามัญ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541. ; เคยเป็นครูคำสอนทางศาสนามาก่อน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นเพื่อนำมาสอนให้กับคนอื่น ๆ ต่อไป

อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบบรรดาพวกอพยพมาทางใต้ แถบริมแม่น้ำโขง หักร้าง
ถางพง เพื่อทำไร่นาและ เห็นว่าบริเวณนั้นเป็นที่อุดมสมบูรณ์ จึง ได้ตั้งหมู่บ้านให้ชื่อว่า
"บ้านสองคอน"¹

นายแก้วทวงค์ คนเมืองพลาการภูมิ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านสองคอน ห่างจาก
บ้านสองคอนประมาณ 13 กิโลเมตร เห็นขุนทัย ได้อพยพครอบครัวและพรรคพวกเข้าไป
จับจองที่อยู่และที่ทำกินในพื้นที่ดังกล่าว จึงตัดสินใจอพยพครอบครัวและพรรคพวกอีกส่วนหนึ่ง
เข้าไปจับจองที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำมาหากินที่ยังรกร้างว่างเปล่าอยู่ด้วย หลังจากนั้นมีนายบึ้ง
มาจากบ้านนาดี เข้ามาอยู่ร่วมด้วย²

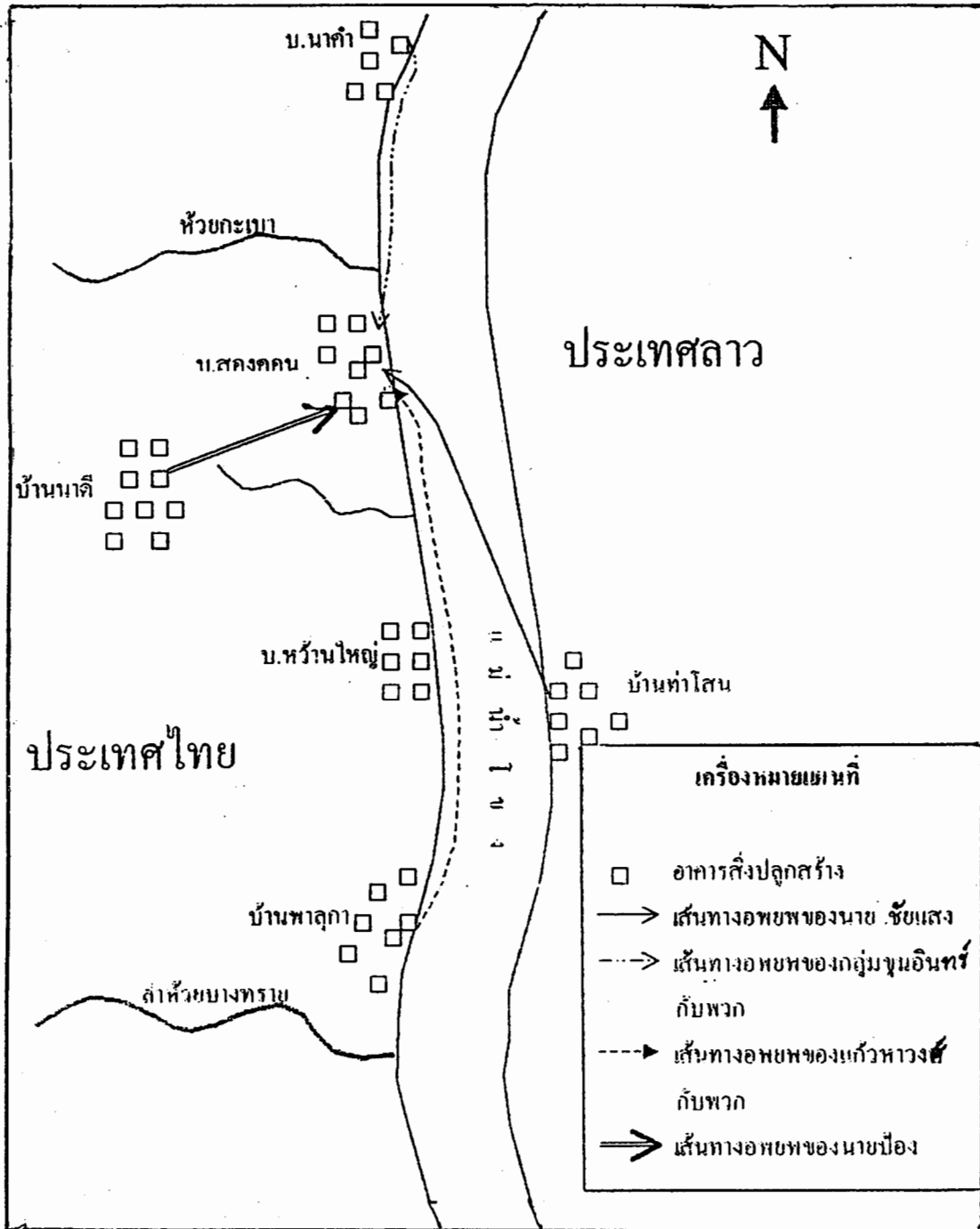
ทั้งขุนอินทร์หรือขุนทัย และนายแก้วทวงค์ เป็นประชากรกลุ่มแรกและเป็นกลุ่มผู้นำ
ในการจัดตั้งหมู่บ้านสองคอนขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2425 จากการตรวจสอบใน
สมุดบันทึกของสีลา ว่องไว ได้บันทึกไว้ว่า มีอยู่ประมาณ 10 หลังคาเรือน³ และคำบอกเล่า
ของผู้สูงอายุกล่าวถึงประชากรกลุ่มแรกในการจัดตั้งหมู่บ้านสองคอน ประกอบด้วยขุนอินทร์
หรือขุนทัย ที่มาจากบ้านนาคำ น้ำคำ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม นายแก้วทวงค์มาจาก
เมืองพลาการภูมิ นายบึ้งมาจากบ้านนาดี นายชัยแสง มาจากบ้านท่าไสน ประเทศลาว⁴
แต่ไม่สามารถสรุปได้ว่าแต่ละกลุ่มอพยพกันมากลุ่มละกี่ครอบครัวเพราะ ไม่มีหลักฐาน สำหรับ
เส้นทางอพยพและการตั้งหมู่บ้านของประชากรกลุ่มแรก (รายละเอียดตามภาพประกอบ 1)

¹ พลุสวัสดิ์ อาจวิชัย. หว่านใหญ่แห่งความหลัง. 2541. หน้า 36.

² สีลา ว่องไว. สมุดบันทึกหมู่บ้าน. ม.ป.ป. ; เป็นการบันทึกจากคำบอกเล่า
ของนายสี ว่องไว ซึ่งเป็นคนที่มีชีวิตอยู่ร่วมกับคนกลุ่มแรกที่ก่อตั้งบ้านสองคอน และนายสีลา
ว่องไว เป็นผู้ใหญ่ม้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2520-2533.

³ เรื่องเดิม.

⁴ จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปลังขาม อำเภอหว่านใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

ภาพประกอบ 1 แผนที่สังเขปแสดงเส้นทางอพยพ และการตั้งหมู่บ้านของประชากรกลุ่มแรก

การตั้งชื่อหมู่บ้าน

จากหลักฐานที่มาจากคำบอกเล่าของนายจี ว่องไว¹ ให้ข้อมูลที่ตรงกันที่คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรพาภิเษกประเทศไทย ที่ได้สำรวจและบันทึกไว้ว่า ในลำน้ำโขงทิศตะวันออกหมู่บ้านมีแก่งหรือโขดหิน มีร่องน้ำลึกที่เรือสามารถใช้เป็นช่องทางผ่านขึ้นลงได้อยู่ 2 ร่องน้ำ ร่องน้ำนี้ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า "คอน" จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านสองคอน"² เมื่อขุนทัยอพยพมาครั้งแรกได้พักอยู่ที่ท่าหน้า ซึ่งมีเกาะเล็ก ๆ กลางน้ำประกอบด้วยโขดหินใหญ่เป็นเกาะอยู่สองข้าง มีร่องน้ำไหลตรงกลาง ชาวบ้านเรียกโขดหินนี้ว่า "คอน" จึงได้ชื่อว่า "บ้านสองคอน"³ พูลสวัสดิ์ อาจวิชัย ก็ได้บันทึกเกี่ยวกับการตั้งชื่อหมู่บ้านไว้ว่า เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพที่ตั้งหมู่บ้าน ซึ่งมีแม่น้ำโขงอยู่ติดกับหมู่บ้าน โดยมีร่องน้ำลึก ซึ่งเรือสามารถแล่นผ่านไปได้ 2 ร่อง ภาษาพื้นเมืองเรียกร่องน้ำนี้ว่า "คอน" จึงใช้ชื่อว่า "บ้านสองคอน"⁴ ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่บ้านสองคอน ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ในท้องที่ตำบลปลงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ห่างจากตัวจังหวัดมุกดาหารไปทางทิศเหนือประมาณ 38 กิโลเมตร

¹จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

²คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรพาภิเษกประเทศไทย. บูรพาภิเษกประเทศไทย. 1989. หน้า 8-9.

³มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร. ม.ป.ป. หน้า 291.

⁴พูลสวัสดิ์ อาจวิชัย. ห้วยน้ำใหญ่แห่งความหลัง. 2541. หน้า 36.

ห่างจากตัวอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ไปทางทิศเหนืออีกประมาณ 5 กิโลเมตร¹ โดยมีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านและตำบลใกล้เคียงดังนี้ ทิศเหนือ จด บ้านคำผักแพว หมู่ที่ 8 ตำบลน้ำก่ำ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ทิศใต้ จด บ้านป่งขาม หมู่ที่ 8 ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร มีห้วยบังแกเป็นเส้นกั้นเขตแดน ทิศตะวันออก จด สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีลำน้ำโขงเป็นเส้นกั้นเขตแดน ทิศตะวันตก จด บ้านนิคมผ่านศึก หมู่ที่ 1,2 ตำบลดงหมู อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร และพื้นที่บางส่วนของตำบลคำป่าหลาย อำเภอเมืองมุกดาหาร² รายละเอียดในภาพประกอบ 2

สภาพทั่วไปบ้านสองคอนเริ่มแรกตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 2,3 ติดกับแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านสองคอนกลุ่มแรก ส่วนทางด้านทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านได้อาศัยเป็นที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร และเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านใหม่คือ หมู่ที่ 11 (บ้านใหม่สองคอน) และทางด้านทิศเหนือ เป็นที่ตั้งของหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ทั้งสองหมู่บ้านเป็นชุมชนคาทอลิกที่ขยายตัวออกไปจากบ้านสองคอน พื้นที่แถบนี้เป็นที่ราบลุ่มสลับที่ดอน โดยเฉพาะพื้นที่ของหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย นั้น ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงตอนปลายสุดเทือกเขาภูพาน³ ตรงนั้นเป็นเนินที่สูงอยู่ติดแม่น้ำโขง ส่วนใหญ่แม่น้ำโขงตรงบริเวณนี้และบริเวณใกล้เคียง มีก้อนหินยกตัวขึ้นมาทำให้เกิดเกาะแก่งขึ้นเรียกว่า "แก่งกะเบา" กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบัน

การเลือกที่ตั้งหมู่บ้านสองคอน โดยเลือกเอาที่ตั้งริมฝั่งแม่น้ำโขง ถือว่าเป็นสิ่งปกติธรรมดาของชนในสมัยนั้น โดยทั่วไปแล้วการเลือกตั้งหมู่บ้านหรือชุมชนไม่ว่ายุคสมัยใดจะนิยมเลือกทำเลอยู่ตามแหล่งน้ำ โดยเฉพาะเป็นแม่น้ำสายใหญ่ ๆ และมีน้ำตลอดปี ชุมชนสองคอนจึงเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่อยู่ใกล้กับลักษณะดังกล่าวและได้อาศัยลำน้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงได้สะดวก เนื่องจากในสมัยนั้นเส้นทางคมนาคมอื่นยังไม่พบบ้างหรือมีแต่ยังไม่สะดวก

¹ สำนักงานปกครองอำเภอห้วยน้ำใหญ่. เอกสารบรรยายสรุปอำเภอห้วยน้ำใหญ่.

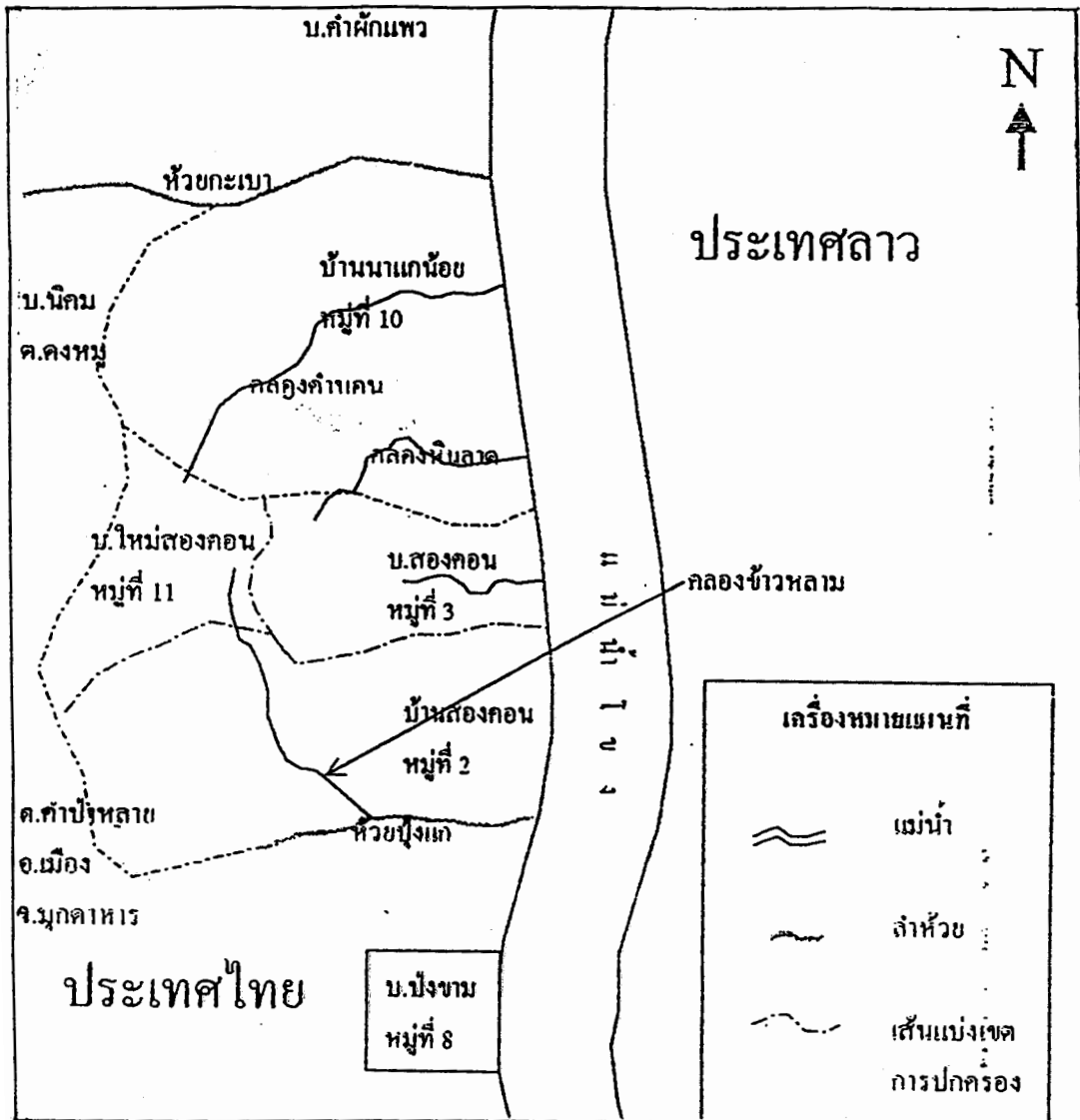
2538. หน้า 3.

² องค์การบริหารส่วนตำบลป่งขาม. เอกสารบรรยายสรุป. ม.ป.ป. หน้า 4.

³ อุทิศ เมืองแวง. การค้าแนวชายแดนไทย-ลาว : ศึกษากรณีจังหวัดมุกดาหาร.

2533. หน้า 4.

เท่ากับทางน้ำ และได้อาศัยน้ำในการอุปโภคและบริโภคไปด้วย ดังนั้นเมืองหรือชุมชน หรือหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ส่วนใหญ่มักจะเป็นชุมชนที่เจริญรุ่งเรืองและมีความสำคัญ มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมาแล้วในอดีต

ภาพประกอบ 2 แผนที่สังเขปแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของบ้านสองคอน ตำบลปึงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

สภาพทางการเมืองปกครอง

บ้านสองคอนที่ตั้งขึ้นมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2425 ขึ้นเมืองพลาการภูมิ (พ.ศ. 2409) เมืองพลาการภูมิตั้งขึ้นต่อเมืองมุกดาหาร ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 มีประวัติความเป็นมาดังนี้ เมื่อเจ้าจันทร์เทพ สุริยวงศ์ (เจ้าหนู) มาดำรงตำแหน่ง เจ้าเมืองมุกดาหารในปี พ.ศ. 2408 พยายามที่จะขยายอาณาเขตเมืองมุกดาหาร ให้ครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง เพื่อทดแทนนครเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองร้าง จึงขอพระราชทานตั้งเมืองขึ้นใหม่อีกเมืองหนึ่ง โดยแยกอาณาเขตเมืองมุกดาหารตั้งแต่หัวบึงทราย (บางทราย) ขึ้นไปทางเหนือถึงลำน้ำคำ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานนามเมืองในแขวงบางทรายนี้ว่า เมืองพลาการภูมิ ได้ตั้งเมืองเหนือบ้านบึงทรายขึ้นไป คือ บริเวณบ้านพลาการ อำเภอหว้านใหญ่ปัจจุบันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ท้าวทัด บุครราชวงศ์ (ทัง) จากเมืองมุกดาหารเป็นพระอมรฤทธิธาดา เจ้าเมืองพลาการภูมิ¹ เจ้าเมืองพลาการภูมิ ปกครอง ดูแล ว่าราชการด้วยความมุ่งมั่น

ในปี พ.ศ. 2431 เจ้าเมืองพลาการภูมิได้มีใบบอกต่อข้าหลวงจัดราชการ อยู่ ณ เมืองอุบลราชธานีว่า เลขเมืองพลาการภูมิ สมักรไปอยู่เมืองมุกดาหาร ครั้นตามไปเก็บเงินส่วย กรมการเมืองมุกดาหารก็เก็บเงินส่วยให้แต่น้อย เงินส่วยของเมืองพลาการภูมิ จึงขาดตัวอยู่ เลขเหล่านี้ยังไม่ได้หักโอนกัน ตัวเลขจึงสับสนกันอยู่ พระยาราชเสนาจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 ให้ทรงทราบ พระองค์จึงมีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยารัตนจินตสมุหนายก มีความตอนหนึ่งว่า

... ถ้าคนอยู่ในเมืองมุกดาหาร เมืองพลาการภูมิ เป็นแต่ผูกขาดก็จะเป็นเหตุ แต่จะให้เงินขาดคั่งเท่านี้ควรยกมาให้เมืองมุกดาหารเก็บก็มอบหมายกันเสียอย่าให้คาราคาซังกันอยู่ต่อไป เมืองเล็กที่ตั้งไว้แล้วเช่น เมืองพลาการภูมิ ถ้าคนสมักร

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนา การทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 146.

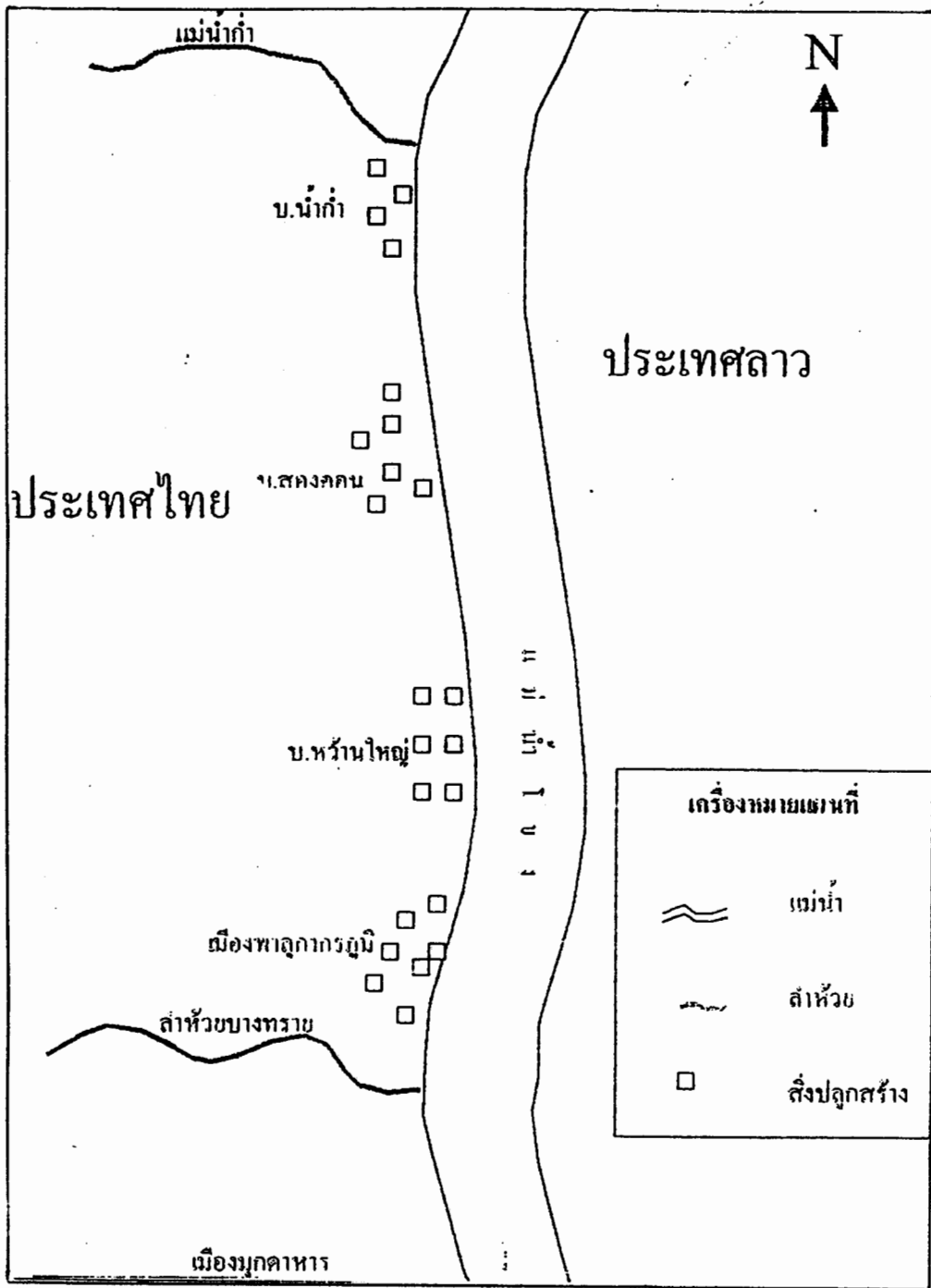
อยู่กับเมืองใหญ่หมด ถ้าเกือบหมดแล้ว ฉันอยากให้เลิกกินที่ดินที่แบ่งมันไปแต่เดิมให้คงอยู่กับเมืองเก่าเสีย อย่างนับเป็นเมืองเลยดีกว่า¹ ...

พ.ศ. 2442 บุนเมืองพาลูกาการภูมิลงเป็นหมู่บ้าน ไปขึ้นกับเมืองมุกดาหาร ตามเดิม กรมการเมืองท้าวเพี้ยเก่า ๆ ได้พากันอพยพข้ามโขงไปเมืองกันทรบุรี แขวงสุวรรณเขตของลาว บางพวกก็ขอรับราชการกับฝรั่งเศส เช่น ท้าวฮ่อม บุตรราชวงษ์ (คุด) เมืองพาลูกาการภูมิ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองกันทรบุรี แขวงสุวรรณเขตคนแรก ต่อมาบรรดาบุตรหลานได้อพยพตามไปอยู่ฝั่งลาวเป็นจำนวนมาก เช่น ท้าวหนูฮัก ภูมิสุวรรณค์ อดีตประธานประเทศลาวก็เกิดที่บ้านพาลูกา เมืองมุกดาหาร ต่อมาได้อพยพข้ามโขงไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ฝั่งลาวและรับราชการกับฝรั่งเศสจนที่ตั้งเมืองพาลูกาการภูมิเดิมกลายเป็นเมืองร้าง²

บ้านสองคอนในช่วงนั้นจึงขึ้นกับเมืองพาลูกาการภูมิ เนื่องจากพื้นที่อาณาเขตของเมืองนี้ได้ครอบคลุมพื้นที่ของบ้านสองคอนด้วยจนเมืองพาลูกาการภูมิลบลงเป็นหมู่บ้าน เมื่อ พ.ศ. 2442 บ้านสองคอน จึงขึ้นอยู่กับเมืองมุกดาหาร เพราะเมืองพาลูกาการภูมิ เมื่อลบลงเป็นหมู่บ้านแล้วพื้นที่และประชากรทั้งหมดของเมืองกลับไปขึ้นกับเมืองมุกดาหาร (ดูรายละเอียดตามภาพประกอบ 3)

¹คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 146.

²แหล่งเดิม. หน้า 151.

ภาพประกอบ 3 แผนที่สังเขปแสดงเขตการปกครองของเมืองพาลูกากรภูมิ ระหว่าง
ปี พ.ศ. 2409-2442

สภาพทางเศรษฐกิจ

จากสภาพทางภูมิศาสตร์ของบ้านสองคอนที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขงซึ่งถือว่าเป็นแม่น้ำสายสำคัญในแถบนี้ และบนพื้นดินอยู่ติดกับป่าผืนใหญ่และยังอุดมสมบูรณ์อยู่ จากสภาพเหล่านี้มีส่วนเอื้ออำนวยต่อประโยชน์ให้กับชุมชนในการดำรงชีวิต

จากการศึกษาของธีรชัย บุญธรรม พบว่า แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่สุดในภูมิภาคนี้แต่มีเกาะแก่งซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรืออย่างมาก ยกเว้นช่วงจากเมืองเวียงจันทน์ถึงเมืองมุกดาหาร ที่มีเกาะแก่งน้อยที่จะอาศัยเป็นเส้นทางคมนาคมได้ บริเวณที่มีเกาะแก่งที่กว้างใหญ่ที่สุดและเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือในแม่น้ำโขงคือบริเวณแก่งสี่ฝี่ซึ่งอยู่ระหว่างเมืองจำปาศักดิ์กับเมืองเชียงแตง (สตึงเตรง) เมื่อฝรั่งเศสยึดครองลาวก็ส่งเจ้าหน้าที่มากระเบิดหิน เพื่อเปิดทางให้เรือกลไฟผ่าน ทำให้เมืองริมฝั่งแม่น้ำโขงทางฝั่งซ้ายเป็นเมืองปากทางหรือแหล่งพักแลกละเปลี่ยนสินค้า ส่วนทางด้านฝั่งขวาแม่น้ำโขงพบชุมชนโบราณอยู่หนาแน่นบริเวณลุ่มน้ำชีและลุ่มน้ำมูล จึงน่าจะเชื่อว่าบริเวณที่อุดมสมบูรณ์จะอยู่ที่ตอนในของภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตามแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงทั้งทางฝั่งซ้ายและฝั่งขวาจะให้ประโยชน์ได้บ้างก็เฉพาะในการตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพเพื่อยังชีพเท่านั้น¹

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุได้กล่าวถึงการติดต่อเพื่อการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านสองคอนกับเมืองมุกดาหาร เมื่อร้อยปีก่อนจะต้องเดินทางด้วยเท้าหรือขี่ม้า หรือนั่งเรือพาย เรือพายขึ้นไปตามลำน้ำโขงเท่านั้น ซึ่งเป็นดินแดนเหนือหมู่บ้านที่ถูกรันดาม ตัดขาดจากเมืองมุกดาหาร²

¹ ธีรชัย บุญธรรม. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหัวเมืองกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2336-2450. 2528. หน้า 8-11.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 272.

จากสภาพการณ์ที่กล่าวมาแล้ว มีผลให้ชาวบ้านสองคอนต้องอยู่ในสภาพพึ่งพาตนเองในทุก ๆ ด้าน ในด้านเศรษฐกิจ นายเวียง ว่องไว ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านสองคอนในอดีตว่ามีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ การผลิตเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ ชาวบ้านผลิตสิ่งของทุกอย่างด้วยตนเอง หรือไม่ก็อาศัยธรรมชาติ เช่น การหาของป่ามาเพื่อการกิน การใช้ในครอบครัวเป็นหลัก และมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน¹

ถ้าเป็นผู้หญิงก็ต้องทอผ้าเป็น ก็จะเริ่มแต่การปลูกฝ้ายเอาดอกฝ้ายมาปั่นเป็นด้ายก่อนแล้วก็เอาไปทอผ้าเป็นผืน เสร็จแล้วจึงนำไปตัดเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ ส่วนผู้ชายก็ต้องทำเกี่ยวกับเครื่องจักสานเป็น เช่น สานกระติบข้าว ถ้าไม่เป็นทั้งหญิงและชายผู้ใหญ่ก็จะแนะนำว่าไม่ควรแต่งงาน เพราะกลัวว่าจะทำมาหาเลี้ยงกันไม่ได้²

สีลา ว่องไว ได้กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่ามีพวกกระรอก กระแต ลิง นกชนิดต่าง ๆ หนูป่า เป็นต้น ส่วนในแม่น้ำโขง ตรงบ้านสองคอน หมู่ที่ 2 จะมีเวิน (คุ้งน้ำ) มีปลาเกือบทุกชนิดมาชุมนุมบริเวณนี้ในช่วงเดือน 3 คือ ประมาณเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านใกล้เคียง เช่น บ้านปล่องขาม บ้านห้วยน้ำใหญ่ ก็จะมากอยจับปลากัน ตรงจุดนี้ด้วยเช่นกัน ตั้งแต่เกิดมาจ้ความได้เห็นยังอุดมสมบูรณ์อยู่ ก่อนหน้านั้นน่าจะจะมีและสมบูรณ์กว่านี้อีก³

คำผาย ว่องไว ได้กล่าวถึงพื้นที่การผลิตของบ้านสองคอนในช่วงแรกตั้งหมู่บ้านไว้ว่า พื้นที่ที่กานา ตอนแรกอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ราบใกล้ชายฝั่ง

¹ เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปล่องขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

² คำมี ว่องไว อายุ 68 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 11 บ้านสองคอน ตำบลปล่องขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2542.

³ สีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปล่องขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

แม่น้ำโขง พื้นที่ในการผลิตแต่ละครัวเรือนยังไม่มากเพราะยังอยู่ในระยะเริ่มแรกของการบุกเบิกที่ทำกินอยู่¹

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ชาวสองคอนกลุ่มแรกเป็นชาวพุทธ

กลุ่มขุนอินทร์หรือขุนทัย มาจากบ้านนาคำ ตำบลน้ำก่า อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม อยู่ห่างจากพระธาตุพนมประมาณ 8 กิโลเมตร หมู่บ้านน้ำก่า อยู่ห่างจากพระธาตุพนม ประมาณ 3 กิโลเมตร หมู่บ้านเหล่านี้ล้วนเป็นบ้านเก่าแก่มาก่อน อาจเป็นหมู่บ้านที่ตั้งมาควบคู่กับพระธาตุพนม

เพ็ง อินทนต์² และพระมหาสังข์ สังฆญาโณ³ ได้กล่าวถึงประชากรในพื้นที่ตำบลน้ำก่า และตำบลหรือหมู่บ้านอื่น ๆ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่รอบ ๆ พระธาตุพนม ล้วนแต่เป็นข้าของพระธาตุพนม พอสิ้นปีแต่ละครอบครัวจะต้องบริจาคข้าวเปลือกครอบครัวละ 1 ถัง

¹ คำผาย ว่องไว อายุ 84 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.

² เพ็ง อินทนต์ อายุ 86 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 96 หมู่ที่ 1 บ้านน้ำก่า ตำบลน้ำก่า อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2540.

³ พระมหาสังข์ สังฆญาโณ อายุ 50 พรรษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโพธิ์ศรี บ้านน้ำก่า ตำบลน้ำก่า อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2540.

ให้กับพระธาตุพนมเพื่อใช้เป็นจตุปัจจัยในการบูรณะพระธาตุพนมปฏิบัติกันมานานเพียงใด ไม่มีใครทราบ แต่ยืนยันว่าเป็นการปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ในเรื่องนี้ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ได้กล่าวถึง กองข้าพระธาตุพนมไว้ว่า กองนี้มีได้ขึ้นกับเมืองมุกดาหารโดยตรง แต่ต้องอยู่ในความดูแลของเมืองมุกดาหาร และเมืองนครพนมร่วมกัน เพราะเขตแดนเมืองมุกดาหารกับเมืองนครพนมแบ่งกันที่หน้าองค์พระธาตุพนม หัวหน้ากองธาตุพนมมีบรรดาศักดิ์ว่าพระพิทักษ์เจดีย์ พลเมืองในกองนี้เป็นลูกข้าพระ ได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียส่วย แต่ต้องถูกเกณฑ์ อัฐ หิน ปูน ทราบ และแรงงานบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุพนม ทั้งต้องอยู่เวรยามรักษาองค์พระธาตุพนม คืบ (ยกเลิกในสมัยปลายรัชกาลที่ 5)¹

สำหรับกลุ่มนายแก้วทาวงศ์ ที่อพยพมาจากเมืองพาลูกากรภูมิ จากประวัตินบ้านและวัดพาลูกากรภูมิที่คณะกรรมการจัดงานสมโภช 300 ปี วัดลัญจิววัน บ้านชะโนด ได้รวบรวมและกล่าวถึงประวัตินบ้านพาลูกาไว้ว่า บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อใด ภูมิหลังมาจากไหน ไม่มีหลักฐานแน่ชัดแต่สันนิษฐานได้ว่ามีมานานแล้ว และมีมาก่อนบ้านชะโนดจนได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองพาลูกากรภูมิ พ.ศ. 2409-2442 สำหรับวัดที่สร้างมากู่บ้านคูเมืองพาลูกากรภูมิ มีการทิ้งร้างย้ายสร้างขึ้นมาหลายครั้ง เช่น

1. วัดภูมิ อาจารย์มี เป็นผู้สร้าง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2150 สร้างเสร็จเป็นเจ้าอาวาสอยู่ประมาณ 50 ปี ถึงแก่กรรมภาพ วัดภูมิจึงกลายเป็นวัดร้างตลอดมา
2. วัดยางสูง สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. 2445 สร้างวัดนี้เสร็จมีพระถึงแก่กรรมภาพ 3 รูป ภิกษุ สามเณร เกรงกลัวไม่กล้าอยู่เลยทิ้งร้างไว้อีก
3. วัดบรมนาค คาคหัวเมือง อาจารย์หลักคำ เป็นผู้สร้าง ประมาณ พ.ศ. 2310 สร้างเสร็จเป็นเจ้าอาวาสอยู่จนถึง 60 ปี ก็ถึงแก่กรรมภาพ ในที่สุดก็ทิ้งจนกลายเป็นวัดร้างอีก

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 146.

4. วัดศรีธนู อาจารย์หนู เป็นผู้สร้างประมาณ พ.ศ. 2382 สร้างเสร็จเป็นเจ้าอาวาสอยู่ถึง 45 ปี ก็ถึงแก่กรรมภาพ ชาวบ้านเกิดโรคระบาด ผู้คนล้มตายจำนวนมาก จึงพากันอพยพหลบหนีไปอยู่ที่อื่น วัดจึงถูกทิ้งให้เป็นวัดร้างอีก

5. วัดบรรลุกุลพัลลภากรภูมิ อาจารย์บรรณ เป็นผู้สร้าง เมื่อ พ.ศ. 2462 สร้างเสร็จให้อาจารย์ชนเป็นเจ้าอาวาส ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น "วัดศรีเจริญ" และใช้ชื่อนี้จนถึงปัจจุบัน¹

บ้านชะโนด เป็นบ้านเก่าแก่ ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นเสมือนบ้านพ่อ เมืองแม่ของหมู่บ้านแถบนี้ หมู่บ้านชะโนดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2120 มีท้าวหลวงและนางสิมมา ได้อพยพครอบครัวพร้อมพวกห้อง จำนวน 60 ครอบครัว จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาตั้งบ้านชะโนด ซึ่งอยู่ติดกับบ้านพัลลภาทางทิศเหนือ สาเหตุที่ย้ายคือ

1. บ้านเมืองเดิมตั้งอยู่กลางดงเป็นที่ดอนสูง กั้นคานน้ำ
2. มีสัตว์ป่าชุกชุม สัตว์ร้ายทำลายสัตว์เลี้ยง
3. เพื่อแสวงหาเส้นทางคมนาคม ซึ่งมีทางน้ำเพียงทางเดียว
4. เพื่อให้อยู่ใกล้กับเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

จากเหตุผลในข้อสี่ ที่กล่าวถึงสาเหตุที่ย้ายเพื่อให้อยู่ใกล้กับเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ คือพระธาตุอิงซัง ที่พระเจ้าศรีธรรมโศกได้ทรงสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 218 เพื่อจะได้สักการะบูชาและยึดเหนี่ยวทางใจ² ปัจจุบันพระธาตุอิงซัง ตั้งอยู่บริเวณบ้านหลวง โพนสิม แขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ความเชื่อเดิมของพลเมืองในแถบลุ่มแม่น้ำโขงจะนับถือผีसाग เทวดาอารักษ์ หรือบางชุมชนนับถือผีฟ้าผีดิน แม้ในระยะหลังมีพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทลี้ภัยเข้ามาเผย

¹ คณะกรรมการจัดงานสมโภช 300 ปี วัดลัญจิววัน. อนุสรณ์บ้านชะโนด อายุครบ 300 ปี พ.ศ. 2530. 2530. หน้า 45-48.

² แหล่งเดิม. หน้า 1-2.

แพร่อย่างกว้างขวางจนมีการสร้างพระพุทธรูปและวัดขึ้นมากมายในหัวเมืองสองฝั่งโขง¹ แต่ความเชื่อเดิมเกี่ยวกับผีसांग เทวดาก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ในจิตใจของคนแถบนี้อยู่ จากคำบอกเล่าของนายเวียง ว่องไว ได้กล่าวถึงบ้านสองคอนในช่วงแรกๆ ไว้ว่าตนเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2456 เกิดมาพอจำความได้ก็ยิ่งเห็นศาลเจ้าอยู่ที่ได้ตั้งไทรใหญ่บริเวณใกล้กับบ้านของ นายจี ว่องไว หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ในปัจจุบัน เข้าใจว่าสร้างไว้ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะเข้ามา คือก่อนปี พ.ศ. 2430 หลังจากศาสนาคริสต์เข้ามาแล้วก็ไม่ไม่มีใครสนใจเลยปล่อยให้ร้างไปตามสภาพ จนไม่มีร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน²

สภาพการณ์เช่นนี้ไม่ใช่มีเฉพาะแต่ที่บ้านสองคอนเท่าในหมู่บ้านอื่น ๆ ก็เชื่อถือในเรื่องนี้เช่นกันจนถึงต้องอพยพทิ้งบ้านทิ้งวัดไปเลยก็มี เช่น กรณีบ้านพาลูกาซึ่งเป็นบ้านเดิมของกลุ่มนายแก้วหวางค์ ระหว่างปี พ.ศ. 2150–2462 ระยะเวลา 312 ปี ต้องทิ้งวัดเก่าแก่แล้วสร้างวัดใหม่ในที่ใหม่ที่ใหม่ถึง 5 ครั้ง 5 วัด³ จึงอยู่ได้มาจนถึงปัจจุบันนี้

กลุ่มก่อตั้งบ้านสองคอนกลุ่มแรกเป็นชาวพุทธ หรือนับถือพระพุทธรูปศาสนามาก่อน แต่ยังไม่ทันได้สร้างวัดในทางพระพุทธรูปศาสนาขึ้นที่บ้านสองคอน เนื่องจากอยู่ในระยะเริ่มแรกในการก่อตั้งหมู่บ้าน และเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบายลง ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีหรือเจ้าที่แรง แต่สิ่งที่ได้สร้างขึ้นแล้วในขณะนั้นคือศาลสำหรับเจ้าที่เพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเช่นไหว้ผีसांगเทวดา ตามความเชื่อดั้งเดิมตั้งแต่บรรพบุรุษ เคยหาปฏิบัติสืบต่อกันมา

¹ สุรจิตต์ จันทรสภา. จังหวัดมุกดาหารในอดีต. ม.ป.ป. หน้า 7.

² เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรจ ถาวร พันธุ์สุนิทร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

³ คณะกรรมการจัดงานสมโภช 300 ปี วัดลัญจิกวัน. อนุสรณ์บ้านชะโนด อายุครบ 300 ปี พ.ศ. 2530. 2530. หน้า 45–48.

ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2488

ก่อนปี พ.ศ. 2430 บ้านสองคอนอยู่ระหว่างการตั้งหมู่บ้าน โรงเรียนและวัด ยังไม่มี กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนกลุ่มแรกเป็นชาวพุทธ นำโดยขุนอินทร์ หรือขุนทัย มาจากบ้านนาคำ บ้านน้ำคำ และกลุ่มนายแก้วทวงศ์ มาจากเมืองพลาฎการภูมิ เมื่อก่อตั้งเป็นหมู่บ้านได้ไม่นานเกิดเหตุการเจ็บป่วยขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านเข้าใจว่าเกิดจากการกระทำของผี จึงพากันไปหาหมอมาปราบผี ขณะเดินทางได้ไปพักอยู่บ้านขุนวินิจ ซึ่งเป็นเพื่อนกับขุนทัย ขุนวินิจนับถือศาสนาคริสต์อยู่ก่อนแล้ว จึงพาไปเชิญบาทหลวงซาเวียร์ เกโก จากเกาะคอนโดน สังกัดวัดหนองแสง จังหวัดนครพนม เข้ามาทำการรักษาในปี พ.ศ. 2430 พร้อมกับสอนศาสนาไปด้วยจนได้มีพิธีการโปรยศีลล้างบาปขึ้นในอีก 2 ปีต่อมา (พ.ศ. 2432) ขณะนั้นบ้านสองคอนมีประชากรอยู่ประมาณ 50 คน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น คือ มีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เข้ามามีบทบาทแทนความเชื่อแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมา ปี พ.ศ. 2436 เสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส ทำให้บทบาทของบาทหลวงที่อยู่ตามแนวชายแดนโดดเด่นขึ้น กลุ่มคนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านสองคอนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบ ที่อยู่ร่วมกับสังคมอื่นไม่ได้ เมื่อมาอยู่ในสังคมบ้านสองคอน จะไม่ถูกตั้งข้อรังเกียจ กลุ่มทาส (ข้า) ที่เข้ามาอยู่มี 3 ลักษณะ คือ 1) ทาสที่หลบหนีจากนายเงิน 2) ข้าที่ถูกลักจับไปเป็นทาส 3) ทาสที่บาทหลวงไถ่ตัวออกมา บุคคลกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมุ่งมาอาศัยบารมีของบาทหลวงในวัดบ้านสองคอน และกลุ่มคนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นชุมชนใหญ่ กลุ่มที่มีมากที่สุดคือกลุ่มทาส (ข้า) จนเป็นสาเหตุให้เปลี่ยนชื่อวัดบ้านสองคอนไปเป็นชื่อ "วัดแม่พระไถ่ทาส" ในปี พ.ศ. 2460

สภาพทางการปกครอง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411-2453) พระองค์ได้ทรงปฏิรูปการปกครองที่สำคัญ 2 ครั้ง คือ ในตอนต้นและตอนครึ่งหลังรัชกาล

ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2416-2417 สิ้นสุดลงปลายปี พ.ศ. 2417 ผลของการปฏิรูปก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน และในปี พ.ศ. 2430 เป็นปีที่มีการปฏิรูปประเทศเป็นครั้งที่ 2¹ ก่อนที่จะมีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินให้เป็นแบบเทศาภิบาล พ.ศ. 2435 นั้น รัฐบาลพยายามปรับปรุงการปกครองในมณฑลต่าง ๆ รวมทั้งมณฑลอุดร โดยแบ่งเป็นเขตเป็นแขวง หมู่บ้าน ขึ้นกับเมืองต่าง ๆ

บ้านสองคอนขึ้นกับเมือง "พาลูกากรภูมิ" และเมืองนี้ขึ้นต่อเมืองมุกดาหาร ในการจัดการปกครอง มีผู้นำที่สำคัญ 2 กลุ่ม คือ ผู้นำในระบบและผู้นำนอกระบบมีผู้นำในระบบนี้ นายแก้วหวางค์ เป็นผู้ใหญ่นักคนแรก เพราะผู้นำอีกคนคือ ขุนอินทร์ หรือขุนทัณฑ์ หลังจากรับศีลล้างบาปในปี พ.ศ. 2432 ได้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย ถือเป็นผู้นำที่อยู่ในระบบการปกครองตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ บ้านสองคอนเป็นหมู่บ้านที่ทรกัณฑ์ ตัดขาดจากเมืองมุกดาหาร พื้นฐาน ฐานะความเป็นอยู่ทางสังคมอยู่ในขั้นขัดสน เมื่อบาทหลวงในศาสนาคริสต์เข้ามามีบทบาทเป็นที่พึ่งพาอาศัยของชาวบ้าน ไม่ว่าจะศาสนา การปกครอง การศึกษาหรือแม้แต่การตัดสินคดีความข้อขัดแย้งของชาวบ้าน บาทหลวงจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทของชาวบ้านด้วย² บทบาทดังกล่าวจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านอย่างแนบแน่น

ในปี พ.ศ. 2443 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปลี่ยนนามมณฑลฝ่ายเหนือเป็นมณฑลอุดร มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นมณฑลอิสาน (อุบลราชธานี) มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นมณฑลพายัพ (เชียงใหม่) ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2443 เมืองมุกดาหารจึงขึ้นการปกครองกับมณฑลอุดร ตั้งแต่บัดนั้น โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 12 เมือง คือ เมืองหนองคาย (เมืองเอก) เมืองท่าอุเทน

¹ วุฒิชัย มุลศิลา. การปรับตัวของไทยและจีนในสมัยจักรวรรดินิยมใหม่. 2540. หน้า 61.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 272.

(เมืองตรี) เมืองไชยบุรี (เมืองจัตวา) เมืองนครพนม (เมืองตรี) เมืองขอนแก่น (เมืองตรี) เมืองกมุทาสัย (หนองบัวลำภู) เมืองโพธิ์สัย (เมืองตรี) เมืองชนบท (เมืองจัตวา) เมืองท่าบ่อ (เมืองจัตวา) และเมืองขึ้นเมืองเหล่านี้อีก ในปี พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ พระอนุชาติวฤทธิคุณ เป็นข้าหลวงประจำเมืองมุกดาหาร¹ ปกครองเมืองและหัวเมืองขึ้นของเมืองมุกดาหาร เช่น พาลูกากรภูมิ (เคิม) และเมืองหนองสูง

พ.ศ. 2446 มณฑลอุดรแบ่งการปกครองออกเป็น 5 บริเวณ แต่ละบริเวณแบ่งออกเป็นเมือง แต่ละเมืองแบ่งออกเป็นอำเภอ ในแต่ละบริเวณมีข้าหลวงประจำ และแต่ละเมืองส่งข้าหลวงออกมาอยู่ประจำเมือง เพื่อเป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการเมือง ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นเดิม หรือเคยเป็นเจ้าของเดิมมาก่อน ส่วนเมืองเล็ก ๆ ถูกยุบ เป็นอำเภอหรือเป็นหมู่บ้าน

ต่อมา พ.ศ. 2450 มณฑลอุดรได้ปรับปรุงการปกครองอีกครั้งหนึ่ง โดยยุบ "บริเวณ" ที่แบ่งเป็นเขตการปกครองเดิมลงมาเป็น "เมือง" ทั้งหมด ให้มีเพียง มณฑลเมือง อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เมืองมุกดาหารขึ้นกับเมืองนครพนม อยู่มณฑลอุดร² บ้านสองคอนขึ้นการปกครองกับตำบลห้วยน้ำใหญ่³ อำเภอเมืองมุกดาหาร เมืองนครพนม มีประชากรที่เป็นคารอลิกเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 200 คน⁴ ในปี พ.ศ. 2459 กระทรวงมหาดไทยประกาศให้เปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" เมืองนครพนมเปลี่ยนเป็น "จังหวัดนครพนม" และอำเภอเมืองมุกดาหาร เปลี่ยนเป็น "อำเภอมุกดาหาร" ขึ้นต่อจังหวัดนครพนม⁵ บ้านสองคอน ตำบลห้วยน้ำใหญ่ ขึ้นอำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม

¹ สุรจิตต์ จันทรสาขา. จังหวัดมุกดาหารในอดีต. ม.ป.ป. หน้า 15.

² แหล่งเคิม. หน้า 15-16.

³ ประยูท เมืองโคตร. "บ้านห้วยน้ำใหญ่," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร. ม.ป.ป. หน้า 285.

⁴ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรณาศรีแห่งประเทศไทย. บูรณาศรีเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 12.

⁵ สุรจิตต์ จันทรสาขา. เล่มเคิม. หน้า 16.

ผู้นำชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเป็นหมู่บ้านสองคอน พ.ศ. 2425-2488 มีจำนวน 8 คน คือ นายแก้วทวงค์ นายแสงบ็อง นายยิ้ม นายแสงท นายอ้ม นายหนู นายเมฆ นายเที่ยง¹ ผู้ที่มีบทบาทเป็นผู้นำมี 3 กลุ่มสลับกันไปมา คือ กลุ่มแรก กลุ่มทาส (ข้า) และกลุ่มฝิบอบ ระหว่างปี พ.ศ. 2489-2538 มีผู้นำชุมชน 10 คน (รายละเอียดอยู่ในตอนที่ 4) ประชากรกลุ่มที่มีมากที่สุดคือกลุ่มทาส (ข้า)^{*}

การขยายตัวของชุมชน

ก่อนปี พ.ศ. 2430 ชุมชนตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง และขยายยาวไปตามแนวฝั่ง ขณะนั้นมีบ้านเรือนประมาณ 10 หลังคาเรือน และมีประชากรประมาณ 50 คน ปี พ.ศ. 2430 วัดศากทอลิกเข้ามาตั้งอยู่ตรงกลางตามแนวฝั่งแม่น้ำโขง ทำให้เกิดลักษณะแบ่งเป็นคุ้มเหนือ คุ้มใต้ คุ้มเหนือเป็นกลุ่มของขุนอินทร์หรือขุนภัย คุ้มใต้เป็นกลุ่มของนายแก้วทวงค์ นิยมเรียกกันต่อมาว่า "บ้านเหนือ บ้านใต้" ปี พ.ศ. 2432 หลังพิธีรับศีลล้างบาปแล้ว กลุ่มคนอพยพเข้ามาเพิ่มมากขึ้น เช่น กลุ่มฝิบอบ กลุ่มทาส เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ชุมชนได้ขยายออกมากทางทิศตะวันตก² แทนที่จะขยายไปตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงเหมือนเดิม ประชากรในปี พ.ศ. 2450 เพิ่มเป็น 200 กว่าคน และในปี พ.ศ. 2483 มีเพิ่มมากขึ้นเป็นประมาณ 500-600 คน³ จากลักษณะโครงสร้างทางสังคม มีพื้นฐานความเป็นอยู่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดปัญหาในหลายด้าน

¹ สีลา ว่องไว. สมุคบันทึกหมู่บ้าน. ม.ป.ป. ไม่มีเลขหน้า.

* ข้า นักมนุษยวิทยาถือว่าชาวข้า (บรู) เป็นชนเผ่าดั้งเดิมในแถบลุ่มแม่น้ำโขง อยู่ในตระกูลเดียวกับขอมและมอญเขมร แต่ชาวไทยในแถบลุ่มแม่น้ำโขงนิยมจับพวกข้ามาเป็นทาสรับใช้ ; สุรจิตต์ จันทรสาขา. จังหวัดมุกดาหารในอดีต. ม.ป.ป. หน้า 21.

² เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานคำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปางขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542

³ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาอนุสาวรีย์แห่งประเทศไทย. อนุสาวรีย์ทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 11-12.

สภาพทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจชุมชนสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2430-2488 เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ มีการผลิตเพื่อบริโภคใช้สอยภายในครอบครัวเป็นหลัก เช่น การทำนา ทำไร่ข้าว และ หนากของป่า การผลิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นหลัก บางปีฝนแล้งหรือน้ำท่วม ผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้องออกหาของป่าหรือปลาร้าที่ได้จากลำน้ำโขงไปแลกเปลี่ยนเป็นข้าวกับท้องถิ่นอื่น พื้นที่ป่าถูกทำลายมากขึ้นเพื่อจับจองพื้นที่ใช้ในการเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ พื้นที่ถูกจับจองขยายออกไปถึงคลองข้าวหลาม คลองหินลาด ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน และคลองคำบอน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ แต่ละคนจับจองได้ไม่มาก เป้าหมายการผลิตอยู่ที่การมีไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก¹ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2439 เกิดฝนแล้งในจังหวัดมุกดาหาร เจ้าเมืองได้นิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ในศาลากลางแล้วให้กรรมการเมืองอ่านหนังสือเรื่องพญาคันคากขึ้นไปเร็วแทน (พญาคันคากขึ้นไปรบกับพญานาค) ตามประเพณีพื้นเมือง ฝนก็ยังไม่ตก²

ความล้มเหลวของการผลิตข้าวในปี พ.ศ. 2462 เนื่องจากอุทกภัย และต่อด้วยภาวะแห้งแล้งติดต่อกันเป็นเวลานานมีผลให้ปริมาณข้าวที่ผลิตได้ลดลงอย่างมาก แม้แต่จะใช้บริโภคภายในประเทศก็ไม่เพียงพอ รัฐบาลจึงต้องประกาศห้ามส่งข้าวออกนอกประเทศ³ ภาวะน้ำท่วมและฝนแล้ง เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้านสองคอน

¹ คำผาย ว่องไว อายุ 84 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 122.

³ ภาณีต รวมศิลป์. นโยบายเศรษฐกิจในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2481-2487. 2521. หน้า 19.

มาเป็นระยะ ในปี พ.ศ. 2480 เกิดน้ำท่วมและปีต่อมาเกิดฝนแล้ง¹ สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ. 2484-2488 ทำให้เกิดการขาดแคลนข้าว และราคาข้าวแพงขึ้นส่งผลให้ประชาชนผู้บริโภคร้อน²

จากสาเหตุที่กล่าวมาแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชาวบ้านจึงมีความเป็นอยู่อย่างฝืดเคือง ดังคำบอกเล่าของ นายเวียง ว่องไว ว่าในครอบครัวตนเอง มีลูกมากถึง 13 คน ได้รับรางวัลจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะรัฐบาลขณะนั้นส่งเสริมให้มีลูกมาก แต่การมีลูกมากเป็นภาระในการเลี้ยงดูเพิ่มค่าใช้จ่ายพื้นฐานทางเศรษฐกิจทำให้ฐานะครอบครัวยากจนเพิ่มขึ้น ความอดอยากยากจนกระทั่งแม้ไม่มีน้ำดื่มจะให้ลูกกิน ก็กลัวไม่สุก ยังเอามาเหมือด (เอากล้วยผสมกับข้าวแล้วนึ่งหรือต้ม) ให้ลูกกิน บางครอบครัวแบ่งสายไปขออุษาข้าวบาตรพระมาประทังชีวิต หรือถ้าหาสิ่งของอะไรมาได้ เช่น ปลา หรือปลาร้า จะนำสิ่งของเหล่านี้ไปแลกข้าวตามหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เสื้อผ้าที่สวมใส่เวลาซักทำความสะอาด ใช้หมากหมามแท่งผสมน้ำด่าง (ขี้เถ้า) กระจกานเจียนหนังสือทำจากไม้กระจกานทุกสีคำจากดินหม้อ ผสมน้ำมันยางทก ดินสอสำหรับเขียนใช้หินขี้ปลา (หินอ่อน) หินชนิดนี้ต้องไปเอาจากแม่น้ำโขงเท่านั้น ความยากจนไม่มีเงินซื้อกระจกาน ดินสอ ให้ลูกไปโรงเรียน³

¹ โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 85-87.

² ทศนาพร ทองเสน. นโยบายข้าวของรัฐบาลระหว่าง พ.ศ. 2475-2503. 2530. หน้า 113.

³ เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

วัดที่ชาวบ้านสองคอนไปขอบูชาข้าวบาตรพระประจำจะเป็นวัดที่อยู่ใกล้ เคียง เช่น วัดพระศรีมหาโพธิ์บ้านห้วยน้ำใหญ่ วัดอัมพวันบ้านปล่องขาม วัดบ้านผาตะแบง และ วัดบ้านผาคี ทุกเช้ากลุ่มคนเหล่านี้จะไปรอจนพระฉันอาหารเช้าเสร็จ อาหารที่เหลือจะถูก แบ่งให้คนละเท่า ๆ กัน จนมีคำกล่าวสอนของคนสูงอายุในหมู่บ้านว่า "อดข้าวหน่อไม้ ออกหมากพอกสุกไม่ตาย" (ถ้าไม่มีข้าวรับประทานถึงฤดูกาลหน่อไม้ ออกหมากพอกสุก ชาวบ้าน สามารถรับประทานสิ่งเหล่านี้แทนข้าวได้) เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยประทังความหิว พอประทัง ชีวิตของคนเรา ได้ด้วย ส่วนใหญ่บ้านแต่ละหลังเป็นกระต๊อบ หลังคามุงหญ้าคา หรือหญ้าแฝก กันด้วยฝาแคบตองหรือฟากไม้ไผ่¹

นามสกุล "ว่องไว" ได้มากก็เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจกล่าวคือ ในระยะที่รัฐบาล ให้ประชาชนเสียเงินค่ารัฐอุปการ คนละ 4 บาทต่อปี ชาวบ้านสองคอนไม่มีเงินเสียในส่วนนี้ จึงยอมให้รัฐบาลเกณฑ์แรงงาน ให้รับผิดชอบในการส่งเมลล์ จากเมืองมุกดาหารไปยังเมือง นครพนม นายอำเภอขณะนั้นเห็นว่าชาวบ้านสองคอนใช้ง่าย ใช้ให้ไปที่ไหน ไปเร็วทันใจดี พอพระราชบัญญัตินามสกุลออกมาในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงตั้งนามสกุลให้ชาวบ้านสองคอนทั้งหมด เป็น "ว่องไว" กันทั้งหมู่บ้าน²

¹ สีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรวัจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปล่องขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

² จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรวัจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปล่องขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ประกอบด้วยคน 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มชาวพุทธ และกลุ่มชาวคริสต์ การเข้ามาอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันทำให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์กันในหลายด้าน ประกอบกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ดั้งเดิมและพื้นฐาน ฐานะทางสังคมของผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ มีความหลากหลายด้านสังคมเก่า จึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่าย

สังคมชาวพุทธ

กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณบ้านสองคอนระหว่างปี พ.ศ. 2425-2430 ประกอบด้วย นายแก้วหวางค์ และขุนอินทร์หรือขุนทัช เป็นผู้นำ ผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง จากอดีตถึงปัจจุบันมีความผูกพันกับแม่น้ำโขงค่อนข้างมาก ประเพณีที่สำคัญและโดดเด่นคือ ประเพณีการแข่งขันเรือ¹ วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ บุญบั้งไฟ² บายศรีสู่ขวัญ การแต่งงาน³ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาพุทธ เช่น งานบุญมหาชาติ บุญกฐิน จะร่วมกันจัดทำคั้นดอกไม้เงิน (กันหลอน) ไปถวายยังวัดต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง⁴ เช่น วัดอัมพวัน บ้านปลงขาม วัดพระศรีมหาโพธิ์ บ้านหวานใหญ่ วัดบ้านนาดี วัดเหล่านี้มีความผูกพันในลักษณะ ได้พึ่งพาอาศัยข้าวบาตรพระในการดำรงชีวิต และอีกส่วนในสภาพสังคมต่างนับถือศาสนาพุทธมาก่อน ก่อนที่จะนับถือศาสนาคริสต์ พื้นฐานทางสังคมที่มีความจำเป็น

¹ พูลสวัสดิ์ อัจฉริยะ. หวานใหญ่แห่งความหลัง. 2541. หน้า 45.

² มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร. ม.ป.ป. หน้า 291.

³ พุก ว่องไว อายุ 53 ปี เป็นผู้ใหญ่อุปถัมภ์, นายคานตำรวจ ทหาร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้อุปถัมภ์, ที่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอหวานใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540.

⁴ แหล่งเดิม.

ต้องไปมาหาสู่พบปะกับชุมชนอื่น เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธกับชาวคริสต์อย่างแนบแน่น จนแยกไม่ออก

สังคมชาวคริสต์

ก่อนปี พ.ศ. 2430 ชุมชนชาวสองคอนนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับสังคมชาวอีสานโดยทั่วไป หลังเกิดการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุขึ้น ในความเชื่อของชาวบ้าน เหตุที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของภูตผี จึงทำพิธีเช่นไหว้เจ้าที่และภูตผีดังกล่าว แต่ไม่เป็นผล ปี พ.ศ. 2430 บาทหลวงในศาสนาคริสต์เข้ามารักษาอาการเจ็บป่วยหาย จึงมีความเชื่อและศรัทธา ต่อมาปี พ.ศ. 2432 ชาวบ้านสองคอนได้เข้าร่วมทำพิธีเข้ารีตเป็นผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก

ผู้ที่หันมาเข้ารีต นับถือศาสนาคริสต์ ในระยะแรกเป็นผู้มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบอยู่ร่วมกับสังคมอื่นไม่ได้ และกลุ่มทาสที่ต้องการหลุดพ้นจากความเป็นทาส เป็นการหาทางออกให้ตนเองในสังคม มีวัฒนธรรมประเพณีเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นในท้องถิ่น เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญแข่งเรือ แต่ที่แปลกออกไปคือ ประเพณีทางศาสนา เช่น วันคริสต์มาส เป็นวันระลึกถึงการบังเกิดของพระเยซูเจ้า ตรงกับวันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี มีการจัดขบวนแห่ดาวรอบหมู่บ้าน ในคืนวันที่ 24 และมีพิธีทางศาสนาในตอนกลางคืน วันอีสเตอร์ เป็นวันระลึกถึงการไถ่บาปของพระเยซูเจ้า และระลึกถึงการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระองค์ด้วย วันระลึกถึงผู้ตาย เป็นวันทำบุญอุทิศให้ญาติพี่น้องที่ตายไป ตรงกับวันที่ 2 พฤศจิกายน ของทุกปี¹ หลังจากรับศีลล้างบาปครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2432 แล้วปรากฏว่าชาวบ้านสองคอนกลับไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนศาสนาคริสต์มากนัก² ดังกรณีครอบครัวของขุนอินทร์ หรือขุนทั้ย หลังเข้าร่วมพิธีเสร็จแล้ว ได้อพยพหนีไปจากบ้านสองคอน

¹ มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร. ม.ป.ป. หน้า 291.

² R.P. Robert costet. คณะมิชชันนารีรุ่นบุกเบิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2424-2442. 2535. หน้า 41.

การผสมกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรม

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมเป็นขบวนการทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่ต่างกัน ผสมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามปกติแล้วการผสมกลมกลืนจะเป็นไปในลักษณะที่ชุมชนค่อนข้างน้อย ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลง ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ของคนให้เข้ากับวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่กว่า หรือชนกลุ่มที่มีวัฒนธรรมล้ำหลังกว่ายอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมเด่นกว่าหรือสูงกว่า¹ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนสองคอน เป็นวัฒนธรรมชาวพุทธ เมื่อศาสนาคริสต์เข้ามา ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมหันมานับถือศาสนาคริสต์มากขึ้น เพราะบาทหลวงได้เข้ามามีบทบาทในชุมชน ในลักษณะการให้การช่วยเหลือ อบรมสั่งสอนตามแนวทางของศาสนา

จากชุมชนที่เคยนับถือศาสนาพุทธ มีวัฒนธรรมประเพณีแบบชาวอีสานที่ยึดถือยึด 12 คอง 14 เป็นแนวปฏิบัติแต่โบราณมายอมรับนับถือวัฒนธรรมประเพณีแบบอย่างยุโรป เช่น การจัดงานวันคริสตมาส แห่งดาวอหมู่บ้าน จัดงานวันระลึกถึงวันกลับคืนมาของพระเยซูเจ้า² อย่างไรก็ตามแม้ชาวบ้านสองคอนจะมีประเพณีใหม่เพิ่มขึ้น แต่ประเพณีดั้งเดิมยังคงปฏิบัติสืบเนื่องมา เช่น การเคารพผู้สูงอายุ การเข้าร่วมทำบุญมหาชาติ การแต่งงาน บุญบั้งไฟแข่งเรือ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมและหมู่บ้านใกล้เคียง

สิ่งที่แสดงให้เห็นเป็นเอกลักษณ์แบบชาวคริสต์ที่เห็นได้ชัดเจน คือ สุสานปากคักดีสิทธิ์ไม้กางเขน รูปพระแม่มาเรียอยู่ที่บรรจุพระธาตุนุรธาภิสังขาร 7 องค์ อยู่ในสักการสถานพระมารดาแห่งมรดกสักขี

¹ ไทพอยล์ มีกุล. "วัฒนธรรมแม่บ้านมูลเชิงชาติพันธุ์วิทยา และประวัติศาสตร์กรณีการผสมกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์ กวย เขมร และลาว," ใน วัฒนธรรมแม่บ้านมูล : กรณีเขมร ลาว ส่วย สุรินทร์. 2533. หน้า 122.

² มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้านจังหวัดมุกดาหาร. ม.ป.ป. หน้า 291.

ด้วยสังคมแห่งนี้ เป็นสังคมแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตามธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ สืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัณ จะเห็นได้จากการเกี่ยวกูดอกทนต์ในด้านการดำรงชีพ เช่น ยืมข้าวเปลือก ข้าวสาร ปลุกผักสวนครัว หรือพินยอนต้นบางชนิด แจกจ่ายในหมู่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และยืมเงินเพื่อใช้จ่ายเมื่อมีความจำเป็นได้¹

วัดบ้านสองคอน

วัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เป็นที่ประกอบพิธีบูชามิสซาอันประเสริฐ เป็นที่ประดิษฐานพระกายของพระเยซูเจ้าในศีลมหาสนิท และเป็นสถานที่ที่ชุมชนพร้อมใจกันมาสวดภาวนา ความเป็นมาของวัดสองคอน เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2430 บาทหลวงชาเวียร์ เกโก สงฆ์พระธรรมทูต เป็นผู้เผยแพร่ธรรมและก่อตั้งกลุ่มคริสตชนที่บ้านสองคอน

วัดคริสตศาสนาหลังแรกสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2430 แต่ไม่มีผู้ใดเคยเห็น วัดหลังนี้ ได้แต่เล่าต่อกันมาว่า วัดหลังแรกมีรูปร่างคล้ายศาลาเรียบ ๆ ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน บอกว่า เคยเห็นเพียงเสาของวัดเท่านั้น วัดคริสตศาสนาหลังที่สอง สร้างเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2460 สมัยบาทหลวงมาซี เข้ามาอภิบาลกลุ่มคริสตชน บ้านสองคอน สืบต่อจาก บาทหลวงชาเวียร์ เกโก และได้สร้างวัดขึ้นใหม่ วัดหลังที่สองมีรูปร่างคล้ายห้องแถว กว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 30 เมตร พื้นไม้ยกสูง ชั้นล่างใช้เป็นคอกวัว ฝาทำด้วยไม้ไผ่สานฉาบปูน วัดหลังนี้ใช้ชื่อว่า "วัดแม่พระไถ่ทาส"² โดยมีบาทหลวงหมุนเวียนมา ประจำอยู่ที่บ้านสองคอน ทั้งหมด 8 องค์ ได้แก่ บาทหลวงชาเวียร์ เกโก บาทหลวงมาซี บาทหลวงกุเลีย บาทหลวงการ์เซีย บาทหลวงซู บาทหลวงโบแอร์ บาทหลวงอักแทน บาทหลวงเปาโล พิกเก วัดแม่พระไถ่ทาส ใช้ประกอบพิธีจนถึงปี พ.ศ. 2483 ถูกบังคับให้

¹ลีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานศารวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปล้องขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

²น.อ.พิเศษ ไนตรี ไตรภพ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถานพระมารดาแห่งมรดกสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 49.

รื้อถอนทำลายลง¹ เนื่องจากเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา
การศึกษา

โรงเรียนบ้านสองคอน ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างเมื่อใด จากการสอบถาม
ผู้รู้ได้ความว่าระยะแรกใช้ใต้ถุนบ้านภาพหลวงเป็นที่เรียน มีครูเพียร มาจากเชียงหวาง
เป็นครูคนเดียวที่สอนอยู่บ้านสองคอน สอนเป็นภาษาฝรั่งเศส² ต่อมาปี พ.ศ. 2479-2482
โรงเรียนใช้ชื่อว่า "โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร)"³ หลักฐานทาง
ราชการเรียกว่าโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (สองคอน)⁴ นายสีทอง อ่อนพิทักษ์
เป็นครูใหญ่ นายหนู ว่องไว เป็นครูน้อย วันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2481 นายคำแดง อ่อนพิทักษ์
มาทำหน้าที่ครูน้อย แทนนายหนู ว่องไว ที่ลาออก โรงเรียนเปิดทำการสอนและเกณฑ์รับเด็ก
เข้าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการ กิจกรรมแตกต่างจากโรงเรียนประชาบาล
ที่นับถือศาสนาพุทธ ที่อยู่ใกล้เคียงโดยโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร)
จะมีภาพหลวงมาประชุมสั่งสอนนักเรียนในวันเสาร์ตอนบ่ายทุกวัน หัวข้อประชุมเกี่ยวกับ
เรื่องศาสนา⁵ ขณะที่โรงเรียนอื่น ๆ ให้เด็กสวดมนต์ ไหว้พระ ก่อนเลิกเรียนทุกวันเสาร์
ดังสรุปหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (ป่งขาม) ความว่า ...
5 ธันวาคม 2493 เปิดเรียนตามเคย นักเรียนมาเรียนสม่ำเสมอ วันนี้เป็นวันเสาร์เมื่อได้

¹ น.อ.พิเศษ ไตรภพ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสกสักการ
สถานพระมารดาแห่งมรดกล้ำค่า. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 49.

² เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรวจ ถาวร พันธุ์สุนทร
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

³ โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สรุปหมายเหตุรายวัน
โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 3.

⁴ แผนกกรรมการอำเภอมุกดาหาร. หนังสือที่ 175/2481 เรื่องให้ครูเข้าประชุม.
ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2481.

⁵ โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สรุปหมายเหตุรายวัน
โรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 9.

ไหว้พระ สวดมนต์เสร็จแล้ว ข้าได้ประชุมนักเรียน¹ โรงเรียนบ้านสองคอนในวันเสาร์ มีการอบรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ เมื่อเสร็จแล้วบันทึกลงในสมุดหมายเหตุรายวันของโรงเรียนไว้เป็นหลักฐาน

เปิดทำการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 มีจำนวนนักเรียนตามตารางดังนี้

ตาราง 1 แสดงสถิติจำนวนนักเรียนโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร) ระหว่างปี พ.ศ. 2479-2482²

ปีการศึกษา	ชั้น				รวม	หมายเหตุ
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4		
2479	33	26	16	7	82	
2480	38	24	11	6	79	
2481	34	30	16	4	84	
2482	34	30	15	4	83	

¹ โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). 2493. หน้า 8.

² โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 59, 121, 194, 198.

จากสถิติจำนวนนักเรียน ระหว่างปี พ.ศ. 2479–2482 แสดงให้เห็นว่าประชากรของบ้านสองคอนในช่วงนี้ไม่มีการเพิ่มหรือลดลงมากนัก อยู่ในลักษณะทรงตัว แต่ดูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จะเห็นว่ามีจำนวนมากกว่าชั้นที่สูง ๆ ขึ้นไป แสดงว่าอัตราการเกิดสูงจากคำบอกเล่าของนายวิเชียร ว่องไว เกี่ยวกับเรื่องนี้ เดิมชาวบ้านสองคอนไม่มีการคุมกำเนิด¹ และในสมุทมาศเหตุของโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร) มีการบันทึกไว้เพื่อเป็นการสนับสนุนในส่วนนี้ด้วยเหมือนกันคือ บางบ้านมีลูกหลายคนต้องสลับสับเปลี่ยนกันมาโรงเรียน² โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร) เปิดทำการเรียนการสอนอยู่จนถึงเดือนธันวาคม 2483 โรงเรียนถูกสั่งปิดในช่วงที่มีเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนาแล้วให้เด็กนักเรียนโรงเรียนนี้ไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนบ้านปางขามที่โรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม)

ประชากรกลุ่มที่เข้าสู่บ้านสองคอนก่อนที่ รัชกาลที่ 6 จะตราพระราชบัญญัติ นามสกุลเพื่อให้มีผลบังคับใช้ คือประมาณปี พ.ศ. 2457 คนที่เข้ามาอยู่บ้านสองคอน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 หรือก่อนนั้นทุกคนจึงใช้นามสกุลว่า "ว่องไว" ทั้งหมด เรื่องนี้จากคำบอกเล่าของ นายจี ว่องไว ได้กล่าวถึงที่มาของนามสกุล "ว่องไว" ไว้ว่า ในสมัยที่ประชาชนยังเสียเงินค่ารัชชูปการปีละ 4 บาท อยู่ถ้าใครไม่มีเงินเสียก็จะถูกเกณฑ์แรงงานแทนชาวบ้านสองคอนเป็นคนยากจน ไม่มีเงินเสียค่าดังกล่าว จึงถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานแทนทางอำเภอภูคคากาหาร ได้มอบหมายให้ชาวบ้านสองคอนส่งแม่เหล็กจากอำเภอภูคคากาหารไปจังหวัดนครพนมตลอดจนคอยรับส่งเจ้าหน้าที่จะไม่ติดต่อบริหารการระหว่างเมืองนี้ด้วย เมื่อพระราชบัญญัตินามสกุลออกมาและมีผลบังคับใช้ประมาณปี พ.ศ. 2457 ในช่วงนั้น หลวงทรงสรราชูธ (เจิม วิเศษรัตน์) เป็นนายอำเภอภูคคากาหารคนแรกระหว่างปี พ.ศ. 2450–

¹ วิเชียร ว่องไว อายุ 52 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตารวจ ดาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปางขาม บ้านปางขาม ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

² โรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สมุทมาศเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 15.

2458¹ เห็นว่าชาวบ้านสองคอนนี้เป็นคนใช้ง่ายใช้ไปไหนไปไหนมาไวดี ฉะนั้นชาวบ้านสองคอน ไม่ว่าใครจะมาจากไหนพื้นฐานอย่างไรก็แล้วแต่ ถ้ามาอยู่บ้านสองคอนแล้วให้ใช้นามสกุล "ว่องไว" ตั้งแต่นั้นมา²

ในเรื่องการตั้งนามสกุลนี้ นายสีลา ว่องไว ก็ได้บันทึกเป็นพญาไว้ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

... ผมขิบอกให้ทราบตั้งนามสกุล	ก่อนนี้ได้ว่องไวเป็นมูลนากันหมดหมู่
ให้พี่น้องได้จื้อตันปลายสายเหตุ	ให้พี่น้องสังเกตตอนนั้นหลาย ๆ
พวกเจ้านายอยู่ทางเมืองมุก	เขาได้ใช้คนทุกข้มันว่องมันไว
ก็เลยพอใจนำคนพวกนี้	เขาเป็นหนี่บ่อมีเงินเสียการ 4 บาท
เขาสามารถไปเป็นนาฐา	ถอนาวาขึ้นเหนือลงได้
ไปทางใดก็ได้ส่งหมอกส่งเมล์	พายกะบังเมล์ขึ้นสารเมืองมุก
กะบังเมล์พาทุกข้พายขึ้นพายลง	พวกหลวงทรงเห็นดีเห็นชอบ
เลยประกอบตั้งนามสกุล	เลยมาหมุ่ประชุมขึ้นใหม่
เลยเขียนใส่สำมะโนครัว	มันเป็นตาอยากหัวคือกนอ เขี่ยหมู่
หลวงทรงอยู่บ่ออยู่กับอกนามสกุล	ให้เอานามสกุลว่องไวเป็นมูลของพวกเจ้า
มันไผมาเข้ามาอยู่ก็ตาม	ให้เอานามว่องไวนำกันหมดบ้าน
เลยบ่อมีไผคัดค้านแม้แต่คนเดียว	ก็เลยได้ว่องไวนำกันหมดหมู่ ³ ...

ดังนั้นคงจะ ไม่เป็นการแปลกแต่อย่างใดที่ชาวบ้านสองคอนเดิมนี้จะต้องใช้ชื่อสกุล "ว่องไว" กันทั้งหมู่บ้าน แม้แต่การแต่งงานซึ่งอยู่ในช่วงที่บ้านสองคอน ยังถือว่าเป็นสังคมยังไม่เปิดกว้าง ในขณะที่การแต่งงานยังจะมีคนชื่อสกุลเดียวกันคือว่องไวด้วยกัน

¹ สุรจิตต์ จันทรสาขา. จังหวัดมุกดาหารในอดีต. ม.ป.ป. หน้า 16.

² จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

³ สีลา ว่องไว. สมุดบันทึกหมู่บ้าน. ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

แต่งงานกันเอง แม้แต่กลุ่มผู้นำเองตั้งแต่เริ่มก่อตั้งมา มีผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่คนแรกคือ นายแก้วทวงค์ จนถึงบ้านสองคอนขยายมีประชากรมากขึ้นแยกการปกครองออกเป็น 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 3 บ้านสองคอน หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน กลุ่มผู้นำทั้งในและนอกระบบส่วนใหญ่มีนามสกุลว่องไว¹ แม้ว่าในระยะหลังจากเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนาสงบ จะมีตระกูลอื่น ๆ เข้ามาสู่บ้านสองคอนมากแล้ว

ภายหลังจากที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกได้เข้ามาสู่บ้านสองคอน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430 เป็นต้นมามีผลทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง จากหลักฐานที่ทางคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ได้รวบรวมไว้ในหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดมุกดาหารว่า ... การติดต่อหรือการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านสองคอนกับเมืองมุกดาหาร เมื่อร้อยปีก่อนจะต้องเดินทางด้วยเท้าหรือขี่ม้าหรือนั่งเรือพาย เรือต่อขึ้นไปตามลำน้ำโขงเท่านั้น จึงเป็นดินแดนหรือหมู่บ้านที่ทุรกันดารตัดขาดจากตัวเมืองมุกดาหาร บาทหลวงจึงเป็นที่พึ่งพาศาสนิกชนของชาวบ้านไม่ว่าการศาสนา การปกครอง การศึกษา หรือแม้แต่การตัดสินใจความขัดแย้งของชาวบ้าน บาทหลวงก็จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทของชาวบ้านด้วย จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2436 เมื่อฝรั่งเศสได้ดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) เป็นอาณานิคม ฝรั่งเศสได้จัดเรือกลไฟโดยสารขึ้นในแม่น้ำโขงเป็นประจำทุกวัน และจัดให้มีเรือและที่จอดที่ทำน่าวัดสองคอนเพื่อเติมหิน ส่งเอกสาร และอาหารให้บาทหลวงฝรั่งเศสด้วย หมู่บ้านสองคอนจึงเหมือนหนึ่งเป็นอาณาจักรของบาทหลวงฝรั่งเศส² ... ทำให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนหลังจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เข้าสู่บ้านสองคอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430 เป็นต้นมา กล่าวคือ

ด้านการศาสนาและวัฒนธรรมเปลี่ยนจากศาสนาพุทธ ไปเป็นศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เปลี่ยนไป เช่น ถ้าใครจะเข้าสู่ศาสนาคริสต์นิกาย

¹ วิเชียร ว่องไว อายุ 52 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปงขาม บ้านปงขาม ตำบลปงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

² คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 272.

โรมันคาทอลิกจะต้องรับศีลล้างบาปก่อนทุกคน เพราะศาสนานี้เชื่อว่าทุกคนเกิดมามีบาป
 เสร็จแล้วจึงรับศีลมหาสนิทถ้าเจ็บป่วย ไข้ได้ป่วยก็จะรับศีลเจิมคนไข้ การแต่งงานก็จะให้
 แต่งงานกับคนในศาสนาเดียวกัน จะทำพิธีในโบสถ์ต่อหน้าพยานและบาทหลวงเสร็จแล้วก็จะ
 รับศีลสมรสจากบาทหลวง เป็นต้น

ด้านการปกครอง เดิมผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นผู้มีบทบาทในชุมชน เปลี่ยนมาเป็น
 บาทหลวง ผู้นำทางศาสนาเป็นผู้มีบทบาทแทน เช่น การตัดสินคดีความ ข้อขัดแย้งของชาวบ้าน
 บาทหลวงก็จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือประณามขอร้องพิพาทระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน
 หรือชาวบ้านที่อยู่ในปกครองของตนกับเจ้าหน้าที่ทางบ้านเมือง เช่น เมื่อกรรมการเมืองไป
 เกณฑ์แรงงานหรือเก็บส่วย ผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์บาทหลวงจะคัดค้านจนเกิดกรณีพิพาทหลายครั้ง
 และกรณีพิพาทกันหลายหนมีนายเงิน ไปอยู่กับบาทหลวง เป็นจำนวนมากครั้งนายเงินไปตามขอ
 เอาตัวทาสบาทหลวงก็จะ ไม่คืนให้¹ จนเป็นที่รับรู้กันและพูดกันจนติดปากชาวบ้านในแถบนั้นว่า
 "ใคร ไม่อยากเป็นข่อยเป็นข่าให้ไปหาคุณพ่อ"² คือใคร ไม่อยากเป็นทาสให้ไปหาบาทหลวง

สาเหตุของการเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา

เมื่อปี พ.ศ. 2436 (ร.ศ.112) ราชอาณาจักรไทยต้องสูญเสียดินแดนทาง
 ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ให้แก่ฝรั่งเศส เมืองมุกดาหารจึงต้องสูญเสียดินแดนทาง
 ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (แขวงสุวรรณเขต) โดยเสียดินแดนไปถึง 3 ส่วน คงเหลือดินแดนอยู่ใน
 ปัจจุบันเพียง 1 ส่วน เมื่อฝรั่งเศสได้ดินแดนลาวเป็นอาณานิคมแล้ว ได้ขอตั้งเอเยนต์ทาง
 การค้าหรือ Commercial Agency ขึ้นตามหัวเมืองริมฝั่งโขงคือที่เมืองเขมราฐ เมือง
 มุกดาหาร เมืองนครพนม เมืองท่าอุเทน และเมืองหนองคาย แต่พฤติการณ์เอเยนต์ทาง

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทาง
 ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 149-172.

² ส่อง โคมเจลา อายุ 94 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
 เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 8 บ้านบึงขาม ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัด
 มุกดาหาร เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2540.

การค้าที่ส่งมาประจำตามเมืองต่าง ๆ ดังกล่าว เหมือนกับสายลับของฝรั่งเศสที่คอยสอดส่อง
ดูว่า ฝ่ายไทยกระทำผิดในสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศสหรือไม่¹

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม ร.ศ.113 (พ.ศ. 2437) ฝรั่งเศส ชื่อ ม. อาละฮอก
เป็นเอเยนต์หรือผู้แทนทางการค้าของฝรั่งเศสคนแรกที่มาประจำอยู่ที่เมืองมุกดาหาร
ม.อาละฮอก บอกว่า ให้ออกเจ้าเมืองว่า อยากตั้งบ้านอยู่ที่ศาลากลางเมืองมุกดาหาร
เจ้าเมืองมุกดาหาร ไม่อนุญาตจึงพาไปพักอยู่ที่วัดศรีบุญเรือง (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดศรีสุมงคล)
ฝรั่งเศสได้สร้างที่พักขึ้น 3 หลัง พร้อมกับบิดประกาศไว้หน้าที่พักตั้งแต่ 6 โมงเย็น ห้ามไม่ให้
คนเดินไปมาแลไปขึ้นค้อมมองอยู่หน้าที่อยู่ฝรั่งเศส ให้เดินได้แต่ 1 โมงเช้า ถึง 6 โมงเย็น
ถ้าจะ ไปหาฝรั่งเศสในเวลาที่ย่ำค่ำไว้ต้องคิดได้ตามเพลิงไป และยังบอกกับเจ้าเมืองอีกว่า
หากมีโจรผู้ร้ายมาลักหรือขโมยสิ่งของเจ้าเมืองต้องรับผิดชอบและชดใช้ค่าเสียหายด้วย และ
ขอให้เจ้าเมืองจัดให้มีโปลิศ (ตำรวจ) มาดูแลรักษาผู้แทนทางการค้าของฝรั่งเศสด้วย เจ้า
เมืองมุกดาหารบอกว่า ขอให้ไปพบกับข้าหลวงประจำเมืองมุกดาหาร ฝรั่งเศส บอกว่าจะพูด
และติดต่อกับเจ้าเมืองเท่านั้น เพราะว่าห้ามมีข้าหลวงไทยมาประจำอยู่ในเขต 25 กิโลเมตร
จากริมฝั่งโขง²

เมื่อฝรั่งเศสห้ามมีกองทหารไทยในเขต 25 กิโลเมตรริมฝั่งโขง สมเด็จพระ
พระยาคำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย จึงทรงดำริที่จะตั้งโปลิศ (ตำรวจ)
ตามหัวเมืองริมฝั่งโขง สำหรับปราบปรามโจรผู้ร้ายและรักษาเอเยนต์ทางการค้าของฝรั่งเศส
ด้วย ซึ่งเดิมตามเมืองต่าง ๆ ก็มีคล้าย ๆ โปลิศอยู่แล้วแต่เรียกว่าไทยเวร จะนอนประจำอยู่
บ้านเจ้าเมืองและรักษาศาลากลางของเมือง เมื่อมีโจรผู้ร้ายก็ใช้คนพวกนี้ จึงขอพระราชทาน
ชื่อเสื้อผ้าเครื่องแบบให้โปลิศ เมืองละ 50 ชุด เป็นชุดเสื้อกางเกงและเข็มขัดให้กับเมือง
แก่นท้าว เมืองมุนาสัย (หนองบัวลำภู) เมืองท่าบ่อ เมืองหนองคาย เมืองปากซวย เมือง

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 120-121.

² แหล่งเดิม. หน้า 122.

ไทพอสัย เมืองท่าอุเทน เมืองไชยบุรี เมืองนครพนม และเมืองมุกดาหาร ซึ่งเป็นเมืองชายแดน ต่อมาจึงเปลี่ยนเรียกไปลิศเหล่านี้ว่า ตำรวจภูธร และให้ถืออาวุธอย่างทหาร ส่วนตำรวจนครบาลไม่ถืออาวุธ¹

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นทางยุโรป ฝรั่งเศส ได้พ่ายแพ้แก่กองทัพเยอรมัน และมีความห่วงใยในดินแดนอาณานิคมอินโดจีน (ลาว เขมร เวียดนาม) จึงขอทำสัญญากับฝ่ายไทยว่า จะไม่รุกรานในดินแดนซึ่งกันและกัน ฝ่ายไทยเรียกร้องให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนลาวเขมรซึ่งฝรั่งเศสบุกรุกเข้ามายึดครองเอาไปเมื่อ ร.ศ.112 (พ.ศ. 2436) ก่อน แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม จนใน พ.ศ. 2483 ได้เกิดกรณีพิพาทดินแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน (ฝรั่งเศส) ขึ้น²

การเรียกร้องดินแดนคืนและสงครามอินโดจีน รัฐบาลไทยในสมัยนั้น โดยการนำของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ถึงวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2485³ ได้ใช้มาตรการต่าง ๆ ทางด้าน "ลัทธิชาตินิยม" และ "การสร้างชาติ" จึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญจำนวน 12 ฉบับ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรียังได้กล่าวสุนทรพจน์ทางวิทยุกระจายเสียง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2482 ที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ไว้ว่า

... อนึ่ง เมื่อได้พูดถึงการศึกษาเกี่ยวกับการรักชาติแล้วก็ทำให้รู้สึกว่าคุณธรรมทั้งสองประการนั้น ยังหาเพียงพอที่จะคลอบคลอให้พี่น้องชาวไทยเกิดคุณสมบัติเป็นที่นิยมชมชอบอย่างชาติอื่นเขา โดยสมบูรณ์ไม่ ที่จะเรียกว่าสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นจะต้องมีประเพณีนิยมประจำชาติอีกด้วย ซึ่งรัฐบาลกำลังเตรียมการจะประกาศชักชวน

¹คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 122.

²แหล่งเดิม. หน้า 273.

³นรนิตี เศรษฐบุตร และสุรชัย คิริโกร. ชีวประวัตินายกรัฐมนตรีไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2529. 2529. หน้า 55.

พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ให้ปฏิบัติตามในวันข้างหน้าเป็นครั้งเป็นคราวไปตามโอกาส อันควรเราเรียกว่า "รัฐนิยม" คือการปฏิบัติให้เป็นประเพณีนิยมที่ตีประจำชาติ เพื่อให้บุตรหลานอนุชนคนไทยเรายึดถือเป็นหลักปฏิบัติ รัฐนิยมนี้ มีลักษณะและละม้าย คล้ายคลึงกับจรรยา มารยาทของอารยชนจะพึงปฏิบัติตนเอง ในรัฐนิยมยังพฤติกรรม เพิ่มพิเศษขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือ "อำนาจมหาชน" อำนาจมหาชนนั้นแปรรูปมาจากมติ มหาชน ซึ่งเรา ได้ยิน ได้ฟังมาแล้วหมายความว่า การทำสิ่งใดให้ดำเนินตามความเห็น ของคนส่วนมากของชาติ ความเห็นดีเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่ นั้น ก็ให้เกิด อำนาจมหาชนขึ้น อำนาจมหาชนนั้นสามารถทำการปรับปรุงหรือปราบปรามกลุ่มชน ส่วนน้อยที่ยังว่านอนสอนยาก ไม่มีเวลาที่จะมาเสมอกับผู้อื่น ได้การปราบปรามคน พวกนี้ บางทีก็ไม่อยู่ในข่ายของกฎหมายจะเอื้อมไปถึง เพราะยังไม่มีหลักอันใดมา เป็นกรณีให้สร้างกฎหมายขึ้นสำหรับเรื่องนี้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ชายคนหนึ่ง เขาเร่งแก ผู้หญิงผู้เป็นเพศอ่อนกว่าตนกลางถนนหลวง รัฐนิยมก็มีว่า ผู้ชายคนนั้นควร ได้รับโทษ จากมหาชน ให้สมกับความประพฤติดิฉิออารยชนนั้น ... ฉะนั้นเมื่อเรามีรัฐนิยมขึ้น คนจำพวกนี้ก็จะต้อง ได้รับโทษจากอำนาจมหาชนโดยตรงและโดยทันที! ...

นโยบายต่าง ๆ ได้มีผลกระทบต่อประชาชนในวงที่กว้างขวางมากขึ้นการ รุกทาง "วัฒนธรรม" ทั้งที่ออกมาเป็นกฎหมายและประกาศชักชวนได้เปลี่ยนไปสู่การบีบบังคับ ที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตาม² สำหรับนโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ถูกถ่ายทอดไปยังกระทรวงทบวง กรมต่าง ๆ นำไปใช้ในการบริหารประเทศตามนโยบายของรัฐบาล สำหรับกระทรวงการต่าง ประเทศซึ่งมี จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอยู่ด้วยได้มีนโยบายที่จะ แก้ไขสนธิสัญญากับฝรั่งเศสในเรื่องเขตแดนและการเรียกร้องดินแดนคืนจากทางด้านอินโดจีน (ฝรั่งเศส) เนื่องจากไทยได้เสียดินแดนให้ฝรั่งเศสไปมากในสมัยรัชกาลที่ 5 มีเนื้อที่ประมาณ

¹ "สุนทรพจน์นายกรัฐมนตรี กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงแก่ประชาชนชาวไทยทั้งหมด ในโอกาสกึ่งศตวรรษแห่งงานเฉลิมฉลองวันชาติและสนธิสัญญา 24 มิถุนายน 2482," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56 ภาค 1. หน้า 831-833. 24 มิถุนายน 2482.

² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติการเมืองไทย. 2538. หน้า 191.

343,500 ตารางกิโลเมตร และการทำสัญญาเขตแดนที่ไม่เป็นธรรมไทยเสียเปรียบทั้งหมด คือ เกาะในแม่น้ำโขงทั้งหมดเป็นของอินโดจีน (ฝรั่งเศส)¹

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 ฝรั่งเศสได้ทบทวนขอทำการศึกษาสัญญาไม่รุกรานกันกับไทย จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในขณะนั้น ไทยเห็นได้โอกาสแล้วจึงได้กล่าวชมฝรั่งเศสมีความตอนหนึ่งว่า

... ประเทศฝรั่งเศสได้พยายามที่จะแสวงมิตรภาพกับเราอย่างน่าควร การวะ มีการเชื่อมทางรถไฟกับประเทศไทยซึ่งได้ค้างมาช้านานนอกจากนั้น ยังการส่งกระจายเสียงทางวิทยุด้วยภาษาไทยจากไซ่ง่อน นับเป็นการให้เกียรติแก่ชาติไทย สมควรที่ชาวไทยทั้งหลายจะสนองคุณธรรมอันดีต่อประเทศฝรั่งเศส ที่มีต่อเรานี้อย่างจริงจัง² ...

จากนั้นไทยก็ตอบตกลงไปกับฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2483 แต่มีข้อแม้ว่าฝรั่งเศสจะต้องตกลงดังนี้ คือ

1. วางแนวเส้นเขตแดนตามลำน้ำโขงให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือถือหลักร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ เพราะฉะนั้นเกาะต่าง ๆ ที่อยู่นั้นจะต้องปรับปรุงกัน
2. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือให้แม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือลงมาจดทิศใต้ จนถึงเขตแดนกับพม่า และให้ไทยได้ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางกับปากเซคืน

¹ รong ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. 2520. หน้า 137-138.

² แหล่งเดิม. หน้า 135.

3. ขอคำมั่นว่า ถ้าหากอำนาจอธิปไตยของฝรั่งเศส ในอินโดจีน เปลี่ยนไปแล้ว ขอคืนแคว้นลาวและกัมพูชาให้แก่ไทย

ในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2483 รัฐบาลฝรั่งเศสตอบปฏิเสธกลับมา โดยถือว่าเขตแดนในปัจจุบันนี้เป็นการตกลงกันถึงที่สุดแล้ว โดยอ้างตามสนธิสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450¹

หลังจากที่รัฐบาลไทยได้ยื่นข้อเสนอให้กับทางฝ่ายฝรั่งเศส ถึงแม้รัฐบาลฝรั่งเศสจะตอบปฏิเสธกลับมา แต่รัฐบาลไทยก็ได้รับความนิยมนและเสียงสนับสนุนจากสภาและมวลชนตลอดทั้งกลุ่มพลังของมวลชนต่าง ๆ อย่างมากมาย อย่างเช่นการเดินทางของกุ่ม นิสิตนักศึกษาและประชาชน เพื่อสนับสนุนการเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส² ดังนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จึงได้กล่าวปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงเพื่อชี้แจงเรื่องการปรับปรุงเส้นเขตแดนทางอินโดจีน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2483 ข้อความที่กล่าวส่วนใหญ่เป็นการกล่าวโจมตีฝรั่งเศส ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

... คนที่อยู่ในแคว้นเขมร แคว้นลาวก็ได้เป็นคนชาติเขมร ชาติลาว แต่แท้ที่จริงเป็นคนไทยทั้งสิ้น คือ เป็นพี่น้องชาวไทยของเราทั้งสิ้น แต่เขาชอบความอิสระต้องตก ไปอยู่ในปกครองบังคับบัญชาของชาวฝรั่งเศส ซึ่งมีความเป็นอยู่แตกต่างกันกับเราทุกอย่างอาทิเช่น พี่น้องชาวไทยพวกเราในแคว้นลาวนับถือพระพุทธศาสนา แต่ฝรั่งเศสนับถือศาสนาโรมันคาทอลิก พี่น้องพวกเราในสองแคว้นกินข้าว แต่ฝรั่งเศสกินขนมปัง พี่น้องพวกเรากินแกง กินน้ำพริก แต่ฝรั่งเศสกินเนื้อทอด พี่น้องพวกเราผิวเหลือง แต่ฝรั่งเศสผิวขาว พี่น้องพวกเราอยู่ในป่า แต่ฝรั่งเศสอยู่ในเมือง พี่น้องพวกเรามีเครื่องรับวิทยุไม่ได้ แต่ฝรั่งเศสมีได้ทุกอย่าง พี่น้องพวกเราไม่มีปืนและอาวุธ ไว้สำหรับป้องกันชีวิตและทรัพย์สินสมบัติไม่ได้ แต่ฝรั่งเศสมีได้ ดังนี้

¹ รong ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. 2520. หน้า 138-139.

² แหล่งเดิม. หน้า 139.

เป็นต้น ... เวลานี้ดูเหมือนข้าราชการชาวฝรั่งเศสออกกฎหมายได้เองเกือบ
ทุกคน ... โลกย่อมเห็นประจักษ์ว่าฝรั่งเศสทำการไม่ยุติธรรม! ...

หลังจากการกล่าวปราศรัยครั้งนี้แล้วปรากฏว่าได้รับความเห็นพ้องต้องใจและความสนับสนุนเป็นเอกฉันท์จากมวลชนชาวไทยทุกหมู่ ทุกคณะ ทุกเพศ ทุกวัย จะเห็นได้จากการอาสาสมัครพลีชีพเพื่อชาติจากการสละทรัพย์สินจากการเดินขบวนแห่ ฯลฯ เป็นองค์พยาน ... กล่าวได้ว่ายังไม่เคยมีครั้งใดในประวัติศาสตร์พงศาวดารของชาติไทยจะได้มีพี่น้องร่วมชาติทั้งในและนอกประเทศ พร้อมใจกันสำแดงความสามัคคี เด็ดเดี่ยวสนับสนุนรัฐบาลเหมือนครั้งนี้²

เมื่อเห็นว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่สามารถจะตกลงกับฝรั่งเศสได้โดยสันติวิธีแล้ว เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง มีอำนาจสิทธิ์ขาดบังคับบัญชาแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ เพื่อเป็นการไม่ประมาทเพื่อจะต้องเผชิญกับเหตุการณ์สงครามในวันข้างหน้า และเป็นการเตรียมทางการทหารไว้ให้พร้อม³

ปัญหาเรื่องทาส บาทหลวงชาเวียร์ เกโก ได้สั่งวัดศาสนาคริสต์ที่บ้านสองคอน ชักชวน ต่อมาบรรดาพวกทาสซึ่งส่วนมากเป็นพวกข่าและภูไท ให้เข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ และพวกทาสก็ได้กำเริบหลบหนีจากเจ้าเบ็ญบายเงิน ไปพึ่งพาศักดิ์กับบาทหลวงเป็นจำนวนมาก จึงเกิดปัญหาระหว่างนายเงินและตัวทาส ครั้นเจ้าของทาสไปร้องขอกับบาทหลวงฝรั่งเศสก็ไม่ยอม แม้แต่การเกณฑ์แรงงาน หรือเก็บส่วย พวกที่นับถือศาสนาคริสต์ บาทหลวงก็จะ

¹ "คำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 57. หน้า 2617-2635. วันที่ 29 ตุลาคม 2483.

² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติการเมืองไทย. 2538. หน้า 213.

³ ประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2483 ประชุมกฎหมายประจำศก. 2483. หน้า 650-651.

คัดค้านจนเกิดการตีพิพาทหลายครั้งหลายหน¹ จนเจ้าเมืองมุกดาหารในขณะนั้นต้องมีใบบอก
ลงไปกรุงเทพฯ ความว่า

... ครั้นอยู่มาถึงปีระกา สิบอาศก ปีกจ อัฐศก (พ.ศ. 2429-พ.ศ.2490)
บาทหลวงฝรั่งเศส ขึ้นมาตั้งอยู่เมืองสกลนคร ตั้งอยู่เมืองนครพนมลงไป ชักถอน
เอาพวกพวน พวกข่า ยังเหิงในเมืองของข่า ที่ได้ไถ่มาแต่ก่อนไปหมดสิ้นเชิงเป็น
อันมากตายก็ให้ใช้ค่าตัว ถ้าหนีก็ให้ใช้ค่าตัว ขายไปก็เลิกถอนเอาเงินกับผู้ขาย แต่
ทาสเดิมที่ออกเงินไถ่ไว้ใช้สอยมาแต่ก่อนก็พากันกำเร็บหลบหนีไปจากเจ้าเบี่ยนนายเงิน
ไปอยู่กับบาทหลวงฝรั่งเศสเป็นอันมาก ครั้นเจ้าของทาสตามไปร้องขอเอา
บาทหลวงฝรั่งเศสก็ไม่ส่งคืนให้ ข่าๆ ก็เหลือปัญญา จึงมีใบบอกให้ท้าวเกษรผู้น้อง
ท้าวอินทรจักร ท้าวจันทราช บุตรหลาน คุมลงไปกราบเรียนได้เข้าพระกรุณาเจ้า² ...

ทำให้พอทราบปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าเมืองมุกดาหาร และพวกนายเงินที่
เสียผลประโยชน์จากทาสไป กับบาทหลวงชาวฝรั่งเศส ปัญหานี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง
จนเจ้าเมืองมุกดาหารต้องทำหนังสือไปหาหรือและรายงานให้ทางกรุงเทพฯ
ทราบ ทางกรุงเทพฯ ก็มีหนังสือตอบกลับมาว่า ซึ่งบาทหลวงยกพระราชกำหนด
กฎหมายเป็นหลักฐานในถ้อยคำไม่คือดัง ไปอย่างอื่นนั้นก็เป็นการถืออยู่ ควรต้องผ่อนผัน
พิพากษาตัดสิน ตามกฎหมายอย่างธรรมเนียมในกรุงเทพฯ จึงจะเป็นการเรียบร้อย
โดยยุติธรรม³

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 116, 273.

² แหล่งเดิม. หน้า 148.

³ แหล่งเดิม. หน้า 149.

ความขัดแย้งทางศาสนา

ความขัดแย้งระหว่างไทยกับอินโดจีน (ฝรั่งเศส) ตามแนวชายแดนในระดับท้องถิ่น โดยมีปัญหาระหว่างเจ้าเมืองกับทาส บาทหลวงจึงเข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ยเกี่ยวข้องด้วย ขณะเดียวกันเกิดกรณีพิพาทดินแดนขึ้นในปี พ.ศ. 2483 รัฐบาลได้วางกำลังทหาร ตำรวจ ตามแนวชายแดน ตำรวจถูกลี้ภัยมาประจำตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม โดยวางกำลังตำรวจไว้ตามจุดต่าง ๆ ดังนี้

1. บ้านคอนตาล ตำบลคอนตาล อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม มีผลตำรวจหน่อเป็นหัวหน้าชุด
2. หนองหลวง ตำบลบางทราย อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม มีผลตำรวจหนู ใจสุข เป็นหัวหน้า มีกำลังประกอบด้วย ผลตำรวจหนูพันธ์ ผลตำรวจเบา ผลตำรวจพิกุลศรี ผลตำรวจสวน
3. อำเภอมุกดาหาร มีจังหวัดนครพนม มีผู้กองราม เป็นหัวหน้า¹ (ร.ต.อ.ราม สารมาน) เป็นหัวหน้าสถานี ระหว่างปี พ.ศ. 2480-2483
4. บ้านสองคอน ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม มีผลตำรวจลือ เมืองโคตร เป็นหัวหน้า กำลังประกอบด้วย ผลตำรวจคุณ ผลตำรวจคำศรี ผลตำรวจวิจิตร ผลตำรวจเพ็ง ผลตำรวจคำใส²

¹ ผลตำรวจหนู ใจสุข อายุ 87 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำใหญ่ ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2540.

² จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

ตำรวจที่ถูกส่งเข้ามาในพื้นที่แต่ละแห่งขณะนั้น ทำหน้าที่สอดส่องดูแลความเคลื่อนไหว ของฝ่ายตรงข้ามตามแนวชายแดน ตำรวจชุดที่เข้ามาอยู่บ้านสองคอน ตั้งฐานปฏิบัติการอยู่ทางทิศใต้ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 100 เมตร ตำรวจชุดดังกล่าวพยายาม ชูเชิญให้บาทหลวงเปาโล พิเก ออกไปจากพื้นที่ประเทศไทย ปรากฏว่า บาทหลวงได้ ชูกลับว่าจะเอาเครื่องบินมาทิ้งระเบิดใส่ตำรวจ เกิดความกลัวถึงขนาดย้ายฐานปฏิบัติการ เข้ามาอยู่กลางหมู่บ้าน¹ ประกอบกับขณะนั้นฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิด และยิงปืนใหญ่ทำลายบ้านเมืองตามแนวชายฝั่งแม่น้ำโขง เช่น ทนงคาย นครพนม มุกดาหาร หลายครั้ง จนกองบัญชาการทหารสูงสุดได้ออกประกาศฉบับที่ 1/2483 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2483 ความว่า

... ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เวลา 08.00 น. เครื่องบิน ฝรั่งเศส 5 เครื่อง ได้บินมาทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนม ทำให้ประชาชนบาดเจ็บ 6 คน การรุกรานของฝรั่งเศสในอินโดจีนคราวนี้ เป็นการกระทำอย่างผิดศีลธรรม ด้วยประการทั้งปวง ฉะนั้นเพื่อความปลอดภัยของพี่น้องทั้งหลาย กองทัพอากาศจะ ได้ตอบแทนแก่ฝรั่งเศสในอินโดจีนบ้าง โดยจะ ได้ทิ้งระเบิดลงยังที่บัญชาการและ ที่พักอาศัยซึ่งมีทหารของฝรั่งเศสอยู่ทั่วไป และ ในวันที่กองทัพอากาศไทยก็ได้เริ่มเปิดฉาก การรบต่อสู้กับกองทัพฝรั่งเศส² ...

¹ แพง ว่องไว อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลโป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2542.

² รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. 2520. หน้า 147-148.

ในวันเดียวกันนี้เวลา 20.00 น. สถานีวิทยุกรมโฆษณาการ* ที่กรุงเทพฯ ได้ประกาศว่า "ให้ชาวฝรั่งเศสทุกคนที่อยู่ในจังหวัดนครต่าง ๆ ออกไปจากประเทศไทย ภายใน 48 ชั่วโมง¹ ดังปรากฏในเอกสาร ความว่า

... เมื่อคราวเกิดกรณีพิพาทระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสทางราชการได้มีคำสั่งให้คนที่มีเชื้อชาติฝรั่งเศสเดินทางออกนอกพระราชอาณาจักไทย ใน 48 ชั่วโมง จังหวัดจึงได้ส่งบาทหลวงที่เป็นชนชาติฝรั่งเศสที่มีอยู่ในจังหวัดนี้ เดินทางออกนอกพระราชอาณาจักไทย โดยมีเจ้าหน้าที่ควบคุมตัว ส่งต่อไปยังกรมการอำเภอประจำกิ่งอำเภอบ่อสงคราม จังหวัดนครพนม เพื่อส่งออกนอกพระราชอาณาจัก เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483² ...

ภายหลังการประกาศของรัฐบาลไทย เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เวลา 20.00 น. ซึ่งจะมีผลให้ชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ออกไปจากประเทศไทย ภายในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 เวลา 20.00 น. เป็นอย่างช้า ชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในประเทศไทยในช่วงนั้นเป็นนักการทูตบ้าง แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นมิชชันนารีหรือนักสอนศาสนา เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อนักสอนศาสนาไม่อยู่แล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่มีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสที่รับผิดชอบอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

* กรมโฆษณาการเป็นชื่อเดิมและภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น กรมประชาสัมพันธ์จนถึงปัจจุบัน.

¹ พระสังฆราชเกลาคีอูส บาเย. ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว. 2527. หน้า 202.

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. กต.81/1-23. เอกสารพิธีการทูต กระทรวงการต่างประเทศ เรื่องอุปทูตฝรั่งเศส ขอได้จึงอย่าให้เจ้าหน้าที่จังหวัดสกลนครรวบรวมบาทหลวงสต็อกเกอ ลงวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2486.

โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นเขตรับผิดชอบของมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส เป็นส่วนใหญ่ และยังคงอยู่ในพื้นที่ที่มีเหตุการณ์กรณีพิพาทดินแดนโดยตรงด้วย

เมื่อได้ฟังประกาศแล้วมิชชันนารีซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสและรับผิดชอบมิชชันต่าง ๆ ได้เรียกบาทหลวงซึ่งเป็นคนไทยในท้องถิ่นและเป็นชาวไทยเข้าพบ เพื่อรับมอบงานก่อนจะออกเดินทางออกจากประเทศไทยไป สำหรับผู้แทนพระสังฆราชในเขตภาคอีสานทั้งหมด มอบให้บาทหลวงศรีนวล ศรีวรกุล ซึ่งเป็นชาวไทยเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในเขตพื้นที่ทั้งหมด เมื่อมอบงานเสร็จแล้วพระสังฆราชและคณะมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสที่ทำงานอยู่ในภาคอีสานทุกองค์ก็ออกเดินทางจากประเทศไทยไปพักที่เมืองท่าแขกของประเทศไทยลาวทั้งหมด ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483¹

สำหรับวัดแม่พระ ใต้ทาสบ้านสองคอน ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม พ.ศ. 2483 จากคำบอกเล่าของ นายจี ว่องไว ที่จำได้มีประชากร 71 ครอบครัว มีนายเที่ยง ว่องไว เป็นผู้ใหญ่บ้าน² และคณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรณาราศีแห่งประเทศไทย ได้รวบรวมไว้ว่า คณะนั้นประชากรชาวสองคอนมีคาทอลิกประมาณ 500-600 คน กลางหมู่บ้านใกล้ฝั่งแม่น้ำโขงมีวัดแม่พระ ใต้ทาส มีบ้านพักบาทหลวง บ้านพักซิสเตอร์และมีโรงเรียนของวัด³ คือโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร) จากบันทึกวันสุดท้ายที่พบมีนักเรียนชาย-หญิง รวมทั้งหมด 90 คน⁴ มีบาทหลวงเปาโล

¹ พระสังฆราชเกลาคีอูส บาเย. ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศไทยลาว. 2527. หน้า 202.

² จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

³ คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรณาราศีแห่งประเทศไทย. บูรณาราศีทั้งเจ็ดแห่งประเทศไทย. 1989. หน้า 12.

⁴ โรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 2 (พระกุมาร). 2479. หน้า 198.

พิเก ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสเป็นเจ้าของอาวาสวัดแม่พระไม้ทาส เป็นผู้รับผิดชอบอยู่ต้องรับมือมอบหมายงานทั้งหมดให้กับ นายสีฟอง อ่อนพิทักษ์ ซึ่งเป็นครูใหญ่ของโรงเรียน และเป็นครูศาสนาสอนด้วย พร้อมกับซิสเตอร์ อักแนสพิลา (สุกี้) ทิพย์สุข และซิสเตอร์ ลูซียา คำบาง สีคำพอง ซึ่งเป็นชาวไทยทั้งหมดเป็นผู้ดูแลอภิบาลชาวคาทอลิกที่บ้านสองคอนต่อจากบาทหลวงเปาโล พิเก เมื่อมอบหมายเสร็จแล้วต้องรีบเดินทางออกจากประเทศไทย ไปลงเรือที่ท่าวัดสองคอนข้ามฝั่งแม่น้ำโขง ไปประเทศลาว ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483¹ ด้วยเช่นกัน

เมื่อบาทหลวงชาวฝรั่งเศสออกจากประเทศไทยไปหมดแล้วตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 ที่เหลืออยู่ในประเทศไทยก็เป็นบาทหลวงชาวไทยที่ยังไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นผู้นำคริสตชนได้ มาถูกควบคุมขังอีก โดยทางรัฐบาลประกาศให้ชาวไทยทุกคนนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ ห้ามนับถือศาสนาอื่น วัดและโรงเรียนประมงของวัดถูกปิดหมดบังคับให้ชาวคริสต์ทุกคนไปเข้าวัดเพื่อละทิ้งศาสนาคริสต์ ให้หันมานับถือศาสนาพุทธซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติแทน²

ความรุนแรงของเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนาในช่วงนี้ขึ้นอยู่กับปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในแต่ละจังหวัด แต่มีความรุนแรงมากในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร มีบาทหลวงชาวไทย คือ บาทหลวงเอ็ดว บาทหลวงศรีนวล บาทหลวงแท่ง บาทหลวงคำผง ถูกจับเข้าคุกเป็นเวลาสั้นบ้างยาวบ้าง โดยเฉพาะที่บ้านสองคอน อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นหมู่บ้านคริสต์ที่ถูกตำรวจซุ่มรักษาหมู่บ้านยิงถึงแก่ความตายจำนวน 7 คน เนื่องจากไม่ยอมทิ้งศาสนาคริสต์ประกอบด้วย³

¹ จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ทหาร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

² ประวัติอาสนวิหารแม่พระนฤมลทิน. ม.ป.ป. หน้า 18-19.

³ พระสังมราช เกลาด็อส บาเย. ประวัติการเผยแพร่พระศาสนาในภาคอีสานและประเทศลาว. 2527. หน้า 91-92.

1. พิลิป สีฟอง อ่อนพิทักษ์ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2483
2. ซิสเตอร์ อักแนส พิลลา (สุวีร์) ทิพย์สุข ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483
3. ซิสเตอร์ ลูซีอา คำบาง สีคำพอง ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483
4. อาทกาท พุกท ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483
5. นางสาวเชชีลีอา บุคสี ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483
6. นางสาวบี้อานา คำไพ ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483
7. เด็กหญิงมารีอา พร ว่องไว ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2483

ส่วนเด็กหญิงเชชีลีอา สอน ว่องไว ที่ไปด้วยกับคณะในวันที่ 26 ธันวาคม 2483 ไม่ถูกกระสุนปืนจึงหลบออกมาก่อน

จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ฝรั่งเศสได้ยิงปืนใหญ่และส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดทำลายเมืองชายแดนริมฝั่งโขง เช่น หนองคาย นครพนม มุกดาหาร ฯลฯ หลายครั้งหลายหน จนได้เกิดกลุ่มชาวไทยที่มีชาตินิยมรุนแรงเกิดขึ้นได้ขับไล่ชาวฝรั่งเศสหรือบาทหลวงฝรั่งเศสออกจากดินแดนไทย ตามจังหวัดชายแดนริมโขง ได้มีประกาศใช้กฎอัยการศึกให้ทหารและตำรวจสนามมีอำนาจตามกฎหมายอัยการศึก ต่อมาได้มีตำรวจสนามกล่าวหาว่า ครูและแม่ชีในวัดบ้านสองคอนบางคนขัดขวางการปฏิบัติราชการสงคราม จึงได้ทำการยิงเป้าตามกฎหมายอัยการศึก รวม 7 คน¹ ดังกล่าว

หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ฆ่าผู้ที่มีเนื้อศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกไปแล้วรวม 7 คน เจ้าหน้าที่ได้มาซื้อโบสถ์หรือวัดและสั่งปิดโรงเรียนประถมที่บ้านสองคอน ให้เด็กนักเรียนบ้านสองคอนเดินทางไปเรียนร่วมกับนักเรียนที่โรงเรียนบ้านปางขาม ซึ่งอยู่ทาง

¹ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. 2542. หน้า 273.

ทิศใต้ของบ้านสองคอน แล้วได้นำเอาพระเข้ามาเทศนาสั่งสอนและบังคับให้ทำบุญตามแบบ ประเพณีชาวพุทธทั่ว ๆ ไป ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 ชาวบ้านสองคอนก็ถูกบังคับ ให้ไปนมัสการพระธาตุพนมด้วย โดยได้ไปพักค้างคืนที่พระธาตุพนมหนึ่งคืน รุ่งเช้าจึงเดินทาง กลับมา ชาวบ้านก็ต้องทำตามเพราะความกลัว¹

นายประสงค์ เมืองโคตร ได้กล่าวถึงตอนที่ไปเทศนาสั่งสอนชาวบ้านสองคอน ในตอนนั้นว่า ขณะนั้นตนเองได้บวชเป็นสามเณรอยู่วัดพระศรีมหาโพธิ์ บ้านห้วยใหญ่ ตำบล ห้วยใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ได้ร่วมกับพระสงฆ์และพระเวียงไปเทศนาสั่งสอน ชาวบ้านสองคอนให้กลับมานับถือศาสนาพุทธ ทำบุญตามแบบประเพณีชาวพุทธทั่ว ๆ ไป โดย เดินทางไปกลับในแต่ละวัน ไม่ได้จำวัดอยู่ที่บ้านสองคอนเพียงแต่ไปฉันอาหารเช้าและฉันอาหาร เพลเสร็จก็กลับ ชาวบ้านสองคอนก็จะถูกบังคับให้มาฟังเทศนาและทำบุญจนตัวเองคิดในใจว่า ไปบังคับเขานักถ้าเขาเอาเขาไปใส่อาหารมาให้พระเณรฉันจะว่ายังไง²

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทางศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกมองทางฝ่ายเจ้า หน้าที่บ้านเมืองหรือทางฝ่ายรัฐบาลไทยว่า มีการกระทำอันเป็นการเบียดเบียนผู้นับถือศาสนา คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แต่ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือรัฐบาลก็อาจจะมองผู้ที่ถูกรำต่าย ไปนั้นว่าขัดขวางการปฏิบัติราชการสงครามเพราะอยู่ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก

นายจี ว่องไว ได้กล่าวถึงผลกระทบจากเหตุการณ์นี้ว่า ทำให้ชาวบ้านกลัว ไม่กล้าแสดงตนว่าเป็นผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกทำตัวหลบ ๆ ซ่อน ๆ อยู่ รอโอกาสจนหมดสมัย จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ในช่วงแรกจึงเปิดเผย

¹ สอน ว่องไว อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลป่องขาม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2539.

² ประสงค์ เมืองโคตร อายุ 74 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 บ้านป่องขาม ตำบลป่องขาม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมุกดาหารเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2542.

ตัวออกมา แต่คนที่ออกจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกไปเลยก็มีคือ นางมารีอาทอง
อ่อนพิทักษ์ ซึ่งเป็นภรรยาของ นายสีทอง อ่อนพิทักษ์ และบุตรธิดาอีก 5 คน ต่างออก
จากศาสนานี้ไป¹

¹ จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอยะนิงใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2489-2538

ผลจากการขยายตัวของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนในช่วง พ.ศ. 2430-2488 นั้นว่า ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากบาทหลวงของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้เข้ามาทำการรักษาคนป่วยในหมู่บ้านหายขาดจากโรคภัยจึงทำให้กลุ่มที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบได้เข้ามารักษาและเข้าศาสนาได้ด้วย และกลุ่มภคินีที่ได้อพยพมาและที่หลบหนีภัยทศมาอาคัยบารมีของบาทหลวงเพื่อให้หลุดพ้นจากความเป็นทาส

การเกิดวิกฤตการณ์ทางศาสนาส่งผลต่อชุมชนคาทอลิก บ้านสองคอนด้วยการเกิดความขัดแย้งทางศาสนา ระหว่างผู้นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ เมื่อเหตุการณ์คลี่คลายลงประมาณปี พ.ศ. 2486 พระศาสนจักรคาทอลิกได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเสียชีวิตของผู้นับถือศาสนาคริสต์ ทั้ง 7 คน และภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นอนุสาวรีย์ธรรมสักขี เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2532 ส่งผลทำให้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งด้านอื่น ๆ ดังนี้

สภาพทางการปกครอง

บ้านสองคอนในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2489-2505 ยังคงอยู่ในความปกครองของหมู่ที่ 10 ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม และขอแยกเพื่อจัดตั้งกิ่งอำเภอห้วยน้ำใหญ่ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากทางราชการเห็นว่ายัง ไม่มีความพร้อมจึงแยกพื้นที่ตำบลห้วยน้ำใหญ่ออกไปเป็นตำบลบึงขาม และแยกพื้นที่ตำบลบางทรายใหญ่ออกเป็นตำบลบางทรายน้อย¹ ใน พ.ศ. 2520 โดยมีนายประสงค์ เมืองโคตร ได้รับเลือกเป็นกำนัน

¹ปรีชญ เมืองโคตร อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานต์ารจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยน้ำใหญ่ ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

ตำบลปางขามคนแรก¹

การแยกเป็นตำบลปางขามทำให้บ้านสองคอน ซึ่งแยกเป็น 2 หมู่บ้านอยู่ก่อนแล้ว คือ หมู่ที่ 10 และ 11 ได้เปลี่ยนมาเป็นหมู่ที่ 2 และ 3 ขึ้นการปกครองกับตำบลปางขาม อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม จนกระทั่งวันที่ 16 กันยายน 2520 กระทรวงมหาดไทย ได้ประกาศจัดตั้งกิ่งอำเภอหว้านใหญ่ขึ้น โดยแยกจากอำเภอมุกดาหาร ขึ้นการปกครองกับ จังหวัดนครพนม² เช่นเดิม และมีผลทำให้บ้านสองคอน ตำบลปางขามเปลี่ยนมาขึ้นกับกิ่งอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดนครพนม

ต่อมาวันที่ 27 กันยายน 2525 อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดมุกดาหาร มีอำเภอในเขตปกครองรวม 4 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอกำชะอี อำเภอคอนตาล อำเภอนิคมคำสร้อย กิ่งอำเภอดงหลวง และกิ่งอำเภอหว้านใหญ่³ และในนี้มีบ้านสองคอนแยกออกไปอีก 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย

ส่งผลทำให้บ้านสองคอนต้องเปลี่ยนไปอยู่ในเขตปกครองของจังหวัดมุกดาหาร และแยกการปกครองหมู่บ้านจากหมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ออกเป็นหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลปางขาม กิ่งอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร⁴

¹ประสงค์ เมืองโคตร อายุ 74 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 บ้านปางขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2542.

²สำนักงานปกครองอำเภอหว้านใหญ่. เอกสารบรรยายสรุป อำเภอหว้านใหญ่. 2538. หน้า 2.

³"พระราชบัญญัติตั้งจังหวัดมุกดาหาร (ฉบับพิเศษ) พ.ศ. 2525," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 99 ตอนที่ 121. หน้า 14-17. 27 สิงหาคม 2525.

⁴มะลิวัน ว่องไว อายุ 52 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลปางขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2540.

ต่อมาวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 บ้านสองคอนได้แยกการปกครองออกไปอีกหนึ่งหมู่บ้าน จากหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 เป็นหมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้านสองคอนประมาณ 700 เมตร¹ จึงนับได้ว่าการขยายตัวโดยการตั้งหมู่บ้านใหม่เนื่องจากมีประชากร ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากประชากรคาทอลิกบ้านสองคอนในปี พ.ศ. 2538 บ้านสองคอนหมู่ที่ 2 มีจำนวน 111 ครอบครัว ประชากร 657 คน บ้านสองคอนหมู่ที่ 3 มีจำนวน 98 ครอบครัว ประชากร 574 คน บ้านนาแกน้อย หมู่ที่ 10 มีจำนวน 58 ครอบครัว ประชากร 243 คน และบ้านใหม่สองคอน หมู่ที่ 11 มีจำนวน 55 ครอบครัว ประชากร 287 คน²

ผู้นำในสังคมหมู่บ้านสองคอนหมู่ที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2489-2538 รวมจำนวน 3 คน ได้แก่ นายเที่ยง ว่องไว (พ.ศ. 2480-2521) นายจำปี ว่องไว (พ.ศ. 2521-2529) และนายจันทร์ ว่องไว (พ.ศ. 2529-ปัจจุบัน)³ ส่วนบ้านสองคอนหมู่ที่ 3 จำนวน 3 คน ได้แก่ นายบุญตา ว่องไว (พ.ศ. 2507-2520) นายสีลา ว่องไว (พ.ศ. 2520-2533) และนายวิเชียร ว่องไว (พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน)⁴ ต่อมาได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลปางขาม เมื่อปี พ.ศ. 2542 หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย มีผู้ใหญ่บ้านร่วม 3 คน ได้แก่ นายทองไคร ว่องไว (พ.ศ. 2525-2527) นายจันทร์ ว่องไว (พ.ศ. 2527-2531)

¹ พุก ว่องไว อายุ 53 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 115 บ้านใหม่สองคอน ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540.

² สภาตำบลปางขาม. ข้อมูล จ.ป.ร. 2538. 2528. หน้า 2-6.

³ แพง ว่องไว อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 2 ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2542.

⁴ สีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

และนางมะลิวัน ว่องไว (พ.ศ. 2531-ปัจจุบัน)¹ ส่วนบ้านใหม่สองคอน หมู่ที่ 11 มีผู้ใหญ่บ้าน
คนเดียว คือ นายพุก ว่องไว (พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน)²

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ใหญ่บ้านซึ่งถือว่าเป็นผู้นำชุมชนในระบบของชุมชนบ้านสองคอน
ตั้งแต่ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบันจะเป็นกลุ่มที่มีนามสกุล "ว่องไว" ดำรงตำแหน่งมาโดยตลอด
และจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลป่งขาม ในชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน
ซึ่งประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน ๆ ละ 2 คน มีสมาชิกรวมทั้งหมด 8 คน ยังมีจำนวน 7 คน
ที่มีนามสกุล "ว่องไว" ได้รับการเลือกตั้ง ส่วนอีก 1 คน คือ นายอุดม มงคลสุภา ซึ่งได้รับ
เลือกมาด้วยคะแนนเสียงเป็นอันดับที่ 1 เนื่องจากว่าสังคมชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน
เปิดกว้างมากขึ้น ทำให้มีคนที่ในสกุลอื่นมาอยู่ในชุมชนนี้มากขึ้น โดยการแต่งงานและส่วนใหญ่
จะมาเป็นลูกเขย จำนวน 75 คน ในปี 2538 ซึ่งถือได้ว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นคนรุ่นใหม่
ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนในปัจจุบัน

บุรุษปริวรรตลักชี

ภายหลังมีศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้เข้ามาเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2430
ทำให้ชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และหันมานับถือเพิ่มขึ้น ได้ส่งผลให้ชุมชนกลายเป็น
ชุมชนคริสตศาสนา ในขณะที่เดียวกันได้ปรากฏมีกลุ่มของบุคคลที่เกรงว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์ จะเป็น
เครื่องมือให้กับชาวฝรั่งเศส ซึ่งเป็นบาทหลวง อันเนื่องมาจากกรณีพิพาทดินแดนระหว่าง ไทย
อินโดจีน (ฝรั่งเศส) และได้รับการต่อต้านจากเจ้าหน้าที่และประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้า
มานับถือศาสนาคริสต์ จึงได้เกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนาขึ้น เป็นเหตุให้ผู้นับถือศาสนา

¹ มะลิวัน ว่องไว อายุ 54 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2542.

² พุก ว่องไว อายุ 53 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540.

คริสต์ศตวรรษที่สิบเจ็ด จำนวน 7 คน เมื่อปี พ.ศ. 2483¹ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2486 ทางฝ่ายพระศาสนาจักรจึงได้ทำการสอบสวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เห็นว่าการเสียชีวิตของทั้ง 7 คน เป็นการยอมตาย เพื่อความเชื่อโดยไม่ยอมละทิ้งศาสนา จึงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นอนุสรณ์กรรมศักดิ์สิทธิ์ นับว่าเป็นการยกย่องแก่ผู้ที่ยอมเสียชีวิตเพื่อความเชื่อในพระเป็นเจ้า คือ เป็นพยานของพระผู้เป็นเจ้าด้วย ชีวิตถือว่าเป็นวีรกรรมขั้นสูงสุด²

สภาพทางเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนในช่วง พ.ศ. 2489–2501 เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ มีการผลิตเพื่อการบริโภค เช่น การทำนา ทำไร่ข้าว คือการปลูกข้าวในพื้นที่ยี่ป่า โดยใช้เมล็ดหยอดหลุม และการหาของป่า เป็นต้น ซึ่งผลผลิตขึ้นอยู่กับสภาวะธรรมชาติจะอำนวยบ้างปีก็มีผลผลิตเพียงพอแก่การบริโภค แต่บางปีฝนแล้งหรือน้ำท่วม ทำให้ผลผลิตได้รับความเสียหายต้องนำผลผลิตจากปลาร้า ไปแลกเปลี่ยนเป็นข้าวยังท้องถิ่นอื่น เช่น หมู่บ้านนาดี บ้านปางขาม บ้านนาตะแบง บ้านห้วยน้ำใหญ่ เป็นต้น³

ในปี พ.ศ. 2493 ผู้ปกครองไปหาข้าว อาจจะเป็นการไปขอกทานหรือนำสิ่งของไปแลกเปลี่ยน หรือไปหาซื้อตามชุมชนอื่น จึงทำให้มักเรียนต้องลาโรงเรียนเพื่อเฝ้าบ้าน⁴

¹ จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.

² ลอเรนซ์ คาเยนน์ แสตนพลอห์น. อนุสรณ์ "สันติร่วมจิตใจเดียว". 2532. หน้า 1.

³ เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

⁴ โรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). 2494. หน้า 9.

พ.ศ. 2495 ราษฎรบ้านสองคอนออกข้าวมาก จนรับประทานวันละครึ่ง บางวันก็มีได้
รับประทาน บางครอบครัวไม่สามารถส่งลูกมาโรงเรียนได้¹

ดังปรากฏ จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจในระยะแรกของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน
ยังคงเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมภายในหมู่บ้าน เพราะยังมีการติดต่อกับชุมชนอื่น ภายหลังปี
พ.ศ. 2501 มีการติดต่อกับประเทศลาว เป็นผลให้ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนได้มีการค้าขาย
กับประเทศลาว สินค้าที่ส่งออกส่วนใหญ่จะมีอยู่ตามธรรมชาติ และปลูกเองในชุมชน เช่น ผักแต้ว
ผักเม็ก ใบชะพลู มะพร้าว กล้าย อ้อย เป็นต้น²

ชาวบ้านจะนำสินค้าบรรทุกเรือข้ามฟากไปขายยังเมืองสะหวันเขต ประเทศลาว
ในตอนเช้า หลังจากจำหน่ายสินค้าหมดแล้ว บรรดาพ่อค้าแม่ค้าจะซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในการ
ประกอบอาชีพ ได้แก่ จอม เสียม เคียว เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าบรรดาพ่อค้าบ้านสองคอน
นิยมไปซื้อสินค้าเพื่อนำมาใช้ที่มุกดาหารมากกว่าที่จะซื้อที่ประเทศลาว เพราะคุณภาพและ
ราคาถูกกว่า ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคในครัวเรือน

ภายหลังเมื่อการติดต่อกับประเทศลาว ปรากฏว่ามีบรรดาพ่อค้าบ้านสองคอน
คือ นายเวียง ว่องไว นายสีทน ว่องไว นายเมฆ ว่องไว นายพุด ว่องไว และนายหนุ่ม
ว่องไว นายแวง ว่องไว นายเที่ยง ว่องไว เห็นว่าการค้าขายได้ทำผลกำไร จึงได้ลงทุน
ปลูกอ้อย กล้าย มะพร้าว และเลี้ยงสัตว์ คือ ไก่ เป็ด เป็นของตนเอง จึงสะท้อนให้เห็นว่า
การขายตัวค้ำเศรษฐกิจชุมชนบ้านสองคอนได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นเศรษฐกิจ
เพื่อการขาย และส่งผลให้ชาวบ้านสองคอนหันมาผลิตสินค้าดังกล่าวเพื่อนำไปขายแก่ประเทศลาว
เพิ่มขึ้นกว่าเดิม สำหรับการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า นิยมใช้เงินบาทและเงินกีบของลาว

ในปี พ.ศ. 2502 บาทหลวงยันเซ็น (R.P. Janssen) เป็นเจ้าอาวาสวัด
แม่พระไถ่ทาส บ้านสองคอน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการรักษาโรคตับ ในขณะที่นั้นชาวบ้าน

¹ โรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวน้ำใหญ่ 4 (บ้านบึงขาม). สมุดหมายเหตุ
รายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวน้ำใหญ่ 4 (บ้านบึงขาม). 2494. หน้า 92.

² ภาคิ ว่องไว อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ตำรวจ พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอหัวน้ำใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.

ในพื้นที่ยี่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ป่วยเป็นโรคตับเป็นจำนวนมากจนเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ และได้ไปรับการรักษากับเจ้าอาวาสจนกระทั่งหายเป็นปกติ ส่งผลให้มีผู้เข้ามารับการรักษามากขึ้นจากท้องถิ่นอื่นทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹ ทำให้ชุมชนบ้านสองคอนมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นอกจากการค้าขายกับประเทศลาวแล้ว ชาวบ้านได้สร้างที่พักสำหรับผู้ป่วยที่เข้ามารับรักษาประมาณ 20 ครอบครัวยังอยู่ใกล้กับบริเวณวัด โดยเก็บค่าเช่าคืนละ 1-3 บาท² นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีรายได้จากการทาบปลาในลำน้ำโขงมาขายให้คนป่วยและญาติ ซึ่งในขณะนั้นมีคนป่วยเข้ามารับการรักษาวันละประมาณ 20-30 คนต่อวัน³ เป็นผลทำให้ชาวบ้านมีรายได้นำไปซื้อที่นาเป็นของตนเอง เป็นจำนวน 1 แปลง 25 ไร่ ราคา 900 บาท ซึ่งในขณะนั้นถือว่าเป็นผู้มีฐานะดี⁴ และบางครอบครัวก็มีรายได้จากผลผลิตการปลูกปอส่งไปขายที่อำเภอมุกดาหาร เนื่องจากว่ารัฐบาลได้ตั้งโรงงานกระสอบที่ตำบลจอหอ อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2507 ก็มีการหันมารับซื้อปอพอกมากขึ้นจึงนับได้ว่าเป็นรายได้หลักของชาวบ้านอีกอย่างหนึ่งนอกจากการทำนา

เนื่องจากปอเป็นสินค้าที่ต้องการของโรงงาน จึงเป็นสาเหตุให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งไปบุกเบิกป่าเพื่อขยายพื้นที่ปลูกทำให้บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติดงหมู ทำให้ป่าไม่ถูกทำลายประมาณ 100 ไร่ แต่การผลิตปอเพื่อจำหน่ายนั้นต้องผ่านขั้นตอนการผลิตโดยเฉพาะ การนำ

¹ ปริญญา เมืองโคตร อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยน้ำใหญ่ ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

² มาลีอัมพร บุญโท อายุ 48 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเมืองพลาการภูมิ บ้านพลาภา ตำบลชะโนด อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

³ คำมี ว่องไว อายุ 68 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2542.

⁴ แหล่งเดิม.

ปอไปชน้ำทำให้เกิดมลภาวะน้ำเสีย และราคาปอตกต่ำจึงได้หันมาปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่เดิม ทำให้ชาวบ้านสองคอนมีรายได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ทางวัดแม่พระไถ่ทาส มีการสร้างศาสนสถานใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาแทนหลังเดิม จึงมีการจ้างแรงงานภายในชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนนับว่าเป็นผลทำให้ชาวบ้านมีงานทำไม่ต้องอพยพแรงงานไปยังท้องถิ่นอื่น เป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน เนื่องจากมีผู้เลื่อมใสศรัทธาในบาทหลวงยันเซ็นที่ทำการรักษาโรคคักทาย จึงมีผู้มีจิตศรัทธา เช่น นายมงคล วังทาล บริจาคเงินส่วนใหญ่ เพื่อก่อสร้างโบสถ์ถาวรหลังแรกมูลค่า 100,000 บาท ในเบื้องต้น¹ และเงินค่ารักษาโรคของผู้เจ็บป่วย ภายหลังได้รับการสถาปนาเป็นมณเฑียรธรรมสักขีแล้วการก่อสร้างศาสนสถาน จำนวน 7 หลัง เป็นมูลค่าประมาณ 200 กว่าล้านบาท² ได้สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านมีรายได้จากการจ้างแรงงานเป็นผลให้ชาวบ้านมีสถานภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

ต่อมา พ.ศ. 2525 ทางราชการได้เปิดแก่งกะเบา เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน เป็นเส้นทางผ่านชุมชนนี้ไปสู่แก่งกะเบา ดังนั้นจึงทำให้ชาวบ้านบางครอบครัวได้หันมาประกอบอาชีพร้านค้าขายอาหารให้กับนักท่องเที่ยว เช่น นางมะลิวัน ว่องไว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย มีรายได้เฉลี่ยต่อวันประมาณ 2,500 บาท³

¹ น.อ.พิเศษ ไชตรี ไตรภพ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสก สักการสถานพระมารดาแห่งมณฑลสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 51.

² สีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

³ มะลิวัน ว่องไว อายุ 54 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2542.

อาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนช่วงปี พ.ศ. 2489-2538 ในระยะแรกนั้นพบว่าเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ สามารถพึ่งตนเองได้ แต่บางปีพบว่า ชาวบ้านต้องประสบกับสภาวะทางธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อผลผลิต เช่น การทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก ๆ ไม่ได้ผล ข้าวขาดแคลน ทำให้ชาวบ้านต้องนำสิ่งของที่ผลิตได้ภายในหมู่บ้าน เช่น ปลา ร้า ไปแลกเปลี่ยนยังท้องถิ่นอื่น ต่อมาได้มีการค้าขายกับประเทศลาว ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจหมู่บ้านนี้ดีขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการก่อสร้างศาสนสถานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีการจ้างแรงงานภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกจากการทำนา นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการจัดหาที่พักและขายอาหารให้กับผู้ป่วยที่เข้ามารับการรักษาที่วัด ซึ่งทำให้ชาวบ้านไม่ต้องอพยพไปใช้แรงงานยังท้องถิ่นอื่น

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2525 ถึงปัจจุบัน ทางราชการได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นที่แก่งกะเบา มีพื้นที่ติดกับชุมชนบ้านนาแกน้อย และบ้านสองคอน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนมีรายได้จากการเปิดร้านจำหน่ายอาหารแก่นักท่องเที่ยว จึงถือเป็นรายได้ที่หารายได้ให้กับชาวบ้าน เกิดการจ้างแรงงาน ชาวบ้านมาทำงานให้ร้านอาหารอีกทางหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนทั้งสอง ได้พัฒนาจากเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองสู่เศรษฐกิจเพื่อค้าการค้าได้อย่างชัดเจน

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน หลังจากที่ชุมชนบ้านสองคอน ได้หันมานับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในปี พ.ศ. 2432 เป็นต้นมา ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนไปกล่าวคือ

แต่เดิมเป็นสังคมที่นับถือศาสนาพุทธซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตมีความเรียบง่าย ไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวก ไม่มีพิธีการมากนัก จนกระทั่งสภาพสังคมเปลี่ยนไป หลังจากหันมานับถือศาสนาคริสต์ ทำให้สภาพทางสังคมเปลี่ยนไป กลายเป็นสังคมเฉพาะกลุ่ม

ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเข้มงวด¹ โดยห้ามมิให้ออกนอกชุมชนถ้าฝ่าฝืนจะได้รับโทษ เช่น ฆ็อนตี² เพื่อให้ทุกคนอยู่ในกรอบประเพณีของพวกเขา จึงนับได้ว่าเป็นสังคมที่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองไม่มีความเป็นอิสระ ไม่ได้ติดต่อกับคนภายนอกหมู่บ้าน แม้แต่ญาติพี่น้องที่นับถือศาสนาต่างกันก็ไม่ไปมาหาสู่กัน จะพบกันก็เวลาที่ม้งงานสำคัญ ๆ เช่น งานศพญาติ เป็นต้น

ข้อแตกต่างทางสังคมในการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดเจน กล่าวคือนักเรียนบ้านปางขามนับถือศาสนาพุทธ ส่วนนักเรียนบ้านสองคอนนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ประกอบกับเป็นนักเรียนกลุ่มใหญ่ด้วย เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางโรงเรียนจะจัดตามแบบพิธีของศาสนาพุทธเท่านั้น ดังที่ปรากฏว่า

ถึงเวลาครูจัดการไหว้พระประชุมนักเรียนเกี่ยวกับศีลธรรมทางกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ฯลฯ ส่วนนักเรียนบ้านสองคอนมิได้จัดให้ไหว้พระ เพราะเขาถือลัทธิศาสนาคริสต์ เว้นแต่ทางศีลธรรมต้องประชุมให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ³

นอกจากนี้สภาพทางสังคมของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนกับชุมชนชาวพุทธในบริเวณใกล้เคียง จำเป็นจะต้องพึ่งพาอาศัยกันเนื่องจากชาวคาทอลิกประสบความอดอยากต้องบูชาข้าวกันมาตราบพระจากวัดต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ชุมชน เช่น วัดบ้านนาดี วัดบ้านนาตะแบง วัดอัมพวัน บ้านปางขาม

¹ วิเชียร ว่องไว อายุ 52 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตารวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปางขาม บ้านปางขาม ตำบลปางขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.

² ฆ็อนตีเดิม.

³ โรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). 2494. หน้า 58.

วัดพระศรีมหาโพธิ์ บ้านห้วยใหญ่¹ หรือบางครั้งชาวคริสต์ก็จะนำปาลามาแลกเปลี่ยนเป็นข้าว และชาวพุทธจากหมู่บ้านใกล้เคียงเหล่านี้ก็นำสิ่งของมาแลกเปลี่ยนเป็นกล้วย มะพร้าว เพื่อนำไปทำบุญในเทศกาลบุญต่าง ๆ ในพุทธศาสนา แต่บาทหลวงจะคัดค้านเพราะถือว่าบาป จึงต้องโทษกว่าจะนำไปกินก็จะ ได้สิ่งของเหล่านี้ตามต้องการ²

จึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์ในชุมชนบ้านสองคอน และรอบนอกชุมชนบ้านสองคอนในช่วงปี พ.ศ. 2489-2501 ได้เกิดขึ้นเนื่องจากเกิดภาวะความจำเป็นในเรื่องการขาดแคลนอาหารซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต แม้ว่าบางครั้งจะถูกคัดค้านจากผู้นำศาสนาคริสต์ ในชุมชนแต่ก็ยังไม่ปรากฏเกิดการขัดแย้งทางศาสนาที่จะนำไปสู่ความไม่สงบสุขในชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน

ต่อมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2502-2538 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ได้เปลี่ยนเป็นยุคสังคมเปิดออกสู่ภายนอกชุมชนมากขึ้น เนื่องจากเกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธและชาวคริสต์ได้ ยอมรับซึ่งกันและกัน จึงถือว่าเป็นยุคปฏิรูปสังคมคาทอลิก โดยบาทหลวงยันเซ็น เจ้าอาวาสวัดแม่พระ ไม้ทาสเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการทำให้สังคมของชุมชนบ้านสองคอนเป็นที่รู้จักของชุมชนอื่นจากการรักษาผู้ป่วยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติ ศาสนาใดก็จะได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในส่วนนี้ ซึ่งเป็นผลทางเศรษฐกิจ ดังที่กล่าวแล้ว ยังมีผลทำให้สังคมชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนได้ถูกเปลี่ยนแปลง โดยการดำเนินงานของผู้ป่วยที่นมาทำการรักษา ญาติที่นำคนป่วยมาทำการรักษา และกลุ่มบุคคลที่มารับคำสั่งสอนของบาทหลวงยันเซ็นในช่วงนี้ ประมาณ 10 คู่ และได้เพิ่มขึ้นเรื่อยมา³

¹ สีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

² แหล่งเดิม

³ กุญ รูปงาม อายุ 50 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.

จากการที่บาทหลวงยันเซ็น ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชน เช่นมีความนับถือ หลวงพ่อแดงเจ้าอาวาสวัดอัมพวัน บ้านป่งขาม และผู้นำชุมชนในระบบ เช่นระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด จึงทำให้เกิดการปรับตัวเข้ากับความเชื่อและประเพณีของท้องถิ่น ในชุมชนระหว่างผู้นำศาสนาทั้งสอง ส่งผลให้คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ และคนไทยที่นับถือ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้ให้ความเคารพและศรัทธาโดยถือว่าทุกศาสนาเน้นอยู่ที่ ให้ทุกคนเป็นคนดี ให้ทุกคนสามัคคีกัน ให้ทุกคนเข้าใจกันได้ เช่น ความศรัทธาในการ รักษาโรค การรักษายาสมุนไพร และน้ำมนต์จากพระอาจารย์เกลี้ยง เจ้าอาวาสวัดพระศรี มหาโพธิ์ พระอาจารย์แดง เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน บ้านป่งขาม หรือจะทำการรักษากับ บาทหลวงยันเซ็น¹ ดังปรากฏเมื่อมีเหตุทางศาสนาพุทธ บาทหลวงยันเซ็นจะนำชาวบ้านสองคอน ทำคั้นดอกเงินมาทอดถวายที่วัดอัมพวัน บ้านป่งขาม และวัดพระศรีมหาโพธิ์ บ้านห้วยน้ำใหญ่ และเมื่อบ้านสองคอนมีบุตรชาวบ้านป่งขามและบ้านห้วยน้ำใหญ่ก็จะทำคั้นดอกเงินไปร่วมทอด เช่นเดียวกัน²

สืบเนื่องจากนโยบายของสำนักวาติกันในการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2505-2508 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในประเทศไทยหลายประการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลง เหล่านี้เกิดขึ้น และมีผลกระทบต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย เช่น ทำให้มีสังฆต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องปรับตัวให้เข้ากับนโยบายใหม่ของสำนักวาติกันในการสังคายนา วาติกันครั้งที่ 2 เป็นต้นว่า จารีตพิธีกรรมรวมไปถึงบทบาทของมิชชันนารีในการเผยแพร่ศาสนา³ ส่งผลให้ศาสนจักรมีการปรับปรุงคำสอนให้สอดคล้องกับความเป็นไปของสภาพสังคมและมี

¹คำพาย ว่องไว อายุ 84 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัด มุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.

²มณี ทองผา อายุ 72 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 9 บ้านควาเรือ ตำบลบางทรายน้อย อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2542.

³พิชิต ศรีอ่อน. "กระบวนการศาสนสัมพันธ์," วารสารแสงธรรมปริทัศน์.

การปรับปรุงตนเอง ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงส่งผลให้ชุมชนคาทอลิกได้ยอมรับเอา ประเพณีของไทยในท้องถิ่นเช่นเดียวกับชุมชนอื่น เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญแข่งเรือ แต่ก็ยังคงยึดมั่นในประเพณีทางศาสนาที่พวกตนนับถือโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็น วันคริสต์มาส ซึ่งเป็นวันระลึกถึงการบังเกิดของพระเยซูเจ้า ในวันที่ 25 ธันวาคม ของทุกปี ชาวบ้านสองคอนได้จัดขบวนแห่คารอบหมู่บ้านในคืนวันที่ 24 ธันวาคม และจัดพิธีทางศาสนา เวลาากลางคืน¹ วันปลุก เป็นวันหนึ่งที่ชาวบ้านสองคอนได้ถือปฏิบัติเป็นประจำเพื่อระลึกถึง การไถ่บาปของพระเยซูเจ้า และการระลึกถึงการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระองค์ด้วย และ วันระลึกถึงผู้ตายเป็นวันทำบุญอุทิศให้ญาติพี่น้องที่ตายไปตรงกับวันที่ 2 พฤศจิกายน ของทุกปี²

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลสะท้อนให้อย่างชัดเจน โดยการก่อสร้างศาสนสถานเพิ่มเติมจากเดิมจนถึง พ.ศ. 2538 มีทั้งหมดจำนวน 11 หลัง จะเห็นได้จากหลังที่ 3 ได้ใช้บ้านสามแฉก เคน ว่องไว เป็นวัดชั่วคราว เพราะใช้เป็นที่ ถวายบูชามิสซาเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2486³ หลังจากนั้นบาทหลวงกาโล กาแซตตา เดินทางมาสอบสวนเรื่องราวการถวายชีวิตของมรณสักขีทั้ง 7 องค์ จึงได้สร้างวัดหลังที่ 4 ขึ้น และหลังที่ 5 สร้างโดยบาทหลวงเอ็ดัวร์ (Edouard) ซึ่งเดินทางมาจากบิบาลกลุ่มคริสตัง บ้านสองคอน และบาทหลวงยันเซ็นสร้างวัดหลังที่ 8 เมื่อ พ.ศ. 2503 หลังที่ 9 พ.ศ. 2505 ใช้งบประมาณก่อสร้างจากเงินบริจาคของนายมงคล วงตาล และหลังที่ 11 ได้สร้าง เมื่อ พ.ศ. 2535 ได้เปลี่ยนศาสนนามวัดใหม่ว่า "สักการสถานพระมารดาแห่งมรณสักขี"⁴

จะเห็นได้ว่าการสร้างสักการสถานแล้วชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนได้กลายเป็น ศูนย์กลางของนักแสวงบุญชาวคาทอลิกทั่วประเทศ ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งมาจากชาวคาทอลิก เห็นบุญราศรี ซึ่งแสดงออกถึงการเป็นตัวแทนของชาวคาทอลิก ทำให้เกิดความเชื่อ ความ

¹ มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้านจังหวัดมุกดาหาร. หน้า 291. ม.ป.ป.

² แหล่งเดิม.

³ น.อ.พิเศษไมตรี ไตรภพ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถาน พระมารดาแห่งมรณสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 50.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 52.

ศรัทธามากยิ่งขึ้น สามารถทำให้เกิดความเชื่อมั่น และรวมกลุ่มให้เป็นปึกแผ่น จะเห็นได้จากการเดินทางมาจาริกแสวงบุญของชาวคาทอลิกแต่ละปีมากยิ่งขึ้น ทำให้บ้านสองคอนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจ

สภาพทางการศึกษา

โรงเรียนบ้านสองคอนตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2497¹ ตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษา พ.ศ. 2464² เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 มีจำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2497 จำนวน 118 คน มีนายไตรรงค์ ศรีปฐมภรณ์ เป็นครูใหญ่ เดิมนักเรียนจะต้องเดินทางไปเรียนร่วมกับนักเรียนบ้านปางขาม ซึ่งเป็นชุมชนชาวพุทธ ระยะเวลาโรงเรียนก็ย้ายไปตั้งอยู่ในวัดพุทธด้วย ทำให้มีปัญหา การเดินทางไกลออกไปอีกและการปรับตัวของนักเรียนบ้านสองคอนในวัดพุทธศาสนา และปัญหาการทะเลาะวิวาทของนักเรียนทั้งสองชุมชน นักเรียนบ้านสองคอนขาดเรียนมาก บางครั้งขาดทั้งหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนคาทอลิกและพุทธในเวลานั้นเป็นการแบ่งกลุ่มทางสังคมอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้ปกครองนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มซึ่งมีแนวคิดขัดแย้งกันในศาสนามาก่อน โดยทางฝ่ายคริสต์พยายามกวาดขันไม่ให้คนของตนออกไปติดต่อสังคมกับคนนอกศาสนา ส่วนฝ่ายพุทธก็พยายามดึงทางฝ่ายคริสต์ให้หันมานับถือศาสนาพุทธด้วย อาศัยทางโรงเรียนซึ่งตั้งอยู่ในวัดพุทธศาสนา เป็นตัวกล่อมเกล้า³

จากสาเหตุดังกล่าวเป็นเหตุให้ผู้ปกครองนักเรียนชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนมีความประสงค์ที่จะจัดโรงเรียนเป็นเอกเทศจึงได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนขึ้นที่บ้านสองคอน

¹ โรงเรียนบ้านสองคอน. สรุปหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน.

2497. หน้า 1.

² จารุวรรณ ไวยทัศน์. การศึกษาภาคบังคับของไทย พ.ศ. 2464-2474.

2517. หน้า 42.

³ บานเย็น ศรีปฐมภรณ์ อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบคำรจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยใหญ่ ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2542.

โดยได้รับความสนับสนุนจากบาทหลวงวัดแม่พระไม้ทาส เช่น บริจาคเงินซื้อตะปูในการก่อสร้างโรงเรียนจำนวนเงิน 50 บาท¹ ใช้วัสดุในท้องถิ่นและได้รับแรงงานจากชาวบ้าน ร่วมกันสร้างอาคารเรียนจนสำเร็จ นับว่าเป็นชุมชนคริสต์ที่ต้องการพัฒนาสังคมคริสต์ โดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักการสอนส่วนใหญ่เน้นเรื่องศาสนาคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิก จะเห็นได้จากบาทหลวงจะเป็นผู้มีบทบาทตั้งแต่เริ่มสร้างวัดและก่อตั้งโรงเรียน เป็นต้นมา

คงสถิติจำนวนนักเรียนมีการศึกษา 2497 มีจำนวน 118 คน นักเรียนชาย 55 คน นักเรียนหญิง 63 คน² และต่อมาปี พ.ศ. 2506 ได้รับงบประมาณในการก่อสร้าง อาคารเรียนหลังแรกเป็น ป.1 (104) ขนาด 3 ห้องเรียน ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 27 เมตร ใช้งบประมาณในการก่อสร้าง 50,000 บาท และปี พ.ศ. 2518 จะเปิดขยาย ชั้นเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 แต่อาคารเรียนไม่เพียงพอ ผู้ใหญ่บ้านสองคอนทั้ง 2 หมู่บ้าน บาทหลวงคณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนบ้านสองคอนได้ช่วยกันก่อสร้างอาคารเรียนชั้น 1 หลัง ขนาดกว้าง 7.5 เมตร ยาว 18 เมตร โดยไม่ใช้งบของทางราชการ และได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร³ ปีการศึกษา พ.ศ. 2536 เปิดเป็น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีนักเรียน 362 คน ครู 17 คน⁴

โรงเรียนบ้านสองคอนเปิดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ แต่ที่ต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ เพราะโรงเรียนนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีประชากรนับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้นนักเรียนบ้านสองคอนทั้งหมดจึงนับถือศาสนาคริสต์ ขณะที่โรงเรียนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง นับถือศาสนาพุทธ สัญลักษณ์ที่สื่อให้เห็นว่าการนับถือศาสนาแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนที่

¹ โรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวน้ำใหญ่ 4 (บ้านแม่ขาม). สมุดหมายเหตุ รายวันโรงเรียนประชาบาล ตำบลหัวน้ำใหญ่ 4 (บ้านแม่ขาม). 2494. หน้า 51.

² โรงเรียนบ้านสองคอน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. 2497. หน้า 1

³ โรงเรียนบ้านสองคอน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. 2533. หน้า 2.

⁴ โรงเรียนบ้านสองคอน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. 2437. หน้า 3.

นับถือศาสนาคริสต์จะมีรูปพระแม่มาเรียมอยู่หน้าเสาธง ถ้าโรงเรียนที่นับถือศาสนาพุทธจะมีพระพุทธรูปอยู่หน้าหรือข้างเสาธง โรงเรียนพุทธสวคมนต์ ไหว้พระหลังเลิกเรียนวันสิ้นสุดสัปดาห์ โรงเรียนคริสต์เข้าโบสถ์สวคมนต์ ฟังคำสอนจากบาทหลวงทุกวันศุกร์แรกของเดือน และตอนเช้าทุกวัน¹ ดังบทสวคมนต์เช้า

... ประนมกร ไหว้พระผู้ปราณีทรงรักเราทวิ คຸ້ມຄອງສອດສ່ອງເມຕຕາ ໂປຣດ
 ປະທານສັດິໄນຸຍາ ໃຫ້ເຮົາເຮົາ ແຕກຊານຕອດທັງວັນ ພຸງເຮົາກ້າວໜ້າສ້າງສະຣຣັດ
 ຄວາມດີນິຣັນດຣ ສັດຍ໌ຊື່ອຣຣມຈຣຣຍາ ອວຍພຣະຊາຕິ ສາສນ໌ ກຸຣ໌ ກາ ບິດຣ ມາຣດາ
 ອີກມວລກຣຸບາອາຈາຣ໌ ໂປຣດໃຫ້ປະຊາສຸຂສັນດ໌ຣັກກັນຢືນຍານ ...²

บทสวคมนต์เย็น

... ไหว้องค์พระทรงศักดิ์ เปี่ยมด้วยรัก และเมตตา เรากกราบโมทนา
 ที่คຸ້ມຄອງປກປ້ອງກັບຮາລ ວັນຜ່ານໄປໄທຍຸລ໌ຍ໌ແລະເພີ່ມພຸນວິຊາກາຣ ໂປຣດເອື້ອອົບາລ
 ຊາຕິ ແລະສາສນ໌ກຸຣ໌ ອີກຂອແມ່ພຣະແຈ່ພ່ອແມ່ແລະກຣຸບາ ...³

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนระหว่างปี พ.ศ.
 2489-2538 ระยะเวลาเป็นระยะปรับตัวเข้ากับชุมชนและประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตาม
 นโยบายการสัมมนาว่าติดกันครั้งที่ 2 หลังจากนั้นชุมชนจึงได้พัฒนาตนเองโดยต่อเนื่อง จนได้รับ
 การสถาปนาเป็นบุญราศีมรณสักขี ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ

¹ วิเชียรรัตน์ ชิมเมม อายุ 62 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร
 พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านสองคอน ตำบลปงขาม อำเภอหว้านใหญ่
 จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

² โรงเรียนบ้านสองคอน. ธรรมเนียมโรงเรียนบ้านสองคอน ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา
2542-2544. 2542. หน้า 34.

³ แหล่งเดิม.

ด้านการปกครอง ระเบียบแรกอัตราการเพิ่มของประชากรยังน้อยอยู่ หลังจากปรับตัวเข้ากับชุมชนอื่นได้แล้วทำให้ประชากรเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2506-2507 มีประชากร 892 คน จึงได้แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10 และ 11 ขึ้นการปกครองกับตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2525 ได้แยกการปกครองออกไปอีก 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2, 3 และ 10 ขึ้นการปกครองกับตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร ในปี พ.ศ. 2533 จึงแยกการปกครองออกไปอีก 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 11 รวมเป็น 4 หมู่บ้าน ส่วนผู้นำทั้งในระบบและนอกระบบ ในระเบียบแรกยังอยู่กับกลุ่มที่มีนามสกุลว่องไว อยู่ในระบะหลังเมื่อมีตระกูลอื่นเข้ามามาก็เริ่มจะมีตระกูลอื่นขึ้นมาแทนที่บ้าง แต่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ยังเป็นตระกูลว่องไว จนในปี พ.ศ. 2542 นายวิเชียร ว่องไว ผู้ใหญ่บ้านสองคอน หมู่ที่ 3 ก็ได้รับเลือกให้เป็นกำนันตำบลป่งขามด้วย

ด้านเศรษฐกิจ ในระเบียบแรกยังเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพอยู่ ต่อมาได้มีการติดต่อกับชายกับประเทศลาว และการจัดหาที่พักให้คนป่วยและญาติคนป่วยที่มารับการรักษาที่บาทหลวง ตลอดจนการขายอาหารให้กับบุคคลเหล่านี้ด้วย มาในระบะหลังมีการก่อสร้างศาสนสถานต่าง ๆ มีมูลค่าหลายล้านบาท ทำให้ชาวบ้านเกิดรายได้จากค่าจ้างแรงงานในการก่อสร้าง เงินเข้าสู่ว้านสองคอนโดยนักแสงบุญชาวคาทอลิก จะออกสู่ประชาชนในลักษณะค่าจ้างแรงงานในสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ในระเบียบแรกเป็นระเบียบปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมในท้องถิ่น ต่อมาก็ได้รับการยอมรับจากสังคมอื่น เมื่อได้รับการสถาปนาเป็นบูรพาภิรมณศักดิ์ จนกลายมาเป็นศูนย์กลางของนักแสงบุญ ชาวคาทอลิกทั่วประเทศ ชาวบ้านยิ่งเกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจมากขึ้น สำหรับสถานศึกษาในระเบียบแรกยังไม่เรียนร่วมกับโรงเรียนบ้านป่งขาม ซึ่งเป็นชุมชนของชาวพุทธอยู่ เนื่องจากนักเรียนบ้านสองคอนมีจำนวนมากกว่านักเรียนบ้านป่งขาม จึงได้แยกมาตั้งเป็นโรงเรียนบ้านสองคอนในปี พ.ศ. 2497 ในปี พ.ศ. 2536 จึงได้เปิดขยายโอกาสทางการศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ ประชากรนับถือศาสนาคริสต์ การจัดกิจกรรมเสริมต่าง ๆ จึงเป็นกิจกรรมตามความเชื่อในทางศาสนาไปด้วย เช่น การเรียนการสอนในรายวิชาพุทธศาสนา ก็จะเปลี่ยนไปใช้เป็นวิชาคริสต์ศาสนาแทนเป็นต้น

บทที่ 5

บทสรุป

ชุมชนบ้านสองคอนตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2425 ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากบ้านนาคำ น้ำคำ และเมืองพลาภากรภูมิ ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มแยกกันอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีขุนอินทร์หรือ ขุนท้าย และนายแก้วหวางค์ เป็นผู้นำ เนื่องด้วยสภาพที่ตั้งพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่า ของป่า หลากหลายชนิด อยู่ติดลำน้ำโขง มีคิ่งน้ำ ปลาชุกชุม จึงชักชวนกลุ่มญาติ ๆ เข้ามาตั้งบ้าน บริเวณบ้านสองคอนเพิ่มขึ้นเป็น 10 ครอบครัว ต่อมาเกิดเจ็บป่วยเป็นไข้มาลาเรีย ชาวบ้าน เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี จึงไปเชิญบาทหลวง (ซาเวียร์ เกโก) จากวัดหนองแสง นครพนม มาทำการรักษา ปรากฏว่าอาการเจ็บป่วยได้หายเป็นปกติ ทำให้กลุ่มคนบ้านสองคอน เกิดความเชื่อ ศรัทธาในตัวบาทหลวง ยอมรับปฏิบัติตามหลักคำสอน ศาสนาคริสต์ โดยรับ ศีลล้างบาป ในปี พ.ศ. 2432 เข้าเป็นคริสตชน กลายเป็นชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน

เนื่องจากบาทหลวงเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการรักษาโรคภัยต่าง ๆ ต่อมาได้มีกลุ่มคนที่ถูกตั้งข้อรังเกียจจากสังคมอื่นหาว่าเป็น "ผีปอบ" ได้เข้ามารักษา เกิดความศรัทธายอมรับเข้ารับ หลังจากนั้นมีกลุ่มทาส (ซ่า) ซึ่งถือว่าเป็นคนกลุ่มใหญ่จาก ท้องถิ่นอื่น ทั้งที่หนีมาและไล่ตัวมา เป็นผลทำให้เปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดแม่พระ ไม้ทาส การขยาย ตัวของชุมชนบ้านสองคอน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ปี พ.ศ. 2450 จำนวนประชากรเพิ่มเป็น ประมาณ 200 คน ปี พ.ศ. 2483 จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 500-600 คน

พบว่าชุมชนบ้านสองคอนเป็นชุมชนคาทอลิกซึ่งมีบทบาทต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ

ด้านสังคม เดิมเป็นสังคมขนาดเล็กแบบเครือญาติอยู่เป็นกลุ่ม ๆ เมื่อมีคนเพิ่ม มากขึ้นกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ในปี พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทดินแดนระหว่างไทยกับ อินโดจีน (ฝรั่งเศส) นำไปสู่เหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา ทำให้ผู้นับถือศาสนาคริสต์ ถูกนำจำนวน 7 คน การเผยแพร่ศาสนาคริสต์หยุดชะงักลง ซึ่งระยะหนึ่งในขณะนั้นเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ได้นำพระสงฆ์มาให้การอบรมสั่งสอนและชักชวนให้หันมานับถือพุทธศาสนาเหมือนเดิม

หลังจากเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนาสงบลง ชาวบ้านได้หันมานับถือศาสนาคริสต์อีกครั้งหนึ่ง พร้อมกับมีการปรับตัวเข้าสู่สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตามนโยบายในการสัมมนาवादิกันครั้งที่ 2 ทำให้ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนได้ปรับตัวเข้ากับสังคมชาวพุทธที่อยู่รอบข้าง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแข่งเรือ งานบวช งานสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ แต่งงานต่างศาสนา สะท้อนให้เห็นการปรับตัวเพื่อลดความขัดแย้งทางศาสนาได้อย่างกลมกลืน ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชน ระหว่างปี พ.ศ. 2506-2507 มีประชากรคาทอลิกถึง 892 คน และได้แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ 10 และ 11 ขึ้นการปกครองกับตำบลห้วยวังใหญ่ อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม ในปี พ.ศ. 2525 แยกการปกครองออกไปอีก 1 หมู่บ้าน เป็นหมู่ที่ 2, 3 บ้านสองคอน และหมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ขึ้นการปกครองกับตำบลปลงขาม อำเภอห้วยวังใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ในปี พ.ศ. 2532 ผู้เสียชีวิตทั้ง 7 คน ในเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา (เมื่อปี พ.ศ. 2483) จากการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทางฝ่ายพระศาสนาจักรเชื่อว่าเป็นการยอมตายเพื่อยืนยันความเชื่อในพระเป็นเจ้า จึงได้รับการสถาปนาเป็น "บุญราศีมรณสักขี" สถานที่แห่งนี้ได้รับการยอมรับกันว่าเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน จึงกลายเป็นศูนย์กลางของนักแสดงบุญชาวคาทอลิกทั่วไป ในปี พ.ศ. 2533 มีประชากรมากขึ้น จึงได้แบ่งการปกครองออกไปอีก 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน รวมเป็น 4 หมู่บ้าน ยังขึ้นการปกครองกับตำบลปลงขามเหมือนเดิม ส่วนผู้ปกครองในท้องถิ่น นายวิเชียร ว่องไว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านสองคอนได้รับเลือกให้เป็นกำนันตำบลปลงขามในปี พ.ศ. 2542 ด้วยถือว่าเป็นผู้ที่ทั้งสองสังคมให้การยอมรับ

ด้านวัฒนธรรมประเพณี บ้านสองคอนมีประเพณีท้องถิ่นเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นในท้องถิ่นอีสาน แต่ที่แปลกออกไปคือ ประเพณีทางศาสนาแบบชาวคริสต์ เช่น วันคริสต์มาส เป็นวันระลึกถึงการเกิดของพระเยซูเจ้า ตรงกับวันที่ 25 ธันวาคมของทุกปี ในงานมีการแห่ดาวรอบหมู่บ้าน ในคืนวันที่ 24 ธันวาคม และมีพิธีทางศาสนาในตอนกลางคืน วันอีสเตอร์ เป็นวันระลึกถึงการไถ่บาปของพระเยซูเจ้า และระลึกถึงการกลับคืนพระชนม์ชีพของพระองค์ด้วย วันระลึกถึงผู้ตายจัดเป็นวันอุทิศถึงผู้ตาย เป็นวันทำบุญอุทิศให้ญาติพี่น้องที่ตายไป ตรงกับวันที่ 2 ของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ประเพณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการกลมกลืนด้านจิตใจของ

ชุมชนชาวคริสต์ให้เป็นผู้มีความเชื่อเพื่อเผยแผ่ตามหลักคำสอนในศาสนา และประเพณีดังกล่าว มิได้ถูกจำกัดให้เข้าร่วมเฉพาะชาวคริสต์เท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสชาวพุทธเข้าร่วม ประกอบพิธี เช่นเดียวกับชาวคริสต์ นับว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคริสต์และพุทธ ได้อย่างแนบแน่นอีกทางหนึ่ง

ด้านเศรษฐกิจ เดิมเศรษฐกิจบ้านสองคอนมีลักษณะ เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ ผลิตเพื่อใช้ภายในครอบครัว มีอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ เก็บของป่า หาปลา และ มีการค้าขายแลกเปลี่ยนกันเองภายในหมู่บ้าน บางครั้งเกิดภาวะอดอยากเนื่องจากทำนา ไม่ได้ผล นำผลผลิต เช่น ปลา ร้า ไบ้แลกเปลี่ยนเป็นข้าวยังท้องอื่นในละแวกใกล้เคียง ต่อมาได้มีการติดต่อกับประเทศลาว ภายหลังกรณีพิพาทดินแดนกับประเทศอินโดจีน (ฝรั่งเศส) ลี้ภัยลงมา ทำให้ชาวบ้านหันมาผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ผลิต และหาได้ในท้องที่ เช่น เบ็ด ไก่ มะพร้าว กล้วย และพืชผักต่าง ๆ จึงทำให้ชาวบ้านมีรายได้ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ต่อมาได้มีบาทหลวงยื่นชวน เข้ามาเป็นเจ้าอาวาสวัดแม่พระไม้ทาส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ได้ทำการรักษาผู้ป่วย มีผู้มารักษาจำนวนมากขึ้นในแต่ละวัน ส่งผลให้ ชาวบ้านมีรายได้จากการจำหน่ายอาหาร และที่พักแก่ผู้ป่วยและญาติ ๆ ที่เข้ามาทำการรักษา นอกจากนั้นชาวบ้านยังมีรายได้จากการปลูกปอและมันสำปะหลัง นับว่าเป็นการสร้างรายได้ ให้ชุมชนอีกทางหนึ่ง ต่อมาทางราชการได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นที่แก่งกะเบา ในปี พ.ศ. 2525 ชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งหารายได้จาก การเปิดร้านจำหน่ายอาหาร และเกิดการจ้างแรงงานให้ชาวบ้านมีรายได้จากการจำหน่ายอาหาร ในปี พ.ศ. 2532 หลังจากได้รับการสถาปนาเป็นมรดกโลกแล้ว ได้มีการก่อสร้างศาสนสถานขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมี รายได้จากการจ้างแรงงานโดยไม่ต้องอพยพแรงงานไปรับจ้างยังท้องที่อื่น ได้สะท้อนให้เห็น ชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงขึ้น นับว่าเศรษฐกิจชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน ได้ขยายตัว จากแบบยังชีพไปสู่เศรษฐกิจแบบการค้า ได้อย่างชัดเจน เป็นผลให้ฐานะความเป็นอยู่ของชุมชน ดีขึ้น

ด้านการศึกษา นับว่าเป็นชุมชนแรกๆ ที่ให้ความสำคัญด้านการศึกษาแก่ชุมชน ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น ผลมาจากการยอมรับศาสนาคริสต์ในเบื้องต้นจึง เน้นสอนด้านศาสนา และภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก ให้ความรู้แก่ผู้ที่จะเข้านับถือศาสนา นับว่าการจัดการศึกษาใน

เบื้องต้น เพื่อให้เกิดการปรับตัวเข้าสู่สังคมคาทอลิก ภายหลังจากมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา ปี พ.ศ. 2464 จึงได้ใช้หลักสูตรของกระทรวงธรรมการ ดังนั้นมีผลทำให้การสอนทางด้านศาสนาเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ยังคงสอดแทรกในการเรียนการสอน ทำให้บทบาทการจัดการศึกษาทางด้านศาสนาลดลง และได้ดำเนินการสอนจนถึงปี พ.ศ. 2483 โรงเรียนอุบลสังขุม เนื่องจากเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ทางศาสนา เป็นผลให้นักเรียนต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนบ้านม่วงขาม ซึ่งเป็นโรงเรียนประชาบาลที่ตั้งอยู่ในชุมชนพุทธ ตั้งอยู่ระหว่างหมู่บ้านทั้งสอง มีระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร ต่อมาโรงเรียนบ้านม่วงขามย้ายไปทำการสอนที่วัด เพราะทั้งสองหมู่บ้านต้องการแยกสถานที่เรียนเอกเทศของตนเอง เนื่องจากการเดินทางไม่สะดวก ประสบปัญหาครูขาดแคลน ทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียนการสอนทั้งสองหมู่บ้าน

ดังนั้น นักเรียนบ้านสองคอนจึงกลับมาเรียนร่วมกับโรงเรียนม่วงขามที่วัดบ้านม่วงขาม ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการเดินทางที่ลำบากและไกลออกไปอีก และอีกอย่างโรงเรียนก็ยังไม่ได้ตั้งอยู่ในวัดพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะเน้นไปที่กิจกรรมความเชื่อตามศาสนาพุทธเป็นหลัก ลำบากในการปรับตัวของเด็กนักเรียนบ้านสองคอน และอีกปัญหาหนึ่งก็คือ การทะเลาะวิวาทระหว่างนักเรียนทั้งสองหมู่บ้าน เป็นเหตุให้นักเรียนบ้านสองคอนขาดเรียนเป็นประจำ ทั้งนี้อาจมีผลสืบเนื่องมาจากผู้ปกครองนักเรียนที่เป็นชาวพุทธกับชาวคริสต์ มีความขัดแย้งกันเรื่องศาสนา ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนพุทธบ้านม่วงขาม มีความต้องการที่จะดึงเอาชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนเข้าร่วมเป็นชุมชนพุทธ เห็นได้จากการย้ายสถานที่ไปอยู่ที่วัดพุทธ เพื่อเป็นการกล่อมเกลานักเรียนให้มีความศรัทธาในพุทธศาสนา แต่ไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ เพราะชุมชนบ้านม่วงขามมีขนาดเล็กและขาดแรงสนับสนุน แม้ว่าจะใช้การศึกษาศาสนาพุทธเป็นสื่อกลางที่จะให้ชุมชนคาทอลิกยอมรับ และหันกลับมานับถือพุทธศาสนาเช่นเดิม ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอนเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่กว่า มีจำนวนนักเรียนมากกว่า และได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทางศาสนาคริสต์เป็นอย่างดี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2497 ชุมชนคาทอลิกบ้านสองคอน จึงได้แยกเป็นโรงเรียนเอกเทศของตนเอง ในปีการศึกษา 2536 ได้เปิดเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จนถึงปัจจุบัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

"คำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483," ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 57. หน้า 2617-2635. วันที่ 29 ตุลาคม 2483.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. กต. 81/1-23. เอกสารวิธีการยุทธกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องอุปทูตฝรั่งเศสขอได้จงอย่าให้เจ้าหน้าที่จังหวัดสกลนคร รบกวนบาทหลวงสต็อกเก้อ. ลงวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2486.

บ้านป่าขาม, โรงเรียน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านป่าขาม. มุกดาหาร : อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, 2532.

บ้านสองคอน, โรงเรียน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. นครพนม : อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม, 2497.

—————. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. มุกดาหาร : อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, 2533.

—————. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนบ้านสองคอน. มุกดาหาร : อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, 2537.

ป่าขาม, สภาตำบล. ข้อมูล จ.ป.จ.2538. มุกดาหาร : สภาตำบลป่าขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, 2538.

ประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2483. ประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม 53, 2483.

ประชาบาลตำบลหว้านใหญ่ 2 (พระกุมาร), โรงเรียน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียนประชาบาลหว้านใหญ่ 2 (พระกุมาร). นครพนม : อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม. 2479.

ประชากรตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม), โรงเรียน. สมุดหมายเหตุรายวันโรงเรียน
ประชากร ตำบลห้วยน้ำใหญ่ 4 (บ้านปางขาม). นครพนม : อำเภอมุกดาหาร
จังหวัดนครพนม, 2494.

แผนกรรมการอำเภอมุกดาหาร. หนังสือที่ 175/248 เรื่องให้ครูเข้าประชุม. ลงวันที่ 8
ตุลาคม 2481.

"พระราชบัญญัติตั้งจังหวัดมุกดาหาร (ฉบับพิเศษ) พ.ศ. 2525," ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 99 ตอนที่ 121. หน้า 14-17. 27 สิงหาคม 2525.

พระสังฆราชเกลาคีออส บาเย. ประวัติการเผยแผ่พระศาสนาในภาคอีสานและ
ประเทศลาว. แปลโดย พระสังฆราชไมเคิล เกียน เสมอพิทักษ์,
ม.ป.ท., 2527.

"สุนทรพจน์นายกรัฐมนตรี กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงแก่ประชาชนชาวไทยทั้งหมดในโอกาสจิตสมัย
หน่วยงานเฉลิมฉลองวันชาติและสนธิสัญญา 24 มิถุนายน 2482," ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 56 ภาค 1. หน้า 813-833. 24 มิถุนายน 2482.

เอกสารชั้นรอง

คณะกรรมการจัดงานเฉลิมฉลองการสถาปนาบูรพาราศีแห่งประเทศไทย. บูรพาราศีทั้งเจ็ด
แห่งประเทศไทย. ม.ป.ท., 1989.

คณะกรรมการจัดงานสมโภช 300 ปี วัดลัญจิกาวัน. อนุสรณ์บ้านชะโนด อายุครบ 300 ปี
พ.ศ. 2530. ม.ป.ท., 2530.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดมุกดาหาร. จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.

คู่มือสำราญ วงศ์เสงี่ยม, และคนอื่น ๆ. อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถานพระมารดาแห่ง
มรดกสักปี. ม.ป.ท., 16 ธันวาคม 1995.

คายน์ แสทพลอห์น, ลอเรนซ์. อนุสรณ์ "สันติร่วมจิตใจเดียว". ม.ป.ท., 2532.

- จารุวรรณ ไวยทัศน์. การศึกษาภาคบังคับของไทย พ.ศ. 2464-2474. พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. ประวัติศาสตร์การเมืองไทย. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2538.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป และคนอื่น ๆ. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- ทัศนพร ทองเสน. นโยบายข้าวของรัฐบาลไทยระหว่าง พ.ศ. 2475-2503.
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2530.
- ธีรชัย บุญธรรม. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหัวเมืองกาฬสินธุ์ พ.ศ. 2336-2450.
วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- นรนิติ เศรษฐบุตร และสุรชัย ศิริไกร. ชีวประวัตินายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-
2529. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- บ้านสองคอน, โรงเรียน. ธรรมนูญโรงเรียนบ้านสองคอน ฉบับที่ 1 ปีการศึกษา
2542-2544. ม.ป.ท., 2542.
- ปกครองอำเภห้วยน้ำใหญ่, สำนักงาน. เอกสารบรรยายสรุปอำเภห้วยน้ำใหญ่.
มุกดาหาร : อำเภห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, 2538.
- ป่งขาม, องค์การบริหารส่วนตำบล. เอกสารบรรยายสรุป. มุกดาหาร : ตำบลป่งขาม
อำเภห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร, ม.ป.ป.
- ประยुทธ เมืองโคตร. "บ้านห้วยน้ำใหญ่," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร.
หน้า 285. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ประวัติอาสนวิหารแม่พระนฤมลทิน. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ผาดิต รวณศิลป์. นโยบายเศรษฐกิจในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2481-
2487. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- พรณี พลไชยา. บทบาทของมิชชันนารีโรมันคาทอลิกในอีสาน ปี พ.ศ. 2424-2496.
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,
2536.

- พิชิต ศรีอ่อน. "กระบวนการศาสนสัมพันธ์," วารสารแสงธรรมปริทัศน์. 1(1) : 94-109 ; มกราคม-เมษายน, 2520.
- พลสวัสดิ์ อาจวิชัย. หว่านใหญ่แห่งความหลัง. ม.ป.ท., 2541.
- ไพฑูรย์ มีกุล. "วัฒนธรรมแม่น้ำมูลเชิงชาติพันธุ์วิทยา และประวัติศาสตร์กรณีการผสมกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์ กวย เขมร และลาว," ใน วัฒนธรรมแม่น้ำมูล : กรณีเขมรลาว ส่วย สุรินทร์. หน้า 119-124. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, 2533.
- มนัส จวบสมัย. สารานุกรมศาสนาคริสต์คาทอลิก (ฉบับย่อ). ม.ป.ท., 2526.
- มาลีอัมพร บุญโท. "บ้านสองคอน-นาแกน้อย," ใน ประวัติหมู่บ้าน จังหวัดมุกดาหาร. หน้า 291. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ไมตรี ไตรภพ, น.อ.พิเศษ. "ประวัติวัดสองคอน," ใน อนุสรณ์พิธีเสกสักการสถานพระมารดาแห่งมรดกสักขี. 16 ธันวาคม 1995. หน้า 49-52. ม.ป.ท.
- รอง ศยามานนท์. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. การปรับตัวของไทยและจีนในสมัยจักรวรรดินิยมใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี่, 2540.
- ลีลา ว่องไว. สมุดบันทึกหมู่บ้าน. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- สุรจิตต์ จันทรสภา. จังหวัดมุกดาหารในอดีต. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- อุทิศ เมืองแวง. การค้าแนวชายแดนไทย-ลาว : ศึกษากรณีจังหวัดมุกดาหาร. ปริญญาโท ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2533.
- Robert Costet, R.P. คณะมิชชันนารีรุ่นบุกเบิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2424-2442. ม.ป.ท., 2535.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กฤษ ปรุงงาม อายุ 50 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.
- คำผาย ว่องไว อายุ 84 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.
- คำมี ว่องไว อายุ 68 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 หมู่ที่ 11 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2542.
- จี ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541.
- บานเย็น ศรีปทุมภรณ์ อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 1 บ้านหว้านใหญ่ ตำบลหว้านใหญ่ อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2542.
- ประสงค์ เมืองโคตร อายุ 74 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 1 บ้านป่งขาม ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2542.
- ปริญญ เมืองโคตร อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 3 บ้านหว้านใหญ่ ตำบลหว้านใหญ่ อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.
- ทุก ว่องไว อายุ 53 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายดาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 11 บ้านใหม่สองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540.

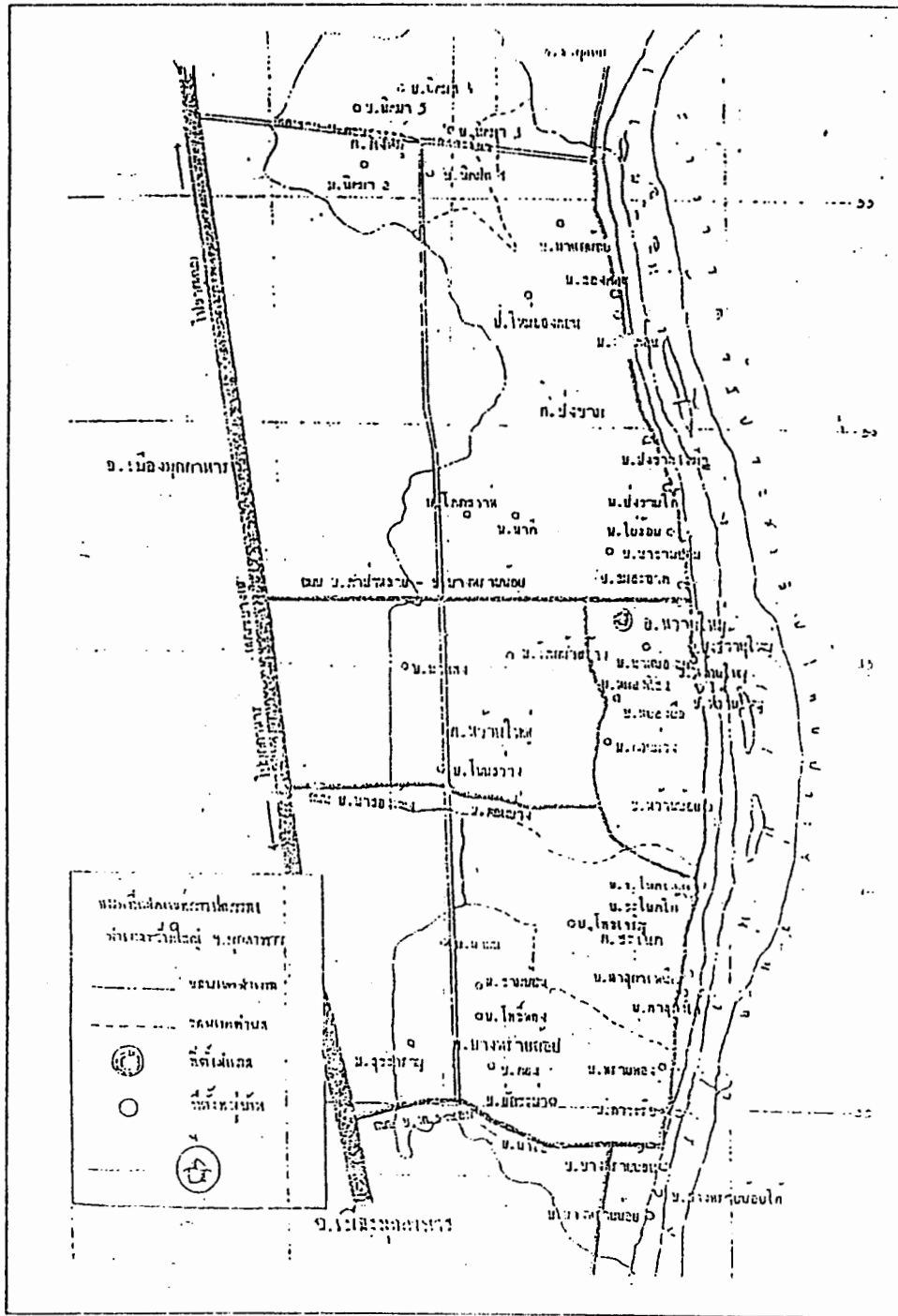
- เพ็ง อินทณี อายุ 86 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 96 หมู่ที่ 1 บ้านน้ำคำ ตำบลน้ำคำ อำเภอธาตุพนม
จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2540.
- แพง ว่องไว อายุ 67 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอ
หว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2542.
- ภาคี ว่องไว อายุ 76 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอ
หว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2542.
- มณี ทองพา อายุ 72 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 9 บ้านดาวเรือง ตำบลบางทรายน้อย
อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2542.
- มะลิวัน ว่องไว อายุ 54 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการบ้านผู้ใหญ่นบ้าน หมู่ที่ 10 บ้านนาแกน้อย ตำบลปลงขาม
อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2542.
- มาลีอัมพร บุญโท อายุ 48 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเมืองพลาการภูมิ บ้านพลาภา ตำบลชะโนด
อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.
- วิเชียร ว่องไว อายุ 52 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปลงขาม บ้านปลงขาม ตำบลปลงขาม
อำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2542.
- วิเชียรรัตน์ ชิมเมม อายุ 62 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคาบตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านสองคอน บ้านสองคอน ตำบลปลงขาม อำเภอ
หว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.

- เวียง ว่องไว อายุ 88 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอ
ห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2542.
- ส่อง โฉมเฉลา อายุ 94 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 3 หมู่ที่ 8 บ้านป่งขาม ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่
จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2540.
- สอน ว่องไว อายุ 69 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 43 หมู่ที่ 2 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร
เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2539.
- สังข์ สังฆาโน, พระมทา. อายุ 50 พรรษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร
พันธุ์สุรินทร์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดโพธิ์ศรี บ้านน้ำคำ ตำบลน้ำคำ อำเภอธาตุพนม
จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2540.
- ลีลา ว่องไว อายุ 70 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 3 บ้านสองคอน ตำบลป่งขาม อำเภอ
ห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2542.
- หนู ใจสุข, พลตำรวจ อายุ 87 ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายคานตำรวจ ถาวร พันธุ์สุรินทร์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำใหญ่ ตำบลห้วยน้ำใหญ่
อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2540.

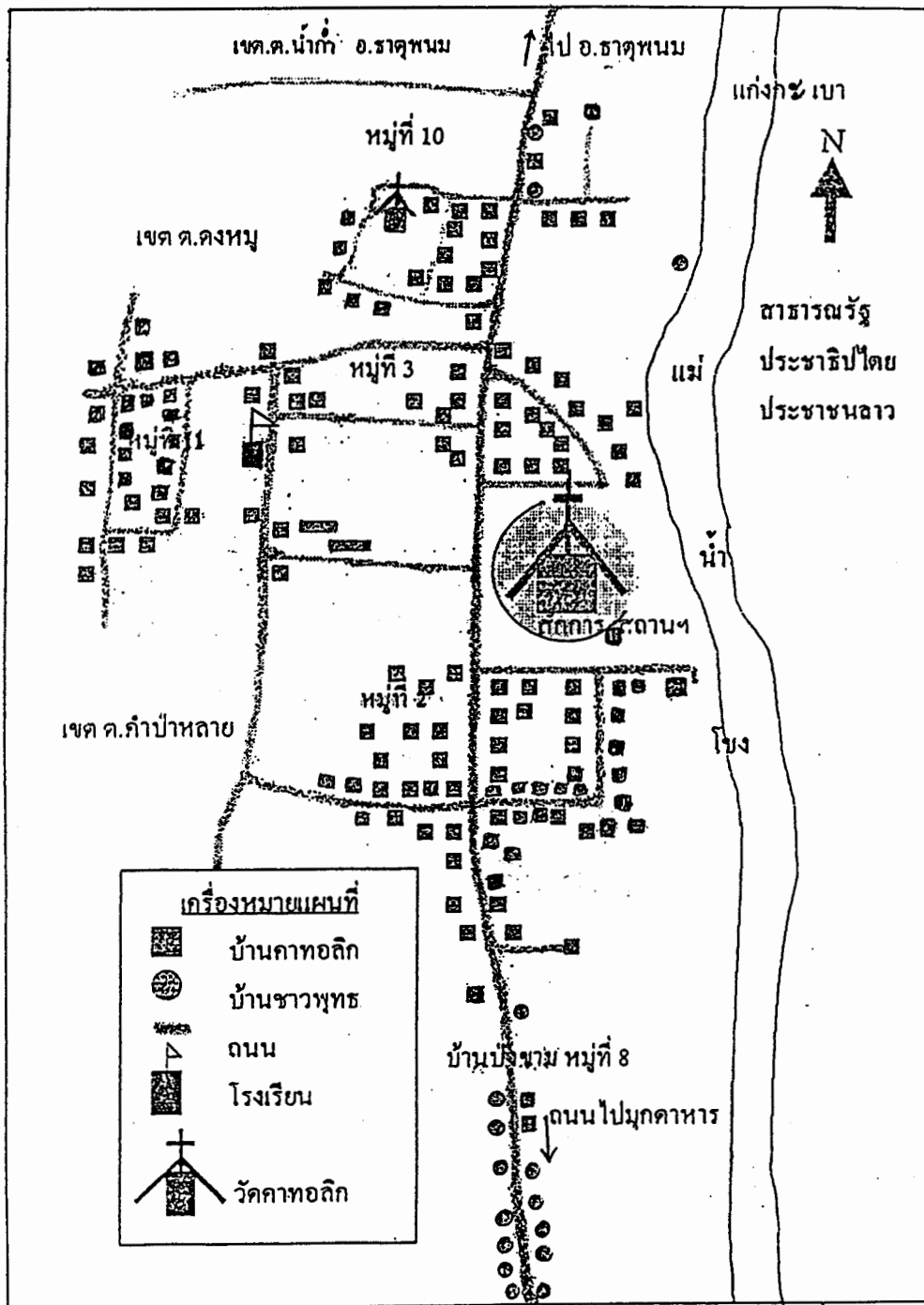
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบ

ภาพประกอบ 5 แผนที่อำเภอหัวน้ำใหญ่ แบ่งเขตการปกครองเป็นตำบล

ภาพประกอบ 7 แผนผังชุมชนคาทอลิกบ้านสองคน ตำบลบึงขาม อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ภาคผนวก ข

สำเนาจดหมายของซิสเตอร์อักแนสพิลา (ลูว์รี่) ทัพป์สุข

ภาคผนวก ค

แสดงจำนวนประชากรคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ. 2493-2538

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรคาทอลิกบ้านสองคอน ระหว่างปี พ.ศ.2493-2538

พ.ศ.	จำนวน (คน)
2493	607
2493-2494	634
2494-2495	642
2495-2496	662
2498-2499	694
2499-2500	706
2500-2501	726
2501-2502	738
2502-2503	732
2503-2504	783
2505-2506	864
2506-2507	892
2510-2511	920
2512-2513	1,144
2513-2514	1,275
2514-2515	1,327
2515-2516	1,371
2517	1,421
2538	1,761

ตาราง 3 แสดงจำนวนประชากรรับศีลล้างบาปที่วัดบ้านสองคอน ระหว่างปี
พ.ศ. 2503-2538

พ.ศ.	จำนวน (คน)
2503	40
2504	47
2505	36
2506	40
2507	44
2508	48
2509	54
2510	41
2511	77
2512	46
2513	50
2514	69
2515	47
2516	62
2517	55
2518	51
2519	46
2520	55
2521	58
2522	73

ภาคผนวก ง

แสดงจำนวนประชากรรับศีลล้างบาปที่วัดบ้านสองคอนระหว่างปี พ.ศ. 2503-2538

ตาราง 3 (ต่อ)

พ.ศ.	จำนวน (คน)
2523	72
2524	49
2525	54
2526	59
2527	14
2528	35
2529	42
2530	65
2531	31
2532	41
2533	38
2534	31
2535	36
2536	53
2537	56
2538	77

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

- ชื่อ นายคานคำรจ ถาวร พันธุ์สุนทร
- วันเกิด วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2496
- สถานที่เกิด บ้านเลขที่ 47 หมู่ที่ 6 บ้านดงบัง ตำบลหนองขุ่นใหญ่
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 6 บ้านดงบัง ตำบลหนองขุ่นใหญ่
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210 โทร.043-571634,
01-4711358
- ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ 2 ระดับ 7
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนบ้านกกตาลดงบังวิทยา ตำบลหนองขุ่นใหญ่
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 45210
- ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. 2507 ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านกกตาลดงบังวิทยา
ตำบลหนองขุ่นใหญ่ อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. 2514 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปริณฎุภครม อำเภอโพนทอง
จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. 2516 หลักสูตรนักเรียนพลตำรวจและปรับพื้นฐานเป็นตำรวจ
ตระเวนชายแดน กองกำกับการ 4 กองบังคับการฝึกพิเศษ
ตำรวจตระเวนชายแดน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- พ.ศ. 2525 มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนผู้ใหญ่วรณารีย์เฉลิม อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา
- พ.ศ. 2528 ประกาศนียบัตรวิชาการการศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง)
วิชาเอกพัฒนาชุมชน วิทยาลัยครูสงขลา
- พ.ศ. 2531 ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ. 2542 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาประวัติศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม